

НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ

1933-1935

СЕРГИЈЕ Димитријевић

И “НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ”

Приредио

Милан С. Димитријевић

Књижевна заједница - Пожаревац
Фондација Николе Цветковића - Београд

Београд 2022

СЕРГИЈЕ ДИМИТРИЈЕВИЋ
И “НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ”

Приредио Милан С. Димитријевић

СЕРГИЈЕ ДИМИТРИЈЕВИЋ И “НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ”

Приредио Милан С. Димитријевић

Књижевна заједница Пожаревац
Фондација Николе Цветковића, Београд
2022

СЕРГИЈЕ ДИМИТРИЈЕВИЋ И “НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ”

1. издање

Приредио:

Милан С. Димитријевић

Рецензенти;

проф. др Никола Цветковића

проф. др Лука Ч. Поповић

др Владимир Срећковић

Уредник:

Славица Јовановић

Издавачи:

Књижевна заједница Пожаревац
Фондација Николе Цветковића, Београд

Техничка обрада и корице;

Предраг Марковић

Штампа:

“Skripta Internacional”, Мике Аласа 54, Београд

Тираж:

100

ISBN: 978-86-81580-35-6

УВОДНА НАПОМЕНА

“Недељне новине” су биле прогресивни лист који је у Лесковцу покренула група младих интелектуалаца. Први број изашао је 19. новембра 1933. године, а последњи 21. септембра 1935. Мада су штампане у кратком периоду, представљале су значајан подухват и имале велики утицај у Лесковцу и околини па и шире. Почеле су са тиражом од 5.000 примерака да би касније биле публиковане у просечно 3.000 примерака по броју.¹ Уредник је био Јован Јовановић али је тај посао фактички радио Аристомен Ристић,² апсолвент права. Поред њега и Јовановића, у редакцијском колективу су били и стални сарадници, у почетку само Предраг Ђорђевић и Лука Ценић, студенти права. Касније, ту су и Сергије Димитријевић, такође студент Правног факултета и Брана Митровић, апсолвент филозофије.

После другог светског рата, Сергије Димитријевић и Аристомен Мења Ристић, имали су идеју и жељу да припреме и објаве књигу “Напредна мисао у ‘Недељним новинама’”, која би обухватала и избор чланака из тог листа. Овакав план, Аристомен Ристић је изложио на састанку Секретаријата Среског одбора за прославу 40 годишњице СКЈ и СКОЈа, одржаном пред Нову 1959. годину. Сергије и Мења су започели рад на овом пројекту и у вези са њим разменили 13 писама (обелодањених у овој књизи) у периоду од 6. јануара до 23. јула 1959. У то време, публиковање књига није било лако као данас. Штампарије су биле државне и за издавање неке књиге било је потребно одобрење Партије и надлежних органа, где су се појединци, као што је то и овде био случај, мешали у концепцију и садржај рада и покушавали да наметну своја мишљења, са којима се аутори нису увек слагали. То је један од битних разлога зашто су поједини радови и књиге, на којима је Сергије почињао да ради, остали као необјављени рукопис или организовани материјал на коме тек треба радити.

1 Аристомен Ристић, *Двадесетогодишњица оснивања најредног листа "Недељне новине"*, у овој књизи.

2 Сергије Димитријевић, *Прилози историји најредне штампе у Југославији 1934-35*, у овој књизи.

Тако је и пројекат ове књиге, упркос одобрења Партије, уношења у план и значајног труда уложеног у њену припрему остао без реализације. Још једино у писму Сергију послатом 8. октобра 1963, Мења напомиње: “Мислим да је време да окончамо публикацију о ‘Недељним новинама’ “. После тога, о њој више нема ни речи.

У Сергијевој великој, значајној и разноврсној заоставштини налазе се три жуте кутије од фотоматеријала са натписом: *Недељне новине*. У њима су оригинали писама и докумената што су нам послужила да приредимо ову књигу.

У првом одељку су чланци и прилози о “Недељним новинама”. Следи део под насловом *Редакција “Недељних новина” њред судом 1934. године*, у коме су изложена документа у вези судског процеса “Недељним новинама” и Аристомену Ристићу, по тужби Димитрија Хаџи Митића за увреду у написима о његовом предавању. Затим долази *Прејиска Сергија Димитријевића и Аристомена Ристића о незавршеној књизи о “Народим новинама”* и *Прилози Сергија М. Димитријевића*. Према *Библиографији Станише Војиновића*,³ Сергије је у “Недељним новинама” објавио 34 прилога. Овде смо дали избор најзначајнијих, уз пар чланака из тога доба објављених на другим местима. На крају су *Прилози из Сергијеве архиве*, који могу да унесу додатну светлост у активности Сергија Димитријевића и Аристомена Ристића у вези са “Недељним новинама”.

Овом књигом стављамо на увид јавности део Сергијевих и Мењиних залагања да неостварена књига “Напредна мисао у ‘Недељним новинама’ ” угледа светлост дана. То је и слика о тешкоћама, које су у то време имали ствараоци који су желели да објаве своје дело. Надамо се да ће побудити интерес пре свега Лесковчана и оних које интересује дело Сергија Димитријевића, али и оних што се занимају за друштвене односе у томе времену.

М. С. Димитријевић

³ Станиша Војиновић, *Библиографија радова Сергија Димитријевића*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2009.

О „НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА“

АРИСТОМЕН РИСТИЋ

Из културне прошлости Лесковца ДВАДЕСЕТОГОДИШЊИЦА ОСНИВАЊА НАПРЕДНОГ ЛИСТА "НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ"

Ових дана навршило се двадесет година од појаве првог броја лесковачког напредног листа „Недељне новине“. Тим поводом изнећемо укратко историјат овог значајног провинцијског листа.

Завођењем 1929. године шестојануарске диктатуре, која се свом жестином оборила на све што је тада било прогресивно, тежиште легалне напредне штампе пренело се на провинцију. Режим, не знајући о чему се ради, у почетку није придавао велику важност овој појави, те је у кратком временском размаку никао читав низ напредних провинцијских листова. Поред „Недељних новина“, једног од најбољих и најпопуларнијих ондашњих локалних листова, тада су још излазили: бањалучка „Народна правда“, никшићка „Слободна мисао“, пожаревачки „Наш лист“, крагујевачка „Светлост“, чачански „Нови глас“ и други. Сви ти листови, мада због свог напредног става нису били дуга века, имали су знатног утицаја на широке народне слојеве и одиграли су важну улогу у идеолошко-политичком васпитању радних маса.

Први број „Недељних новина“ угледао је света 19 новембра 1933 године у Лесковцу. У почетку лист се штампао у 5.000 примерака да би се доцније ограничио на просечан тираж од 3.000 примерака по броју, што је за ондашње прилике претстављало леп успех. Издавач је био графички завод „Соко“.

Покренут од групе млађих напредних лесковачких интелектуалаца, лист је побудио велико интересовање не само у Лесковцу него и у земљи. У самом Београду лист се растурао у 600, а у Скопљу у 300 примерака. Највише су га читали радници, сељаци и напредна интелигенција. Лист је нарочито био популаран међу гимназистима и студентима, а његова садржина се гутала и дуго памтила.

Због своје напредне тенденције, лист је успео да за кратко време окупи леп број сарадника из Лесковца и других места, међу којима је било и познатих јавних радника левичарски настројених. Тон и боју листу нарочи-

то су давали радови чланова партије. Они су се већином у листу јављали под разним псеудонимима, јер се тада КПЈ налазила у дубокој илегалности. Тако на пример, народни херој Трајко Стаменковић, тадашњи политички секретар Покрајинског комитета КПЈ за Србију, писао је под псеудонимом Т. Дорин (Трајко Дорин, по имену оца), Боса Цветић, сада члан ЦК СКС, јављала се под именом Вера Катић, Сергије Димитријевић под „Es“, Миле Цветић под М. Д. Недић, итд. Међу истакнутим сарадницима, који данас такође заузимају високе положаје, били су: др Владимир Велебит, наш амбасадор у Лондону, др Миливоје Перовић, државни секретар за буџет и администрацију НРС, Светозар Крстић, државни секретар за правосудну управу НРС, Божо Вујошевић, судија Врховног суда НР Црне Горе, В. Точанац, Драгољуб Трајковић, помоћник Јавног тужиоца НР Србије, Раде Вуковић, Богољуб Горуновић, професор Више педагошке школе у Нишу, Миладин Ђирић, адвокат у Чачку, Предраг Ђорђевић, начелник Државног секретаријата за правосудну управу НР Македоније. Од локалних сарадника, који су уједно пружали обилату техничку помоћ листу, поменућемо: професора Брану Митровића, Луку Ценића, јавног тужиоца у Прокупљу и штампара Адама Илића, који је под утицајем људи окупљених око листа постао напредан и почео се бавити писањем.

„Недељне новине“ су обиловале озбиљним чланцима економско-социјалног и политичког карактера, добрим приказима напредних књига, углавном издања „Нолита“, „Бинозе“ и „Научне библиотеке“, лепим и сочним репортажама какве су биле репортаже о Македонији познатог комунисте Михајла Јовановића-Мике Браде, дугогодишњег учитеља, сарадника „Политике“ и чувеног ловца, кога су четници за време окупације заклали у Свилајнцу. Исто тако лист је повремено доносио поједине одломке из књига „Медицина и друштво“ од Т. К. Фодора, „Увод у дијалектички материјализам“ од Талхајмера и из других тадашњих напредних публикација. Указивало се уједно на опасност од фашизма и објављивале су се повољне вести о Совјетском Савезу.

„Недељне новине“ нису доносиле само материјал од општег значаја; оне су се исто тако критички освртале и на све локалне догађаје, нарочито на предавања држана на Народном универзитету у Лесковцу. Због објективне критике предавања са идеалистичком концепцијом професора Димитрија Хаџи-Митића „Шта је филозофија“, редакција листа је 1934 године изведена и пред суд. За овај процес, који се протегла на више дана, владало је велико интересовање међу напредним лесковачким интелектуалцима и радницима, који су пунили судску дворану. Процес је обилато искоришћен као трибина напредне мисли.

Лесковачки капиталисти и месне власти са потцењивањем и омаловажавањем су у почетку гледали на овај подухват лесковачких напредних интелектуалаца, али доцније, када су осетили ударце по себи, настојали су свим средствима да лист угуше. Како је лист био власништво графичког завода „Соко“ у Лесковцу, лесковачка буржоазија је најпре ударила по штампарији, не дајући јој готово никакве наруџбине. Кад им то није помогло, онда су прибегли новим средствима: клеветању и денунцирању листа. Поред интрига и напада на лист код локалних власти, лесковачка чаршија послала је и анонимну доставу на адресу тадашњег злогласног министра полиције Корошца, у којој се дословно каже да су „Недељне новине“ комунистички лист и да се финансирају црвеном помоћи из Москве. По пријему ове доставе у Београду, државни тужилац Момир Парађанин и органи полиције добили су по носу због њихове „небудности и толерантности према једном комунистичком листу као што су „Недељне новине,, у Лесковцу“, тражећи претрес редакције и уредничког стана. Као резултат свега тога дошло је до повећаног притиска на лист од стране полициских власти и до поштрења цензуре коју је вршио тадашњи државни тужилац Парађанин. Превентивна цензура, истина, постојала је и пре тога, јер су се начелни чланци морали носити на претходни преглед, али после оптужбе давани су на преглед и отисци читавих страна листа, и често се дешавало да су из слога избацивани читави чланци или поједини пасуси и редови. Отуда, није био редак случај да се у „Недељним новинама“, нарочито последњих месеци, наиђе на овакве белешке редакције: „Л. С. Београд. – Ваш је чланак изашао уз нужне измене" или „В. Р. Скопље. – Не може изићи Ваша ствар с обзиром на материју“. Друге кратке вести у јуну или јулу 1935 године обавештавале су читаоце и сараднике да чланци „Нови задатак“ од М. Ј. и „Фашизам и светски мир“ од Ив. В. нису могли да изиђу, наводно, из ванредакциских разлога, што је у конкретном случају значило да су забрањени од цензуре, или су јављале о закашњењу листа из техничких разлога и сметњи, под којим изразом се подразумевало избацивање од стране цензуре појединих пасуса или читавих чланака из већ склопљеног листа и попуњавање њихових празнина накнадним текстом. Ових неколико примера убедљиво говоре о тешкоћама са којима се лист борио. Појачаним полициским мерама последњих месеци листу је практично било онемогућено даље излажење, и он је престао да излази, после близу две године тешког али часног рада.

Иако су кратко време излазиле, „Недељне новине“ су за ондашње прилике биле смео и значајан подухват, и оне су одиграле прогресивну улогу у идеолошко-политичком образовању и васпитању радних маса Лесковца и околине.

„Наша реч“, бр. 50, 28-XI-1953 і.

СЕРГИЈЕ ДИМИТРИЈЕВИЋ

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ НАПРЕДНЕ ШТАМПЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ 1934-35.

- Како су комунисти користили легалне могућности
за своју пропаганду -

а) Подаци о листу

Недељне новине, лист за политички, културни и привредни живот Лесковца и околине покренула је група лесковачких омладинаца у јесен 1933. године. Напредни студенти у Лесковцу одавна су стварали планове за покретање једног таквог листа, пошто је у граду излазио само реакционарни **Лесковачки гласник**, који је у ствари био гласник лесковачке чаршије, боље рећи групе окупљене око трговачке омладине и Омладинске банке. Овај дугогодишњи локални лист није пружао велике могућности за наступ напредне студентске омладине, која се усто никако није слагала са његовом оријентацијом. Док су старији сарадници Недељних новина, лица која су недавно завршила, или тек апсолвирала факултет, раније сарађивали у овом старом лесковачком листу, са политички неутралним написима, млађа и борбенија генерација сарадника новог листа, они који су матурирали 1930. године, уопште није сарађивала у овом реакционарном листу.

Недељне новине угледале су свет онога дана када је ова студентска група нашла издавача, када је успела да придобије за своје планове два млада власника штампарије "Соко", који су симпатисали напредну омладину. За њих је покретање властитог листа претстављао нови успех и значајну рекламу за њихову модерну и полетну штампарију. Графички завод "Соко" био је власник листа.

У самом почетку покретачи листа нису имали веће претензије. Они су хтели да издају локални лист, да повуку бразду, да свакоме даду могућности "да своје интелектуалне способности развије и да потпомогне политичком, културном и привредном развоју наше средине", да окупе "најнапредније духове, а нарочито омладину за добро целог краја". (Цитат узет из позива за сарадњу који је штампан као писмо, а који је у по-

тпуности одговарао карактеру листа на почетку његовог излагања. На каснији карактер листа осврнућемо се у току даљег излагања.)

На првом договору покретача, на коме се оформила редакција, одређен је за званичног уредника Јова Јовановић, адвокатски приправник, који је из читаве те групе, с обзиром на године и регулисан грађански положај, био најпогоднији за ово звање.

Фактички уредник **Недељних новина** од самог почетка, па у току читавог излагања овога листа био је Аристомен Ристић, апсолвент права. Редакциски колектив сачињавали су поред Аристомена Ристића и Јове Јовановића, који је као стално запослен ређе долазио у редакцију, и стални сарадници који су били у Лесковцу. У почетку су то били само Предраг Ђорђевић, студент права, Лука Ценић, студент права. Касније њима приступају Сергије Димитријевић, студент права и Брана Митровић, апсолвент филозофије. Састанцима и договорима редакције присуствовао је повремено и један од власника листа и његов сарадник Адам Илић.

Први број овог недељног листа изишао је 19. новембра 1933. године, а последњи 21. септембра 1935. У првој години (1933), изашло је 7 бројева, у другој (1934) 50, а у трећој (1935) 32 броја. У свему је у току готово двогодишњег излагања овог листа изашло 89 бројева.

б) Продор комуниста

Мада су лица која су била у редакцији листа у самом почетку, са изузетком званичног уредника и власника листа, били напредни омладинци који су симпатисали раднички покрет, то нису били комунисти. Најлевији међу њима био је Аристоман Ристић, који је не само пратио напредну белетристику, већ је познавао и извесне теоријске марксистичке радове, специјално радове о дијалектичком и историском материјализму, пошто је имао склоности за питања филозофије.

Таква оријентација фактичког уредника довела је до тога да се у првих 14 бројева листа, у време када су у њему доминирали чланци Јове Јовановића и других земљорадника, објаве неколико изразито напредних ствари које у својој већини нису имале отворено политичко обележје. У питању су били одломак о постанку религије из књиге Талхајмера "Увод у дијалектички материјализам", одломак из књиге Т. Фодора "Медицина и друштво", песма Јагоша Јовановића, прилог Велибора Глигорића, први приказ добијен од Др Владимира Велебита, као и неколико прештампањих вести о Совјетском Савезу.

Крајем зиме и у пролеће 1934. године Димитријевић, писац овог предговора, долазио је више пута у Лесковац одржавајући везу између Покрајинског комитета за Србију и Месног комитета у Лесковцу. Тада се задржавао у свом месту и по више недеља. Као партијац пратио је будно овај омладински лист и разговарао је са члановима месног комитета о могућностима сарадње у њему, и његовом коришћењу за комунистичку пропаганду. Мада су другови из комитета били врло скептични по питању остварења ове замисли, сложили су се са тим да би било корисно по партију да се тако шта покуша. Са тим се касније сагласио и друг из покрајинског комитета са којим је Димитријевић одржавао везу. Вишегодишњи индивидуални рад Димитријевића на теоријској и политичкој литератури, стални рад у марксистичким скојевским кружоцима од децембра 1931. године, руковођење таквим студентским кружоцима у Београду и Лесковцу, стална иступања на семинарима економске групе, на којима је отворено бранио марксистичке позиције, омогућили су му да се политички изгради и стекне за оно време релативно солидну марксистичку културу, да ефикасно утиче на чланове редакције, да галванизира њихово потенцијално левичарство, да својом сарадњом утиче на политичку боју листа, да наступи са запаженим прилозима упркос чињенице да је био почетник у новинарству. Са поменутих напредних члановима редакције, он је већ имао политичке додирне тачке. Мада су то били студенти права који су услед материјалних прилика боравили у провинцији, они су ипак у испитним периодима, када су долазили у Београд, били захваћени борбеним студентским покретом. Предраг Ђорђевић је био његов најбољи школски друг и кад год је долазио у Београд учествовао је заједно са њим у свим студентским демонстрацијама, а уз то је редовно добијао са његове стране и напредну белетристику и извесну теоријску литературу. Мада Ђорђевић још није био политички сазрео за илегалан рад у Скоју услед недовољне политичке оријентације и строгих критерија који су тада постојали за обухватање оваквих лица организованим радом, он је без сумње већ тада био далеки симпатизер покрета. (У једној мучној ситуацији, када сам морао да склоним већи пакет илегалног материјала, отворено сам иступио пред њим и замолио га као свог интимног друга, да ми тај материјал сачува у току ноћи, што је он без колебања прихватио. Замислите мог запрепашћења кад сам сутрадан дошао по тај материјал и сазнао да је он целе ноћи све до зоре читао илегалну штампу и шапирографирани материјал при светлости петролејске лампе, у ниској приземној соби која је имала прозоре окренуте на улицу.) Уредник листа, Аристомен Ристић, имао је исто тако велико поверење у Димитријевића. Овај је са њиме одржавао старе личне везе и отворено дискутовао о политици.

[ФАЛИ ЈЕДНА СТРАНА РУКОПИСА]

...прештампани напис о Георги Димитрову са кратким уводом кога смо сачинили у редакцији. (Напомињем да сам два месеца раније, на дан Лајпцишке пресуде и заједно са другим студентима учествовао у нападу на немачко посланство, и да сам у вези са тим ухапшен и задржан месец дана у затвору.)

У даљим бројевима не само да се појављују чланци Димитријевића у којима се под пуним или скраћеним потписом отворено заступају ставови покрета, већ се једновремено знатно увећава број прештампаних вести и натписа о Совјетском Савезу који су у то време имали изванредни политички значај. Да бисмо приказали ову појаву дајемо табеларни преглед оваквих вести у првих 40 бројева "Недељних новина".

Групе од по пет бројева	Бројност чланака о Совјетском Савезу	Укупни број редова
І Период до уласка првог организованог комунисте у редакцију листа		
од год. І, бр. 1 - год. І, бр. 5	1	
од год. І, бр. 6 - год. ІІ, бр. 3	9	
од год. ІІ, бр. 4 - год. ІІ, бр. 8	4	
ІІ Период, после његовог уласка		
од год. ІІ, бр. 9 - год. ІІ, бр. 13	16	
од год. ІІ, бр. 14 - год. ІІ, бр. 17	10	
од год. ІІ, бр. 18 - год. ІІ, бр. 22	3	
од год. ІІ, бр. 23 - год. ІІ, бр. 27	10	
од год. ІІ, бр. 28 - год. ІІ, бр. 32	10	

При томе треба узети у обзир да је боравак Димитријевића у Лесковцу био само привремен.

Истовремено се повећава број прештампаних ствари из других изразито напредних публикација. Поред Талхајмера и Фодора из којих је објављен још по један одломак, објављују се и одломци из књиге Александра Колонтај "Нова Жена". У то се време прештампвају многи напредни чланци из других листова и публикација. Од аутора таквих чланака треба поменути Веселина Маслешу, Велизара Нинчића, Миодрага Милетића.

Милетић је тада био заједно са Мирком Томићем на крајњој левици Драгољубовог покрета. У то се време навелико бавио проучавањем марксистичке литературе о аграрном питању. Тако на пример, крајем 1933. године нас смо двојица имали опширне дискусије о књизи која је изашла у Совјетском Савезу а коју смо набавили преко Словенске књижаре. На моје инсистирање послао је ова два чланка, која су суштински различита од Драгољубовских концепција о Аграрном питању, где он отворено стоји на марксистичким позицијама. (Димитријевић покреће и одржава рубрику **"Књиге које треба читати"** у којој се препоручује готово искључиво марксистичка литература и напредна белетристика. О појединим књигама напредне белетристике које су објављивали издавачи "Нолит" и "Биноза" наш лист је доносио и опширне рецензије добијене од издавача, чиме је бесплатно рекламирао ова издања. Врхунац смелости претставља објављивање чланка Луначарског на уводној страни листа. Читава камуфлажа састојала се у томе што је у наслову, и то само у наслову, реч класа била замењена групом, а као потпис стављено Л-ки. То је било довољно па да чланак промакне чиновничкој превентивној цензури која је често примењивала чисто формалне критерије а није била способна да уђе у дух и садржину чланка.

СЕРГИЈЕ ДИМТРИЈЕВИЋ

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ НАПРЕДНЕ ШТАМПЕ У ЛЕСКОВЦУ 1934-1935.

Недељне новине, лист за политички, културни и привредни живот Лесковца и околине, покренула је група млађих напредних лесковачких интелектуалаца. Они су створили план за покретање једног таквог листа, пошто је у граду тада излазио само **Лесковачки гласник** који је уствари био гласило лесковачке чаршије, боље рећи групе људи окупљене око Трговачке омладине и Омладинске банке.

На првом састанку покретача овог локалног листа, на коме се оформила редакција, изабран је за званичног уредника Јова Јовановић, адвокатски приправник, који је из читаве те групе, с обзиром на године и регулисан грађански положај, био најпогоднији за ово звање. У ствари он је имао само улогу одговорног уредника који је као такав наступао пред властима и могао унутар редакције да се супротстави објави сваког чланка. Јова Јовановић је одиграо и посебну улогу у редакцији листа пишући, прибављајући и залажући се за чланке левичарско земљорадничке оријентације (странка Драгољуба Јовановића). Као званични, тј. одговорни уредник, он је понекад наступао и против одлука редакције присвајајући себи право да пише о неком питању. Стално запослен као адвокатски приправник он је ређе долазио у редакцију те је стварно уређивање листа било препуштено Аристомену Ристићу и редакцијском колективу.

Редакцијски колектив сачињавали су поред Аристомена Ристића и Јове Јовановића и стални сарадници студенти који су услед материјалних прилика боровали више у Лесковцу него у Београду.

У почетку су то били само Предраг Ђорђевић и Лука Ценић, студенти права. Касније њима приступају Сергије Димитријевић, студент права и Брана Митровић, апсолвент филозофије. Састанцима и договорима редакције присуствовао је повремено и један од власника листа и његов издавач и сарадник Адам Илић. За њега је покретање властитог листа

претстављало значајну рекламу за његову модерну и полетну штампарiju "Графички завод "Соко"", где су Недељне Новине и штампане.

Први број овог недељног листа изишао је 19 новембра 1933. године, а последњи 21 септембра 1935. У првој години (1933), изашло је 7 бројева, у другој (1934) 50, а у трећој (1935) 32 броја. У свему се у току готово двогодишњег излажења овог листа појавило 89 бројева.

У почетку Недељне новине су штампане у 5000 примерака по броју, да би се касније тираж свео на 3000 примерака, што је у оно време био леп успех.

Мада су лица која су била у редакцији листа у самом почетку, са изузетком званичног уредника, били напредни омладинци који су симпатисали раднички покрет, то нису били комунисти. Најлевији међу њима био је Аристомен Ристић, који је не само пратио напредну белетристику, већ је познавао и извесне теоријске марксистичке радове, специјално радове о дијалектичком и историјском материјализму, пошто је имао склоности за питања филозофије.

Таква оријентација Аристомена Ристића учинила је да се у првих 14 бројева листа, у време када су у њему доминирали чланци Јове Јовановића и других припадника странке Драгољуба Јовановића, објави и неколико изразито напредних ствари које у својој већини нису имале отворено политичко обележје. У питању су били одломци о постанку религије из књиге А. Талхајмера "Увод у дијалектички материјализам" (Загреб, 1933), (Н.Н. бр. 2, год. I, 26. новембар 1933), "Социјална и псеудосоцијална медицина" из Т.К. Фодорове књиге "Лекар" (Загреб, 1928), (Н.Н. бр. 5, год. I, 17. децембар 1933), "Сељанка и њен живот", чланак Велибора Глигорића (Н.Н. бр. 8, год. II, 7. јануар 1934), песма Јагоша Јовановића "Пад са грађевине пред кафаном "Код два рога"" (Н.Н. бр. 7, год. II, 18 фебруар 1934), приказ др Владимира Велебита "књиге Егона Ервина Киша "Тајна Кина"" (Н.Н. бр. 10, год. II, 11. март 1934), као и неколико прештампаних вести о Совјетском Савезу.

У самој редакцији било је доста дискусија о сваком напредном оригиналном или прештампаном чланку који треба да уђе у лист. Званични уредник листа Јова Јовановић са којим је Аристомен Ристић био у пријатељским односима имао је поверења у њега и у потпуности се ослањао на његово мишљење, мада му је пребацивао попустљивост према левицарима, који су заузимали све веће позиције у листу. А. Ристић је био тај који је ценио и одмеравао докле се може ићи, који израз у чланку треба ублажити и сл. То је била прва пријатељска превентивна цензура.

Покретачи листа у самом почетку нису имали веће претензије. Они су хтели да издају локални лист, да повуку бразду, да сваком даду могућност "да своје интелектуалне способности развије и да потпомогне политичком, културном и привредном развоју наше средине" да окупе "најнапредније духове, а нарочито омладину за добро целог краја". (Цитати узети из позива за сарадњу, који је штампан као писмо, а који је у потпуности одговарао карактеру листа на почетку његовог излажења.)

Прелиставајући комплете „Недељних новина“

ОДГОНЕТНУТИ ПСЕУДОНИМИ

Ко се налази иза неколико још неодгонетнутих псеудонима?

Прелиставамо старе новине.

Потписи – врло често само иницијали. Или – једно слово. Или измишљено име.

Ко је иза њих? То је људе увек интересовало. Поготово оне који се баве проучавањем историје публицистике.

У напредном листу „Недељне новине“, који је излазио пре последњег рата у Лесковцу, сарађивали су неки данас познати и еминентни научни, јавни радници. И сви су се тада потписивали псеудонимима, јер под правим именом се нису могли појављивати због цензуре полиције. Дешавало се тада да редакција објави одговор дописнику на његово писмо овако: „Из ванредакциских разлога ваш допис није могао бити штампан“. Па ипак, налазило се начина да се многе ствари штампају.

Тако је, рецимо, Народни херој Трајко Стаменковић тада написао серију чланака и објавио их добар део. Чланци су били посвећени проблемима села. А потписивао их је са Т. Дорин. Такође и наш познати јавни радник Боса Цветић. Она је имала псеудоним Вера Катић. Миле Цветић потписивао се М. Д. Недић. Д-р Сергије Димитријевић био је запажени сарадник „Недељних новина“. Потписивао се са Ес и Д. Већ тада наговестио је себе: немиран истраживачки дух. Данас је један од еминентних научних радника и публициста. (Сви ови псеудоними разрешени су и објављени у часопису „Библиотекар“ бр 1, година 1958, у рубрици „Збирка наших псеудонима“. При том се Јован Марјановић, аутор ове рубрике, позива на публикацију Аристомена Ристића, бившег уредника „Недељних новина“, који је у публикацији „Публицистички рад народног хероја Трајка Стаменковића“ ове псеудониме разрешио).

Ко се још налази иза осталих псеудонима, који још нису публиковани као разрешени?

Иза псеудонима Д-р В. налази се др Владимир Велебит, наш истакнути политички радник и дипломата, затим Д. П., Драгољуб Продановић, Л-ски, тако су потписивани одломци из дела Луначарског, онда један наш суграђанин: професор Брана Митровић потписивао се тада са Икан, а Аристомен Ристић са Z и М.

Л. С. био је Драшко Динић.

Али, има још неразрешених псеудонима: Кат, Ј. М., В. Р., Ив. В., С. Ј. Ко се налази иза тих потписа? Да ли још неко познато име нашег друштвеног живота? Псеудоними то не кажу. Док се не разреше.

*Исечак из „Наше речи“
у Сергејевој архиви, потписан са X*

ПЛАН ИЗДАВАЊА ПУБЛИКАЦИЈА У ЛЕСКОВЦУ У ВЕЗИ СА ПРОСЛАВОМ 40 – ГОДИШЊИЦЕ ПОСТОЈАЊА КПЈ

Потписати дају следећи предлог за издавања публикација у Лесковцу у оквиру прославе КПЈ Одбору за прославу у Лесковцу:

1) НАПРЕДНА МИСАО У “НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА”

- Избор чланака –
Избор и редакција материјала:
д-р Сергије Димитријевић и Аристомен Ристић
Технички уредник:
Аристомен Ристић

Предговор од д-ра Сергија Димитријевића.

Материјал биће груписан по врстама (чланци из студије политичког, друштвеног, економског и др. карактера, затим чланци из области међународне политике и др; кратке биографије сарадника “Недељних новина” (На пример, биографије Трајка Стаменковића, Босе Цветић, д-ра Владимира Велебита и др.)

Опсег: око 400 страна.

Рок предаје рукописа: 15 фебруар 1959 године, стим што ће се кратке биографије на крају књиге сачинити у току штампања публикације.

Допунска обавештења о карактеру “Недељних новина” даваће: у Београду д-р Сергије Димитријевић, у Лесковцу -- Аристомен Ристић, који располажу комплетима “Недељних новина”.

2) СПОМЕНИЦА РАДНИЧКОГ ПОКРЕТА ЛЕСКОВЦА И ОКОЛИНЕ 1919-1941 – II ДЕО.

Избор и редакција материјала:
Д-р Сергије Димитријевић
Технички уредник:
Аристомен Ристић

I део: Историја Лесковачког радничког покрета 1919-1941. Аутор: д-р
Сергије Димитријевић

II део:

- а) прилози,
- б) документи,
- в) фотографије,
- г) кратке биографије.

Опсег: око 400 страна.

Година појаве отштампане књиге: 1960.

12. XII. 1958 године, Лесковац.

Подносиоци предлога:
Др Сергије Димитријевић
Аристомен Ристић

**РЕДАКЦИЈА “НЕДЕЉНИХ НОВИНА”
ПРЕД СУДОМ 1934. ГОДИНЕ**

ОПТУЖНИЦА

Лу Нерегистровано
ст. 1-2

Окружном Суду у Лесковцу

У смислу обавести истражног Судије тога Суда Кшт. 1./3 од 2. марта 1934. год.

ОПТУЖУЈЕМ

1.) Јована В. Јовановића, адвокатског приправника и уредника листа "Недељне Новине", из Лесковца.

2.) Бранка Никлчића, власника листа "Недељне Новине", из Лесковца,
и

3.) Адама Илића, штампара листа "Недељне Новине", из Лесковца,
зато:

што су сви штампали и објавили о мени противу мене у своме листу "Недељне Новине", који излази у Лесковцу, следеће написе:

а.) у бр. 3. од 3. децембра 1933. год. на 3. страни II. ступац одозго под насловом: "Што је философија":.....Предавање г. Хаџи-Митића, хипертрофирано разним цитатима, чинило је утисак регистрације разних дефиниција о философији идеалистичког правца".

б.) у бр. 8. од 7. јануара 1934. год. на 3. страни III ступац одозго под насловом: "Лесковачки специјалитети. Један философски мудар одговор": "Један лесковачки философ, који иначе има монопол за питања из области философије, држао је недавно на Народном универзитету у Лесковцу предавање. "Недељне Новине" донеле су о том предавању опширан извештај са оваквом констатацијом на крају: "Предавање г. Х. У. хипертрофирано цитатима чинило је утисак регистрације разних дефиниција о философији идеалистичког правца", а на крају: "Као што видите, прави идеалистичко-философски одговор: Мудар, дубок, оштроуман.

Заиста се може рећи и написати много што шта, па, шта више и којешта."

в.) у истом броју, означеном под б.) ове оптужнице, и истом ступцу нешто ниже под насловом: "Прештампано или подметнуто": "Лесковачки *џласник* у својем претпоследњем броју од 31. децембра 1933. год. доноси један интересантан напис под насловом: "Нешто из социјалне психологије – Рефлексије Др. Влад. Дворниковића о свезнадарству" а на крају: "Само по себи намеће се питање да ли су то заиста рефлексије универзитетског професора Др. Влад. Дворниковића или су пак то, под његовом фирмом, рефлексије неког лесковачког философског "светлог" позитивног лика који се као црни мутеж – негативац мота и жив живцати креће по нашој излоканој калдрми".

г.) и најзад, у бр. 4. од 28. јануара 1934. год, под насловом: "Лесковачки специјалитети. Крај једне трагикомедије": "Један вишегодишњи предавач на Народном универзитету пошто се спустио са виших сфера у реални свет почео се вежбати у писању. У ту сврху, за врло кратко време, отштампао је више написа. У њима је, да видите, показао пуна смисла за неначелно и вулгарно полемисање, стављајући нам при том до знања својом уобичајеном разметљивошћу, да је најученији и најпааметнији човек у месту. И још нешто: пишући их стилем и речником средњошколца, убедљиво је потврдио сву бескрвност, апстрактност и фосилност својих идеалистичко-философских концепција. Једно ипак морамо да признамо: његове су ствари врло забавне, час комични, час опет дирљиви као исповест; овде хумористични, тамо трагикомични, али увек конфузни његови написи остављају утисак лаке и јевтине литературе.

После свега изложеног не чуди нас што је најзад наш предавач увидео да му не доликује да и даље на овај начин преко новина полемише и одговара на тачне објективне и посве основане тврдње позваних и квалификованих", које су написе у означеним речима објавили у намери, да се моје име и углед, који у друштву уживам, омаловаже и убију, чиме су учинили кривично дело увреде, нанесене ми путем штампе и кажњиво по чл. 55. у в. чл. 52. Закона о штампи.

Предлажем:

1.) Да се одржи претрес пред Окружним судом у Лесковцу као зборним – чл. 73. од I. Зак. о шт., који је за извиђање и пресуђење ове кривице надлежан

2.) да се на претрес поред мене позову и тужени Јован, Бранко и Адам

3.) да се на претресу претресу прочитају следећи списи: оптужница, тужба са свима прилозима и уверења о владању и имовном стању тужених.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Тужени Јован као уредник, Бранко као власник и Адам као штампар листа "Недељне Новине", који излази у Лесковцу, објавили су горе означене написе поводом једног мог предавања на Народном Универзитету у Лесковцу. Најпре су објавили омаловажавајући и с рђавом тенденцијом приказ мога предавања, означен под а.) ове оптужнице. Предавање сам одржао о предмету као стручњак у циљу обавештења ширих народних слојева, каква се предавања једино и држе на Народним универзитетима. Према томе лист, који народу служи може у истом циљу само приказати и репродуковати то предавање. Међутим, они се нису зауставили само на томе, већ су објавили с истом намером једно за другим и остале написе, означене под б.), в.) и г.) ове оптужнице, у којима су противу моје личности; а не противу мене као предавача и противу мога предавања, иступили још оштрије и с тежим изразима.

У тужби сам приложио све доказе о томе.

Тужба им је уредно достављена и они нису чак ни одговорили на њу.

Према овоме они су у смислу прописа Закона о штампи све поменуте написе објавили једино с намером, да ме увреде и омаловаже пред светом и јавношћу, а тиме су извршили пом. кривично дело увреде путем штампе.

Стога је ова оптужница оправдана.

Напомињем, да ми остали лични податци тужених нису познати сем у колико су изнесени, јер у истражном поступку тужени нису ни узети на испит, пошто на тужбу нису ни одговорили.

Сем овога у пријави сам тужио и писца, означеног под написима ознаком "Z", уверен, да се иза те ознаке крије личност неидентична личности тужених овом оптужницом. Пошто су тужени пропустили одговор на тужбу и нису означили личност писца; те се има узети, да таква личност иза ове ознаке и не постоји, а кад је то тако оптужница не може ни подносити противу неодређене личности, јер по чл. 33.-35. Зак. о штампи имамо одговорна лица, а по чл. 36. истог Закона ја могу оптужницу проширити и на друго лице ако се оно прокаже.

Са ових разлога и оптужујем Јована, Бранка и Адама и молим Суд, да их осуди на строгу казну, а поред тога и да ми накнаде трошкове око подношења тужбе и оптужнице као и штету за увређену част и то по умерењу Суда.

Прилог: потребне преписе, оптужнице.

8. марта 1934. год.
Лесковац.

Учтив,
Димитрије Хаџи Митић
професор из Лесковца

ОДБРАНА АРИСТОМЕНА РИСТИЋА

ОДБРАНА АРИСТОМЕНА РИСТИЋА ПРЕД СУДОМ

ПО ТУЖБИ ПРОФ. Д. ХАДŽИ - МИТИЋА

Г О С П О Д О С У Д И Ј Е ,

Pre no što predjem na ovaj konkretan krivično pravni slučaj koji me izveo na optuženičku klupu, a da bi se dobila što jasnija i potpunija slika, ja ću se prethodno osvrnuti u kratkim potezima na neke stvari od opšteg značaja i učiniti izvesne konstatacije.

U UMETNOSTI, gde ubrajam i NJIŽEVNOST, i u NAUVI, prema tome i u FILOSOFIJI, odavno se bore dva osnovna, u suštini svojoj suprotna shvatanja, gledanja na društveni i ekonomski život. Uslovljena samim privrednim sistemom, ta borba je, sa evolucijom samoga sistema, uzimala sve oštrije berbe forme. Kao posledica sukoba uglavnom tih dvaju osnovnih načela, rodila se nova vrsta naučne i beletrističke književnosti - socialna književnost, koja na strani ima i svoje renomirane prestavnike (Kod nas se tek u poslednje vreme počela razvijati).

Počeci i jednog i drugog gledanja na svet nalaze se u klasičnoj filosofiji, u staroj Grčkoj, kolevci ljudske misli i civilizacije. Tu je ponikao i izraz DIALEKTIKA, pod kojom su stari GRCI, po rečima Maksa Bera, podrazumevali veštinu govora i odgovora, protivnost opovrgavanja pobijanjem njegovih trvdjenja i dokaza, isticanja protivrečnosti i suprotnosti. Borba oko ovih dvaju diametralno suprotnih pogleda na svet, koji se drukčije zovu IDEALIZAM i MATERIALIZAM, jeste ustvari borba oko toga, šta je primarno i motorno: IDEJA ili MATERIJA. Temelj grčke filosofije, čiji su pojava i razvoj bili uslovljeni privrednim bogastvom poznatih trgovačkih gradova (Milet, Efes), u znaku je materijalizma. Osnove materijalističke filosofije položili su prvi antički filosofi: TALES, otac filosofije, koji je iz vode, kao prama-

terije,izvodio princip sveta,ANAKSIMANDAR,koji je učio da je svet postao iz "bezoblične" neuobličene jednobrazne materije",DEMOKRIT,EMPEDEKLO i HERAKLIT MRAČNI,koji je tvrdio da nema ničeg stalnog,da se sve menja,sve teče,ili,kako se to na grčkom jeziku kaže,PANTAREJ. U HERAKLITOVOM učenju nalazese klice dialektike i doktrine o relativnosti svega što postoji. - Grčki idealizam takodje je imao svoje odlične prestavnike.Medju njima najvažnije mesto zauzimaju PLATON i ARISTOTEL,čovjek svestranog obrazovanja,koji su bili,uglavnom,pristalice vladavine razumnih,odabranih.

Idealistički i materijalistički pravac u umetnosti i na ulici,u toku svog razvoja od preko 2.000 godina,neprekidno su se razvijali,dopunjavali,usavršavali.To naročito važi za materializam.Kao kruna,kao poslednja karika u tome drugom lancu usavršetaka u materializam,došao je današnji,moderni nazor o svetu - DIALEKTIČKI MATERIALIZAM,priznat već u nauci.

U traženju i iznalaženju motornih sila istoriskog razvitka,došlo se do MATERIALISTIČKOG SHVATANJA ISTORIJE putem dialektike kao metoda naučnog ispitivanja.Zahvaljujući dialektici,koju je u 19^m veku ponovo uveo u nauku i usavršio nemački filosof i mističar HEGEL,ustanovljeno je da se društveni proces kreće u suprotnostima (TEZA - ANTITEZA - SINTEZA).To znači posmatranje reda stvari DINAMIČKI,u njihovom kretanju,a ne STATIČKI,u njihovom mirovanju.Ta Hegelova dialektika u osnovi bila je idealistička. Za Hegela kao idealiste,kako je to kratko i precizno formulisao Ber, IDEJA,DUHOVNO,APSOLUTNO - TO JE BILA PRIMARNA,PRVOBITNA SILA,KOJA SAMA SEBE POKREĆE,SEBE I SVET U NEKU RUKU KAO SPOLJNU ODEĆU RAZVIJA U PRAVCU VIŠEGA OD STUPNJA DO STUPNJA,DOK NE POSTANE U ČOVEKU BOŽANSTVOM.Prema tome,po Hegelu,"SVEKOLIKA FORMIRANJA ISTORIJE SVETA I ČOVEČANSTVA JESU JEDANPROCES RAZVITKA SVETSKOGA DUHA OD STUPNJA

IDEJE (proste misli) DO BOŽANSTVA ".Drugim rečima,HEGELOVA FILOSOFIJA JE DA KONSTRUIŠE SVET IZ VLASTITE GLAVE.

Naasuprot ovom shvatanju,pojaviło se drugo,koje je Hegelovoj idealističkoj dialektici dalo MATERIALISTIČKO OBELEŽJE. Na taj način Hegelova dialektika pretrpela je izvesnu korekciju i podignuta na viši stupan.Dakle,i sama dialektika razvijala se dialektički.Prvi koji je idealističkoj dialektici dao materialističku podlogu bio je LUDVIG FOJERBAH,najznačajniji i najradikalniji Hegelov učenik.Docnije,došao je MARKS,koji je kako je duhovito primetio ENGELS,Hegelovo učenje postavio na noge koje je on preokrenuo na glavu.On je usavršio dialektiku i dao joj je današnji oblik. Po ovom drugom učenju,"OSNOVICA SVAKOG DRUŠTVA JESTE NJEGOVA PRIVREDA,t.j.PRODUKCIJA MATERIALNIH SREŠTAVA,KOJA SU NUŽNA ZA DRUŠTVO.NA TOJ OSNOVICI UZDIŽU SE KAO GORNJA ZGRADA POLITIČKE,PRAVNE,RELIGIOZNE I DRUGE INSTITUCIJE DRUŠTVA".Jer,kako Engels kaže na jednom mestu, LJUDI PRE SVEGA MORAJU JESTI,PITI,STANOVATI I ODEVATI SE PRE NO ŠTO SE MOGU BAVITI UMETNOŠĆU,POLITIKOM,RELIGIJOM itd.PREMA TOME,PRODUKCIJA NEPOSREDNIH MATERIALNIH ŽIVOTNIH SREŠTAVA,A TIME I SVAKI EKONOMSKI STUPANJ RAZVITKA JEDNOGA NARODA ILIJEDNOG PERIODA VREMENA,- STVARA OSNOVICU NA KOJOJ SU SE RAZVILA DRŽAVNA UREDJENJA,PRAVNA SHVATANJA,UMETNOST,PA,NAJZAD,I SAME RELIGIOZNE PREŠTAVE DOTIČNIH LJUDI I IZ KOJE SE SVE TO MORA I OBJASNITI,A NE OBRATNO,KAO ŠTO JE TO BIO SLUČAJ DO SADA"."Na taj način su ekonomske pojave - zemljište koje nosi u sebi sve ostale socialne procese.Svi ti procesi uslovljeni su ekonomskim pojavama i menjaju se sa preobražajem ekonomskih pojava".

Da se ne bi mislilo da sam,govoreći o idealizmu i materializmu,tih dvaju najvažnijih gledišta na svet,udaljio od predmeta današnje rasprave,koji je prvenstveno intelektualnog karak-

tera, napominjem da to ima uzročne veze sa štampanjem onih napisa koje je tužba inkriminisala. Da je tako, videći se iz mojih daljih izlaganja.

Svaki javni rad, a naročito javni rad koji ima za cilj proučavanje izvesnih pitanja, problema iz oblasti književnosti ili društvenih i ekonomskih nauka, podleže kritici. Forum pred kojim se ta pitanja pretresaju jeste štampa, organ javnog mnjenja. U štampi, katkad, povodom izvesnih javnih predavanja ili savetovanja književnog ili naučnog karaktera, razvije se i polemika između autora i kritičara. Ali, kako to obično biva u kulturnim sredinama, a u većini slučajeva i kod nas, sve se svršava na tome intelektualnom dvoboju, ostavljajući, čitalačkoj publici da presudi o tome ko je bio u pravu. Medjutim, ovakav intelektualni meč po nekad dobija svoj epilog pred redovnim sudom. Jedan od takvih slučajeva jeste i ovaj. To je prvi slučaj u mom višegodišnjem novinarskom radu, a, verujem, i prvi slučaj da se neko tuži zbog pisanja izveštaja sa predavanja.

U "Nedeljnim novinama", u broju od 3 decembra 1933 godine, ja sam pod šifrom "Z" napisao izveštaj sa tužiočevog predavanja čija je tema bila: "Šta je filozofija"? Po svojoj staroj praksi, izveštaj ukratko sadržinu predavanja, na kraju sam načinio ovu konstataciju: "Predavanje g. Hadži - Mitića, ~~hiper~~ hipertrofirano citatima, činilo je utisak registracije raznih definicija o filozofiji idealističkog pravca". Tužba je inkriminisala ovu konstataciju, kao i druge moje napise. O tome da li ima elemenata za postojanje krivičnog dela iz paragrafa 56 u vezi paragrafa 52 Zakona o štampi, govorio sam dovoljno u svome odgovoru na tužbu. Ovoga puta namera mi je da, u dopunu odgovora na tužbu, iznesem neke nove pojedinosti u vezi sa inkriminiranim napisima.

Otuda to da mi (mislim na sebe i svoje drugove oko "Nedeljnih novina") kritikujemo predavanja ?To dolazi otuda, što smo zauzeli kritički odredjen stav ne samo prema predavanjima na Narodnom univerzitetu, nego uopšte prema svima pojavama društvenog i ekonomskog života. Sve stvari i pojave posmatramo kroz prizmu realizma, stvarnosti. To znači, drugim rečima, slikamo stvarnost onako kakva je, imajući uvek pred očima interese celine, naroda. Medjutim, tužilac g. Hadži - Mitić stoji na gledištu suprotnom našem. On je pristalica idealističkog pravca u filosofiji. Odtuda, u svima svojim napisima provlači se reč IDEALISTIČKI. Dakle, ja sam kritikovao gledište koje tužilac g. Hadži - Mitić zatupa u filosofiji. Tu njega kao ličnosti nema. Prema tome, nema ni dela, mene je interesovalo njegovo gledište. I ja sam se na to osvrnuo. Načelno, objektivno. A kritikovanja iz oblasti umetnosti i nauke, u granicama objektivnosti i zakonskih mogućnosti, dozvoljena su. U svima inkriminisanim napisima, ja to podvlačim, ni za momenat nisam izišao iz okvira objektivnosti i zakonskih dopuštenoga. Svoj taktičan, hladnokrvan i načelan stav zadržao sam do kraja polemike. Medjutim, tužilac g. Hadži - Mitić, ne naviknut da bude kritikovan, odmah posle mog objektivnog izveštaja sa njegovog predavanja, pogodjen u svojoj sujeti, zapodenuo je jednu neželjenu polemiku.

Inkriminišući moje napise, tužba nalazi ~~da~~ moj stav proističe iz lične netrpeljivosti i mržnje prema tužiocu kao ličnost. To ni u kom slučaju ne može da opstane. Moj kritički stav, kao i stav mojih drugova, nije došao kao posledica neke lične netrpeljivosti prema tužiocu, kako hoće da se prestavi stvar, nego kao REZULTAT jednog gledišta priznatog u nauci. Dakle, moj stav je kritički, ali

naučno objektivno. U svome novinarskom radu, ja sam ga redovno zauzimao prema svima predavanjima. Kao dokaz za to, mogu da poslužim moji izveštaji o ostalim predavanjima ("NEDELJNE NOVINE" od 17 decembra 1933 godine g., 22 aprila i 6 maja 1934 godine). U tim izveštajima, šta više, bilo je objektivno oštrijih izraza. Ali, za razliku od tužioca g. Hadži - Mitića, ovi me predavači nisu tužili suduž.

Posle mog pomenutog izveštaja o tužiočevom predavanju, koji je posve bio objektivno, došao je tužiočev odgovor u "Leskovačkom glasniku" (broj od 16 decembra 1933 god.). Ja sam se na njega osvrnuo u "NEDELJNIM NOVINAMA", služeći se tužiočevim rečima. Razvila se polemika. Na kraju te polemike, dogodilo se čudo: tužiočeve reči upućene meni, njemu su godile; a kada sam mu ih ja, u blažijem tonu i pomirljivoj stilizaciji, uzvratio, -NJEGOVE VLASTITE REČI SU GA VREDJALE. I on ih je inkriminisao. Na taj način rodilo se nešto neobično: zasnivanje tužbe na tužiočevim izrazima upotrebljenim u polemici. Medjutim, ja sam, napominjem, i u tim svojim kasnijim napisima zadržao svoj raniji stav: KRITIKOVANJE IDEALISTIČKIH KONCEPCIJA TUŽIOCA G. HADŽI - MITIĆA.

Posle svega izloženog, izjavljujem da se nisam ogrešio ni o jedan pozitivan krivično pravni propis. Ni najmanje se ne osećam krivim. Naprotiv, svestan sam toga, da sam, rukovodeći se NAJIDEALNIJIM pobudama, zastupao u svome javnom radu jednu PRAVEDNU stvar. Nameram mi je bila da, na temelju svog višegodišnjeg rada na proučavanju društvenih i privrednih pitanja, ukažem na izvesna zastarela i preživela shvatanja. kritikujući takva shvatanja, ja sam govorio u ime novih, naprednih koncepcija u nauci. A ako bi, gospodo sudije, takav javni rad, koji bi se sastojao u namernom kritikovanju idealističkog shvatanja u filosofiji, bio za osudu, osudite me.

/Aristomen Ristić/
Leskovac, 31 avgusta 1934 godine.

ИЗВЕСНЕ ЧИЊЕНИЦЕ У ВЕЗИ СА СУЂЕЊЕМ "НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ" - ХАЦИ-МИТИЋ

1) То је прво суђење по Закону о штампи *идеолошко-политичкој карактера* (Од почетка овај процес имао је тај карактер. Ја сам критиковао његову филозофију идеалистичког правца, и он је баш то инкриминисао).

2) Ондашњи Закон о штампи предвиђао је, за разлику од данашњег, колективну одговорност - од растурача до уредника. Тако су доспели на оптуженичку клупу Јова, Адам и Бранко. Мој приказ Хаџи-Митићевог предавања био је анониман (под потписом ?) и зато ја на првом претресу нисао био као оптужени. По мом откривању као писца приказа, читава ствар се окреће против мене.

3) Хаџи-Митић је желео што пре да се заврши суђење и ми будемо осуђени, али смо ми испали мајстори за одлагање претреса (3-4 пута било је одлагања), што је Хаџи-Митића доводило до беса и револта, и он је то јавно манифестовао. Претресе смо одлагали у првом реду да бисмо судницу искористили као јавну трибину, а и да бисмо Хаџи-Митића што више нервирали и довели у комичну ситуацију.

4) Мој став у овом процесу од почетка био је јасан: са материјалистичког гледишта *критиковао сам Хаџи-Митићевоу идеалистичку концепцију филозофије*. Радило се о критици на идеолошкој основи. У томе је баш и разлика између мог и Јовиног става у овом процесу.

5) Док је Јова давао одбрану, Хаџи-Митић је иронизирао, врполио се на столицу, а његов заступник, Видак Петровић, адвокат, упадао је у реч Јови, излазио је и улазио у судницу и прибегавао разним смицалицама, тако да је једног момента председавајући Трифуновић изазван поступком Видака, одао своја интимна осећања рекавши Видаку: "Шта ви хоћете, људи, брате, лепо говорите, и ако нећете да слушате, изиђите напоље"(Ових се речи добро сећам).

6) Најпре је дошао мој приказ Хаџи-Митићевог предавања, а потом се развила полемика између мене и њега у "Лесковачком гласнику" и "Недељним новинама" у рубрици "Лесковачки специјалитети". Касније и ја сам њега тужио за чланке у "Л. гласнику". Он није признавао да их је писао, а наш бранилац Миладин Ђирић, да би га изазвао и признао, при-

бегао је лукавству - стао је да напада те чланке и њиховог аутора, називајући их *скандалозним* и *идиотским*, нашта је Хаџи-Митић, сав бесан и увређен одмах реаговао, скочио са столице и изјавио да тужи Ђирића за увреду због израза "скандалозни и идиотски" и тако посредно признао да је он аутор тих чланака, што је у судници изазвало буру смеха. То је била посласстрица. Упао је у намештену клопку.

7) Претресима је присуствовало највише интелигенције (професори, наставници, студенти, учитељи и ђаци), а било је прилично и радника. Дворана је увек била дупке пуна.

8) До пресуђења није дошло, јер је и овај наш случај био обухваћен општом амнестијом штампарских кривица у земљи.

27. јула 1959. г.
Лесковац

Аристомен Ристић
судија Окр. суда у Лесковцу

РЕДАКЦИЈА „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ ПРЕД СУДОМ

- Јучерашњи претрес против уредника и власника одложен је. - Сиси су упућени испражном судији на даљи поступак по закону. –

Још пре десетак дана, када се у грађанству сазнало за претрес, настало је живо интересовање за исход овог процеса. Претрес је интересовао публику нарочито зато што је ово био интелектуални процес, јер су тужилац и тужени људи интелектуалци. Нарочито је интересовање било међу омладином и то интелектуалном.

Јуче у јутру, око 9 сати, пред Окружним судом у Лесковцу почела се публика прикупљати: било је ђака гимназиста, студената, учитеља, професора. Око 10 сати одација је позвао окривљене и приватног тужиоца, који су ушли у салу за суђење, а за њим је у великом броју ушла и публика.

На оптуженичкој клупи седели су уредник „Н. Новина“ г. Јован Јовановић, и власници г. г. Бранко Николчић и Адам Илић, штампари из Лесковца. Тужилац г. Димитрије Хаџи Митић, гимназиски професор, сео је на место тужиоца и привео за свог заступника г. Видака Петровића, адв. приправника из Лесковца. Сви оптужени су узели за свог браниоца г. Миладина Ђирића, адв. приправника из Сурдулице. Веће од три судије сачињавали су г. Атанасије Трифуновић, претседник суда, и судије г. г. Селимир Живановић и Боривоје Милутиновић, судије окружног суда.

Пре почетка претреса, у достојанственој тишини, претседник суда г. Танасије Трифуновић је скренуо пажњу странкама да се помире и саветовао измирење. На то је тужилац г. Хаџи Митић изјавио да неће никако да се мири. Затим је устао оптужени г. Јован Јовановић и пошто се захвалио г. Претседнику суда на савету да се странке помире, што му је била дужност по закону а с обзиром на начин на који је странкама предложио мир представљао културу високог степена, предложио је да се претрес одложи са разлога што је пронашао писца инкриминисаних чланака у лицу г. Аристомена Ристића, кандидата права и новинара, који је пред судом и хоће сам то да призна.

Предлогу оптуженог г. Јовановића успротивио се тужилац г. Хаџи Мистић и његов заступник г. Петровић у колико се односи на одлагање претреса, а изјавили су да хоће да прошире тужбу и на г. Ристића. Бранилац оптужених г. Ђирић цитирајући чл. 33 закона о штампи ставио је свој предлог да се у смислу принципа кривичног судског поступка оптужба одбаци од г. Јовановића, јер по поступку може да одговара само учинилац дела, и како је сада утврђено да г. Јовановић није писац инкриминисаних чланака, то се оптужба од њега има и одбацити.

На позив г. претседника суда јавља се г. Аристомен Ристић коме претседник чита тужбу и потом га пита: да ли је он писац инкриминисаних чланака и да ли су они штампани са његовим знањем у листу „Недељне Новине“. Г. Ристић одговара потврдно.

Потом је претседник наредио да странке и публика изиђу из сале. После кратког већања суд је прочитао своје решење да се претрес одложи и акта упуте истражном судији на даљи поступак по закону о штампи.

„Недељне новине“ бр. 13

ПРЕТРЕС ПРОТИВУ УРЕДНИКА И ВЛАСНИКА „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ ПО ТУЖБИ ПРОФЕСОРА Г. Д. ХАЦИ-МИТИЋА ПОНОВО ОДЛОЖЕН

- Читање оптужнице. – Одбрана оптужених г. д. Јована Јовановића, Аристотел Ристића, Бранка Николчића и Агама Илића. – Предлој браниоца г. д. Миладина Бирића. – Предлој оптужених г. д. Јовановића и Ристића. – Одлагање претреса на основу 22 кривичној судској поштујка. -

Нови претрес противу уредника и власника „Недељних новина“ по тужби г. Димитрија Хаџи-Митића, професора Лесковачке гимназије, одржан је 26 ов. м. у Окружном суду у Лесковцу пред кривичним већем које су сачињавали претседник г. Танасије Трифуновић и судије г. г. Велимир Живановић и Боривоје Милутиновић. И за овај претрес, као и за раније у грађанству је владало велико интересовање. У дворани, поред осталих, примећен је знатан број интелектуалаца: професора, учитеља и студената.

Претрес је почео око 10 часова читањем оптужнице професора г. Димитрија Хаџи-Митића.

ОПТУЖНИЦА

„На дан 26 новембра 1933 год. одржао сам предавање на Народном универзитету. Тема мога предавања била је: „Шта је философија?“.

После предавања у „Недељним новинама“, листу који излази у Лесковцу бр. 3 од 3 децембра 1933 год. на 3 страни II стубац одозго оштампан је приказ мога предавања под потписом „Z“. У томе приказу стоји став: "Предавање г. Хаџи-Митића, хипертрофирано разним цитатима, чинило је утисак регистрације разних дефиниција о философији идеалистичког правца“.

За овим у истом листу, бр. 8 од 7 јануара (божићни број) 1934 год. страна 3, стубац III одозго под насловом „Лесковачки специјалитети“ – „Један философски мудар одговор“, објављен је напис с потписом „Z“ у којем напису стоји: Један лесковачки философ, који иначе има монопол за пи-

тања из области философије, држао је недавно на Народном универзитету у Лесковцу предавање. „Недељне новине“ донеле су о том предавању опширан извештај са оваквом констатацијом на крају: „Предавање г. Х. У., хипертрофирано цитатима, чинило је утисак регистрације разних дефиниција о философији идеалистичког правца“, а на крају: „Као што видите, прави идеалистичко-философски одговор: мудар, дубок, оштроуман.

Заиста се може рећи и написати много што шта, па, шта више и којешта“.

У истом листу, броју и ступцу нешто ниже објављен је од истог писца чланак: „Прештампано или подметнуто“ у којем стоји: „Лесковачки гласник“ у своме претпоследњем броју од 31 децембра 1933 г. доноси један интересантан напис под насловом: „Нешто из социјалне психологије – Рефлексије г. Др. Влад. Дворниковића о свезнадарству“ а на крају: „Само по себи намеће се питање да ли су то заиста рефлексије универзитетског професора г. д-ра В. Дворниковића или су пак то, под његовом фирмом, рефлексије неког лесковачког философског „светлог, позитивног лика, који се као црни мутеж – негативци мота и жив живцат креће по нашој излоканој калдрми.“

И најзад, исти лист у броју 4 од 28 јануара 1934 год. објављује непотписан чланак под насловом „Лесковачки специјалитети.“ „Крај једне трагикомедије“, у којем стоји: „Један вишегодишњи предавач на Народном универзитету, пошто се спустио са виших сфера у реални свет, почео се вежбати у писању. У ту сврху, за врло кратко време, отштампао је више написа. У њима је, да видите, показао пуно смисла за неначелно и вулгарно полемисање, стављајући нам при том до знања, својом уобичајеном разметљивошћу, да је најученији и најпаветнији човек у месту. И још нешто: пишући их стилем и речником средњошколца, убедљиво је потврдио сву бескрвност, апстрактност и фосилност својих идеалистичко-филосовских концепција. Једно ипак морамо да признамо: његове су ствари врло забавне. Час комични, час опет дирљиви као исповест, овде хумористични, тамо трагикомични, али увек конфузни, његови су написи остављали утисак лаке и јефтине литературе.

После свега изложеног, не чуди нас што је најзад наш предавач увидео да му не доликује да и даље на овај начин преко новина полемисе и одговара на тачне, објективне и посве основане тврдње позваних и квалификованих“.

Из ових написа које сам означио, а из речи, које сам навео види се, да се ишло с намером за тим, да се моје име и углед који у друштву уживам,

омаловаже и убију, а све то чини кривично дело увреде, нанесене путем штампе и кажњиво по члану 56 у вези чл. 52 Закона о штампи.

Стога за ово дело тужим томе суду уредника „Недељних новина“ у Лесковцу г. Јована В. Јовановића, адвокат. приправ. из Лесковца, г. Аристомена Ристића, канд. права из Лесковца и писца ових чланака, власника и штампара овог листа Бранка Николчића и Адама Илића, оба штампара из Лесковца.“

По прочитању оптужнице, саслушан је оптужени г. Јован Јовановић, који је, између осталог, рекао:

ОДБРАНА Г. ЈОВАНА ЈОВАНОВИЋА

Господо судије,

Ја јавно радим већ девет година. За то време имао сам дискусија и полемика из области економије, политике, историје и осталих грана друштвеног живота. Али, ни једна од тих дискусија није ме извела на оптуженичку клупу. Нећу тиме да кажем да се бојим да пред судом и законом положим рачуне, или да хоћу да тражим ма какву милост. Не. Ја то наводим као карактеристично с обзиром на карактер тужиоца г. Хаџи-Митића, који се једини нашао да једну полемику, која је с наше стране започета и вођена на један достојанствен и дубоко научан начин, претвори у кривични процес. Ја не бежим од суда и казне. Не. Ја ћу пред судом све рећи. У делу моме и мојих другова не налазим да има ма каквог дела које је по закону кажњиво. А суд је ту: на њему је да цени.

У том моменту устаје тужилац г. Хаџи-Митић и заступник г. Видак Петровић и упадају у реч оптуженог г. Јовановића, говорећи да је он на кривичном испиту и да треба да говори о ствари. Претседавајући им скреће пажњу да г. Јовановић себе брани. Мало касније г. Петровић напушта салу: „Казаћу служитељу да ме позове кад буде завршио“.

- Позната је ствар, наставља оптужени г. Јовановић, да наша средина, материјално на прилично високом степену, културно заостаје. Ја и моји другови, као идеални млади људи, налазимо да нам је дужност да своју младост и знање заложимо на послу културног подизања нашег краја. То је наш идеал. И руковођени само тим идеалом, ми смо, у ретко тешким приликама, сваки под теретом својих личних питања и проблема, покренули и лист.

Како ми радимо? Ево: ми смо, у жељи да изменимо и подигнемо културно нашу средину, стали на гледиште да морамо да укажемо на мане и недостатке нашег културног живота. Јер само тако можемо и да указујемо на то да је потреба да се мењамо. Отуда тај наш критицизам, који тужба напада. Он је општи. Ми све посматрамо кроз његову призму.

Једна од важних установа, која има за задатак културни препород нашег краја, јесте Народни универзитет. Ми са пажњом пратимо његов рад учествујући директно и индиректно у њему. Ми хоћемо, дајући шири публицитет предавањима која се чују на Народном универзитету, да помогнемо његову акцију. Излажући их критички, ми будимо дубоко успавани духовни живот наше средине. А то је најтеже: нашу духовну средину, инертну као устајала бара, кренути из сна и заинтересовати је за духовни живот.

Побуде су наше, дакле, најидеалније. Сваки ко жели добра нашем граду треба да се придружи нашој акцији. И место да нам се каже хвала (а ми то не тражимо) ето, нашао се један човек који нас изводи пред суд.

Јесмо ли ми њега лично увредили? Јесмо ли му учинили што на жао? Зашто нас тужи? – Ево, ствари су се овако одигравале. Суд нека суди!

Мој друг и пријатељ, поред мене уредник „Недељних новина“, човек који обрађује ствари нашег друштвеног живота са ретком објективношћу и дубоким познавањем, приказао је у броју „Недељних новина“ предавање тужиоца Хаџи-Митића о теми: „Шта је философија?“ На завршетку свог приказа рекао је: „Предавање г. Хаџи-Митића, хиперпрофирано разним цитатима, чинило је утисак регистрације дефиниција о философији идеалистичког правца“. Г. Хаџи-Митић, човек који не трпи никакву критику, човек, најзад, који не допушта ником да ма шта поред њега зна, нашао се увређен што се један млад човек, студент, човек који је био ђак када је он био професор, дрзнуо да му прикаже и чак критикује предавање. Ја сам био на предавању г. Хаџи-Митића, као што идем и на друга предавања, и овде изјављујем да и по моме дубоком уверењу предавање заслужује да му се, с обзиром на циљ који се њиме имао постићи, учини строга замерка. Г. Хаџи-Митић не уме да прича згодно за народ. Са његових предавања се не одлази обогашен знањем. И ако г. Хаџи-Митић има часну намеру да послужи културном дизању наше средине (у шта ја не сумњам), налазим да мора своја предавања да излаже на начин лакши, приступачнији и импресивнији. Такав поступак г. Хаџи-Митића је несхватљив. Мисли ли он да смо ми његови ђаци? Г. Хаџи-Митић до сада није ништа јавно написао и потписао. Ево ту је, па нека каже да није тако! Ја, међутим, девет година радим: пишем и говорим. Ако је он јачи нека

потегне перо, а не да тужи за убијање угледа који ужива у друштву само зато што му не хвалимо предавање, јер хвалу и не заслужује!

Увређен, тужилац Хаџи-Митић даје исправку. Дао је доцкан. Слог је био у машини. И то је био разлог да му се не штампа. Он је то добро знао. Али, он је и поред тога, написао у „Лесковачком гласнику“ да нисмо хтели да му штампамо исправку. Сем тога, вређао је мог друга г. Ристића. Ми смо му одговорили. Ја сам послао исправку на повратни рецепис. Г. Ристић преко суда. Ни једна ни друга није штампана. Ја чак нисам добио ни повратни рецепис. И само зато, увређен и изазван, мој друг г. Ристић морао је да реагира. И он је био пун такта. У најгорем случају враћао је речи које му је г. Хаџи-Митић послао.

И ту полемику увек је изазивао г. Хаџи-Митић. Он прештампава и на нашу средину конкретизује разматрања професора Дворниковића о свезнадару, једном типу, и о анонимним рецензентима од Шопенхауера. Он то чини у рђавој намери. Он не трпи да други поред њега знају. Г. Ристић је учинио нешто још горе: он правник, још је и студент, зна и философију. Дакле, он је свезнадар. У ствари то је „једна обична југословенска битанга, лењи Пера“. Даље, он се не потписује пуним именом већ знаком „Z“. Дакле он је анониман. А за анонимне рецензенте Шопенхауер је рекао да су *дријци*, *књижевни лојови*, *хуље*, *нићкови*, и још друге погрдне речи, које садрже тешку увреду за оног коме су упућене, а дају ружну слику о ономе ко их изговара и пише! Писац тих чланака је тужилац г. Хаџи-Митић. Ми ћемо то утврдити. То што он не признаје, горе је за њега. И на те силне увреде г. Ристић се само питао: „Јесу ли то рефлексије професора Дворниковића или неког нашег философа? При том он је употребио још неколико речи упућене му од стране г. Хаџи-Митића. Али те речи нису ни „хуљо“, ни „биџаніо“, ни „нићкове“, ни „лојове“. То су речи много блаже. Господин Хаџи-Митић, тај који вређа, поред тога још и тужи. Зацело то је велика храброст!

За време говора опт. г. Јовановића, г. Хаџи-Митић се иронично смешка, упада у реч, спречава г. Јовановића да говори. Г. председавајући му вели: „Пустите човека: то је његова одбрана. Ви бележите па ћете му одговорити.“ – „Немам шта да бележим. А одговорићу му и то много опширније.“ - Г. Јовановић наставља убељиво своју одбрану. Доказује да ни он ни г. Ристић немају намеру да вређају никог па ни г. Хаџи-Митића. За то време г. Хаџи-Митић устаје, окреће лице ка зиду, а леђа опт. г. Јовановићу и прави се да не слуша. За то време заступник г. Хаџи-Митића г. Видак Петровић вири на врата хотећи да види да ли је опт.г. Јовановић престао да говори, па да уђе у судницу.

- Ми нисмо ни "Зоља" ни „Геџа“. Ми нисмо писали пашквиле. Наш лист је један од најозбиљнијих листова у унутрашњости земље. Ја сам добио масу писама из унутрашњости и иностранства у којима је пуно хвале за „Недељне новине“. Такав лист има крупне задатке. Он личности не види, баш као ни ми. За нас постоје само проблеми које обрађујемо: милујемо, шибамо, кад како треба и ко шта заслужује. То је наука. А она не пада под удар кривичних закона. Ето, зато, ни ја ни моји другови нисмо криви. У нашој радњи нема, нити може бити кривичних дела па ни ово за које нас данас тужилац тужи.

Опт. г. Јовановић завршава своју одбрану и седа на клупу. У то време поново се враћа заступник г. Видак Петровић и заузима место за тужилачким столом.

Потом је устао оптужени г. Аристомен Ристић, канд. права и уредник „Недељних новина“.

ОДБРАНА Г. АРИСТОМЕНА РИСТИЋА

- Осећате ли се кривим? упућује питање председавајући г. Трифуновић оптуженом г. Ристићу.

- Ни најмање, господине председниче. Ја сам само критиковао гледиште које тужилац г. Хаџи-Митић заступа у философији, а не њега као личност.

- Ви сте дали одговор на тужбу?

- Јесам, господине председниче.

- Изволте, прочитајте га.

У своме опсежном одговору, чије је читање трајало дуже времена оптужени г. Ристић говори о томе како је дошло до ове полемике између њега и тужиоца г. Хаџи-Митића, указује на чињенице које су од важности, анализира извесне моменте и осврће се на то, да ли постоји дело за које се оптужује. Истичући објективност извештаја у „Недељним новинама“ о тужиочевом предавању „Шта је философија?“, са оном констатацијом, да је његово предавање било хипертрофирано цитатима и да је чинило утисак регистрације разних дефиниција о философији идеалистичког правца, - оптужени г. Ристић наводи да је тужилац г. Хаџи-Митић, после

тога, нашавши се увређеним одговорио у „Лесковачком гласнику“. У томе г. Хаџи-Митићевом одговору, поред осталог, каже се да „човек који пише кратке извештаје са предавања или зна много или незна ништа“ и да се „рећи и написати може много што шта, па, шта више, и којешта, али је озбиљно и право тврђење само оно, које се и докаже“. Оптужени г. Ристић вели да се у „Недељним новинама“ осврнуо на тај тужиочев одговор, служећи се његовим речима. Тужилац г. Хаџи-Митић поново је одговорио. У „Лесковачком гласнику“, у току полемике, оштампана су и два чланка без потписа: „Нешто из социјалне психологије. – Рефлексије г. др. Влад. Дворниковића о свезнадарству“ и „Из социјалне психологије. – Излагање А. Шопенхауера о анонимности“. У поменутих чланцима налазе се и ови изрази: „анонимни дрипац“, „црни мутеж-негативци“, „југословенска битанга“, „анонимни рецензент је лопужа, цукела, хуља,“ и т. д.

На крају свог одговора на тужбу, г. Ристић истиче да се у цитираним написима правила алузија на његов јавни рад и због тога тражи да се испитају г. г. Сретен Динић, уредник „Лесковачког гласника“ и Михаило Николић, власник истог листа о томе ко је писац тих чланака.

Пошто је оптужени г. Ристић прочитао свој одговор на тужбу, саслушана су и друга двојица оптуженика г. г. Бранко Николчић, власник „Недељних новина“ и Адам Илић, штампар. Они су такође изјавили да се не осећају криви. Оптужени г. Илић напоменуо је и то, да он није власник ни штампар листа.

ПРЕДЛОГ БРАНИОЦА Г. МИЛАДИНА ЂИРИЋА

Потом је узео реч бранилац оптужених г. Миладин Ђирић, који је учинио предлог, да се као сведок испита и закуне тужилац г. Хаџи-Митић на околност, да он није писац чланака „Нешто из социјалне психологије“ и „Из социјалне психологије“. Сем тога, г. Ђирић је тражио, да се саслушају г. г. Милутин Миленковић, трговац, Сретен Динић, уредник „Лесковачког гласника“ и тадашњи власник Михаило Николић, који ће да утврде ко је писац оних скандалозних чланака, какве у своме животу није читао. Због израза „скандалозни“, који је г. Ђирић употребио, тужилац г. Хаџи-Митић, по наговору свога заступника г. Видака Петровића, тужио је за увреду браниоца г. Миладина Ђирића и инсистирао на томе, да израз „скандалозни“ уђе у записник, што је и учињено. Заступник г. В. Петровић ставио је свој приговор на предлог браниоца.

После краћег већања, суд је донео одлуку којом се уважава предлог браниоца у погледу сведока г. г. Динића и Николића, а у погледу осталих одбија.

Затим се приступило саслушавању сведока г. г. Динића и Николића, који су изјавили да не знају ко је писац оних чланака, као и то, да нису ни доцније дознали од осталих чланова редакције ко је писао или дао да се штампају поменути чланци.

По саслушању сведока, у допуну доказног поступка, оптужени Јовановић и Ристић предлажу да се претрес одложи, да би се једновремено проверило извиђање и пресуђење и по овом предмету и по предмету кривице тужиоца г. Хаџи-Митића, кога је за дело увреде и клевете тужио оптужени г. Аристомен Ристић.

Суд је по овом предлогу, после дужег већања, донео одлуку којом се претрес одлаже у смислу захтева оптужених.

По саопштењу одлуке суда, оптужени г. Јовановић, поклонивши се суду, нагло излази из суднице заједно са осталим оптуженицима, а за њим и сва публика уз живо коментарисање. У том моменту устаје тужилац г. Хаџи-Митић и, истичући хитност поступка по закону о штампи, тражи изузеће председавајућег и браниоца оптужених.

РЕДАКЦИЈА „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ ПРЕД СУДОМ

- Нови претрес одржаће се 26 јуна. – Тужба противу г. Хаџи-Митића, професора и осталих за дела по закону о штампи –

Као што је јављено, претрес редакцији „Недељних новина“, по тужби професора г. Хаџи-Митића, одржан је 26 маја 1934 год. у Окружном суду у Лесковцу. Претрес је одложен из већ познатих разлога. Нови претрес по истој тужби противу уредника и власника „Недељних новина“ заказан је за 26 јуни т. г.

Пре неколико дана, наш уредник г. Аристомен Ристић и сам је поднео тужбу Окружном суду у Лесковцу противу г. Димитрија Хаџи-Митића, професора Лесковачке гимназије, г. Сретена Динића, пензионера и уред-

ника „Лесковачког гласника“, тадашњег власника „Лесковачког гласника“ г. Михајла Николића, трговца и штампара г. Благоја Петровића.

Вероватно да ће се по обема шљужбама извиђање заједно наставити и пресудити.

*Једно интересантно суђење по закону о штампи
„Недељне новине“, бр. 26, 1.07. 1934, стр. 2*

ЛЕСКОВАЧКИ ПРОФЕСОР Г. ХАЦИ-МИТИЋ ТУЖИ ВЛАСНИКА „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ ЗА УВРЕДУ

Поштовани Господине Уредниче,

У Вашем цењеном листу „Правда“, у броју 10649 од 28. јуна 1934. год., на страни другој, у ступцу трећем, штампан је извештај Вашег дописника са претреса против мене и мојих другова под насловом: „Лесковачки професор г. Хаџи-Митић тужи власника „Недељних новина“ за увреду“. Како су у поменутом извештају неке чињенице нејасно претстављене (верујем да то није учињено са злонамерном тенденцијом, већ из необавештености), најлепше Вас молим да у интересу истине дате места следећем:

Крајем новембра прошле године г. Хаџи-Митић, професор Лесковачке гимназије, одржао је на Народном универзитету у Лесковцу предавање о теми: „Шта је философија?“. У „Недељним новинама“, чији сам и ја уредник, у броју од 3. децембра 1933. године (а не пре неколико дана, како стоји у извештају Вашег дописника), штампао сам приказ тог предавања под шифром „3“. Пошто сам изнео садржину предавања, на крају сам начинио ову констатацију: „Предавање г. Хаџи-Митића, хипертрофирано цитатима, чинило је утисак регистрације разних дефиниција о философији идеалистичког правца“. Нашавши се увређен овом мојом констатацијом, г. Хаџи-Митић ми је одговорио у „Лесковачком гласнику“. Ја сам се на тај његов одговор осврнуо у „Недељним новинама“, служећи се његовим речима. Развила се полемика која се протегла кроз више бројева „Лесковачког гласника“ и „Недељних новина“, док се није најзад завршила тужбом г. Хаџи-Митића против двојице уредника „Недељних новина“, г. Јована Јовановића и мене, власника г. Бранислава Николчића и штампара г. Адама Илића. Тужба је инкриминисала како ону констатацију о г. Хаџи-Митићевом предавању, тако и све остале моје написе, које сам у рубрици „Лесковачки специалитети“ штампао у „Недељним новинама“ под насловима: „Један философски мудар одговор“, „Прештампано или подметнуто“ и „Крај једне трагикомедије“. Међутим, нетачно у поменутом извештају стоји да су инкриминисани наведени наслови, које је Ваш дописник комбиновао са називом једне рубрике „Недељних новина“.

„Оптужени г. Ристић не осећа се кривим, јер је професор г. Хаџи-Митић научио да га ђаци у гимназији само слушају и они не смеју да критикују“ каже даље у поменутом извештају дописник „Правде“. И ово је нетачно регистровано. Цитиране речи узете су из мог опсежног одговора, на тужбу који сам прочитао пред судом и стављене ми у уста као одговор на питање председавајућег: „Осећате ли се кривим?“

На крају извештаја са овог претреса каже се да је „пре неколико дана изишао један чланак у „Лесковачком гласнику“ у коме је нападнут г. Ристић. „Пре свега, то није био један чланак него два. Друго: ти су чланци, као и остали написи у вези са овом полемиком, објављени пре више месеци, а носе наслове: „Нешто из социјалне психологије. – Рефлексије г. др. Влад. Дворниковића о свезнадарству“ и „Из социјалне психологије. – Излагање А. Шопенхауера о анонимности“. Због ових чланака, у којима се налазе изрази: „југословенска битанга“, „црни мутеж – негативци“, „анонимни дрипац“, „анонимни рецензент је лопужа, хуља, цукела“ и т. д., - тужио сам пре кратког времена г. Хаџи-Митића, уредника, власника и штампара „Лесковачког гласника“. На основу тога тражено је одлагање претреса. Суд је донео одлуку да се претрес одложи да би се једновремено извиђало и пресудило и по једној и по другој тужби.

Изволите примити Господине Уредниче изразе мог одличног поштовања.

Аристомен Ристић,
кандидат права и уредник
„Недељних новина“
„Правда“ 8. VII 1934.

**ПРЕПИСКА СЕРГИЈА
ДИМИТРИЈЕВИЋА И АРИСТОМЕНА
РИСТИЋА О НЕЗАВРШЕНОЈ КЊИЗИ
О “НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА”**

1. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу
од 6. јануара 1959.

Лесковац, 6-I-1959 г.

Драги Сергије,

Пред Нову годину одржао је састанак секретаријат одбора за прославу 40-годишњице Партије. Ја им поднесох онај наш план. Бив. уредник „Наше речи“ и секретар овог одбора Благоје Стојановић на прву публикацију (избор чланака из „Н.Н.“) ставио је примедбу да би напредну мисао требало проширити на „Лесковачки гласник“ и друге предратне публикације, часописе и листове, па чак обухватити и период деловања Социјалдемократске партије. Ово је одмах прихватио садашњи уредник Бања Михајловић, затим Гроздановић и Зора Видоја Јовановића. Ја сам се, разуме се, овоме супротставио и навео разлоге: 1) отишло би се у непотребну ширину; 2) „Леск. гласник“ не да се упоредити са „Н. Новинама“ и ми бисмо тиме фаворизовали један лист који је био орган лесковачке чаршије, иако су напредни људи пред рат имали позиције у редакцији кратко време; 3) за то би требало далеко више времена и књига би изнела око 1000 страница; 4) о неким публикацијама (нпр. о оној наших социјалиста) била је реч у I делу Споменице радн. покрета а о другим публикацијама и листовима биће реч у II делу Споменице итд. И поред ових мојих разлога, они су начелно прихватили ову публикацију, а II део Споменице без икакве примедбе и резерве, стим да те ја о овоме обавестим да би и ти хитно доставио своје писмено мишљење. Пиши одмах. Други састанак кроз који дан имаћемо, а после идемо на пленарни састанак одбора.

Што се тиче приказа твоје књиге, Олег га у последњем моменту изоставио за наредни број и о томе ме обавестио изговарајући се обилношћу материјала.

Написао сам и други приказ. Сутра га куцам и предајем. Чим будем готов, послаћу ти оне твоје изводе.

Ја већ правим избор материјала из „Н. Новина“ и догурао сам до преко половине. Бележим сваку ствар са свима детаљима. Већ сам одабрао преко 80 ствари за ужи избор.

Желим теби и твојима среће и успеха у новој години.

Одговори одмах на примедбу и предлог Благоја Стојановића, па ћу ја твој одговор предати секретаријату.

Тебе и твоје срдачно

поздравља – Мења

2. Писмо Сергија Димитријевића Аристомену Ристићу од 1. фебруара 1959.

1. II 1959

Здраво Мењо,

По повратку из иностранства нашао сам твоје писмо. Предлог о проширењу зборника "Напредна мисао у "Недељним новинама" у некакав зборник који би обухватао и написе који су изишли у "Лесковачком гласнику" или другим лесковачким листовима и часописима никако се не би смео прихватити, и то из следећих разлога:

1) Учешће комуниста и напредних људи – симпатизера у "Недељним новинама" представља организовани наступ партије. У њему сарађују партијци и скојевци из Лесковца и *целе Југославије* (Трајко Стаменковић, Влад. Велебит, Боса Цветић, Р. Вуковић, Ј. Вушовић итд.).

Велики број комуниста и симпатизера обухваћен је том сарадњом. У њима су објављени чланци у којима се партијска становишта отворено бране. Та сарадња траје читаве две године. Читав лист прима карактер легалног партијског листа.

Никаква друга периодична публикација која је излазила у Лесковцу пре рата нема тај значај.

"Лесковачки гласник" је био 20 година израз лесковачке реакције. То је било гласило лесковачке чаршије које је проглашавало руског цара Николу II за мученика, бранило режим, писало против комуниста итд. Чињеница да је у току релативно кратког времена у њему писао Душко Цекић ефемерног је значаја за карактер листа. Најзад, и у том периоду, када је Цекић био уредник "Лесковачког Гласника" једино су његови чланци имали напредан карактер. Па ни они нису онако отворено износили пар-

тиске позиције, нити представљали свестрано претресање друштвених питања, као што је то случај са скупом напредних чланака у "Нед. Новинама". Најзад они су настали у условима једног привременог компромиса између лесковачке чаршије и Душана Цекића, као уредника. То се одразило и на ширину преоријентације листа. Зато у "Лесковачком Гласнику" налазимо чланке Душана Цекића само о питањима о којима се могло писати у тим условима. Да ли је онда опортуно објавити поред једног целовитог материјала из "Недељних Новина" и неколико чланака Душана Цекића. Да ли је опортуно изједначавати лист Трговачке омладине, тај традиционални лист лесковачке чаршије са "Недељним Новинама", листом кога су уређивале напредне снаге, који је водио борбу против лесковачке чаршије и тог њеног органа, "Лесковачког Гласника".

2) Ограничавајући наш зборник на "Недељне новине", тај легални лист партије на коме су сарађивали комунисти и симпатизери из читаве земље, на кога су била претплаћена 1.000 лица ван Лесковца, од чега 300 у Београду, који тада представља изузетну појаву у оквиру читаве Југославије, ми истичемо улогу коју је Лесковац и његове напредне снаге имао у то доба у нашој земљи. Обелодањујући понова чланке из "Недељних Новина" ми афирмирамо партијску активност, уносимо овај лист као значајну напредну појаву у културну и политичку историју Југославије. Сваки који се бави овим питањима осврнуће се и на његову појаву и значај.

Овако широк опште југословенски значај не би имао зборник напредних чланака из свих лесковачких листова издаваних пре рата. То би била публикација чисто локалног значаја, на коју наши историчари и публицисти неби обратили нарочиту пажњу. Не треба заборавити да је у свим већим местима било напредних чланака и појава у периоду од 21 године. Ако бисмо унели поред чланака Д. Цекића и чланке из других лесковачких листова ми бисмо разводнили читаву ствар, јер чак међу таквим, уосталом врло ретким чланцима нема тако изразито напредних чланака, какав је то случај са чланцима из "Недељних Новина". Ако пооштримо критериј напредности поред Цекићевих чланака не видим на први поглед шта друго треба унети у такав зборник.

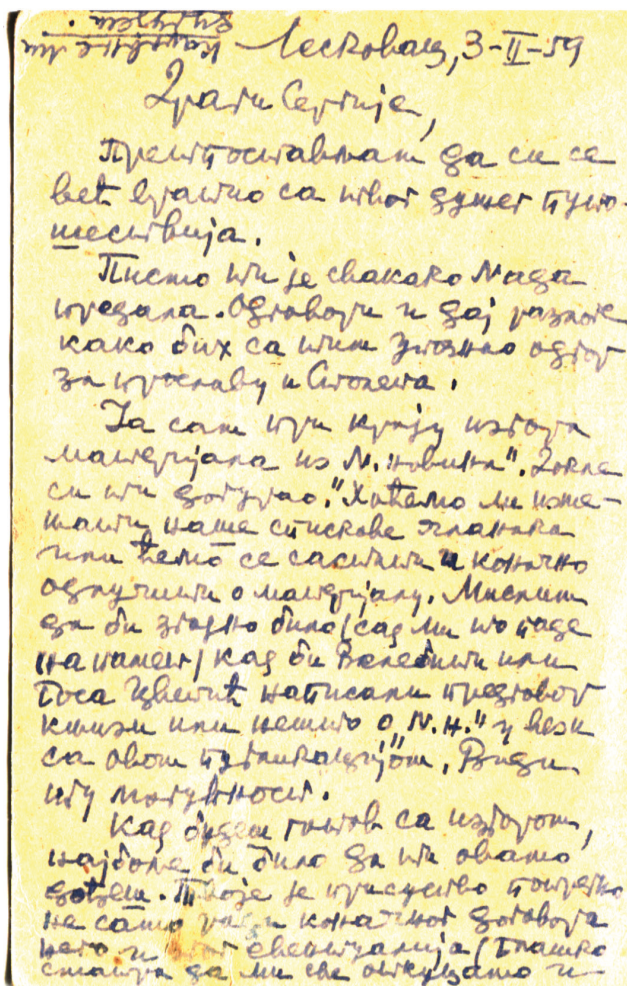
Дакле, на одбору је да одлучи. Да ли ћемо издати "Напредну мисао у Недељним Новинама", зборник опште југословенског политичког и културног значаја који ће афирмисати делатност партије, Лесковац, његове напредне снаге и његову напредну улогу у бившој Југославији, или да томе материјалу додамо неколико чланака Душана Цекића, а евентуално са натезањем још који други чланак, и да тиме дамо читавом зборнику обележје једне локалне публикације.

Сматрам да ћеш се у потпуности сложити са овим мојим становиштем које употпуњује аргументацију коју си изнео против проширења зборника, а са којима се ја исто тако у потпуности слажем.

1-II-1959

Београд Другарски те поздравља.
Сергије Димитријевић
Булевар Револуције 126

3. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу од 3. фебруара 1959

Лесковац, 3-II-59
Драги Сергије,
Претпостављам да си се већ вратио са новог дужег путешествија.
Писмо ти је свакако Нада предала. Одговори и дај разлоге како бих са тим упознао Одбор и Столета.
Ја сам при крају избора материјала из "Н. [едељних] новина". Докле си ти догурао? Хоћемо ли помешати наше спискове чланака или ћемо се састати и коначно одлучити о материјалу. Мислим да би згодно било (сад ми то паде на памет) кад би Велебити или Боса Цветић написали предговор књизи или нешто о "Н. Н."
Кад одговориш грати се изједно, најбоље би било да ми обавиш одговор. То је је првобитно готворило не само ја, и коначно готворило него и Боса Цветић и још неки други.

3. II 1959.
Лесковац

Драги Сергије,

Претпостављам да си се већ вратио са новог дужег путешествија.

Писмо ти је свакако Нада предала. Одговори и дај разлоге како бих са тим упознао Одбор и Столета.

Ја сам при крају избора материјала из "Н. [едељних] новина". Докле си ти догурао? Хоћемо ли помешати наше спискове чланака или ћемо се састати и коначно одлучити о материјалу. Мислим да би згодно било (сад ми то паде на памет) кад би Велебити или Боса Цветић написали предговор књизи или нешто о "Н. Н."

у вези са овом публикацијом.. Види ту могућност. Када будеш готов са избором, најбоље би било да ти овамо дођеш. Твоје је присуство потребно не само ради коначног договора него и због евентуалија (Блажко сматра да ми све откуцамо и дамо њему на преглед и сагласност.)

Предузете су мере за обезбеђење средстава за прославу.
Приказ "Каравана" изашао у целости. Сада дајем другу ствар.
Пиши.

Теби, Нади и твојима срдачан поздрав,

Мења

4. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу од 9. фебруара 1959.

Лесковац, 9-II-1959 г.

Драги Сергије,

Одмах по пријему твог писма отишао сам до Столета Миленковића и дао му да прочита твоје писмо. Прихватио је твоје разлоге за ограничење зборника само на материјал из „Недељних новина“. Уједно је прихватио мој предлог да ова публикација иде као прва и да се веже за почетак прославе, 20 април, као материјал који се односи на предратни период, на који се надовезује народноослободилачка борба.

Овластио је, поред мене, Гроздановића и Бању да сачинимо писмо за ЦК – комисија за идеолошко – политички рад и затражио начелан пристанак за припремање и редиговање материјала, а после тога обавезни смо да им пошаљемо један примерак готове књиге на преглед и одобрење за штампање. (Пре неког дана је одржано саветовање у ЦК у вези са прославом 40-годишњице Партије, на коме су били Гроздановић и Бања. Критеријум за издавање публикација је оштар).

Сада је питање продрети горе.

Данас смо саставили писмо за ЦК у вези са публикацијом „Напредна мисао у Недељним новинама“. Ја сам искористио оно што си ти написао за „Н.Н.“ у писму као образложење за издавање овог зборника. Дали смо и кратак садржај, отприлике онако како смо ми дали понуду Одбору за прославу у Лесковцу. На теби је да се заинтересујеш горе (у ЦК) за ову нашу публикацију и допуниш наше образложење. Сада ствар од њих горе зависи. Бори се.

Гроздановић и Бања мисле, с обзиром на оно што су чули на саветовању, да ће се тешко која публикација од предложених прихватити сем II дела историје радн. покрета. Они сумњају да ће проћи и ова о „Н.Н.“. Ја лично мислим да ће ипак проћи с обзиром на твоје име као редактора и на имена сарадника, наших истакнутих партиских радника (Тр. Ст., Велебита, Босе Цветић).

За ову прилику, после зборника о „Н.Н.“ и „Историје радн. покрета“ (II део), мислим да је најприхватљивија моја брошура „Истакнути борци радн. класе Лесковца“, али као допуњено и проширено издање. Дошао сам до новог материјала о Трајку Стаменковићу („Комунист“ и „Политика“ су објавили), о Ђуки Динић и Томи Костићу, а у изгледу је нов материјал о Благоју Николићу и Кости Стаменковићу. Брошура би могла овако да оде на *штошину* страница. Али, поставља се питање да ли ићи на проширење постојећег материјала или обухватити и остале мртве и живе народне хероје (има их око 20 у нашем крају) уз неке друге истакнуте руководиоце (нпр., Милија и др.)? Шта ти мислиш о томе: 1) да ли може проћи проширена и допуњена првобитна брошура као друго издање; 2) да ли се ограничити, уколико мислиш да може продрети, само на већ објављен проширен материјал или обухватити и нове биографије и које (само народне хероје или и друге).

Приказ „Каравана“ изишао у целости пре два-три броја. Данас сам тек дао и други приказ на „Страни капитал“. Изнео је нешто више од првог. Долази у обзир тек за други број, после 15 фебруара. Обећање треба да испуниш – да ми даш „Караване“.

Ако не дођеш 12 фебруара на састанак за 75–годишњицу „Летекса“, послаћу ти поштом препоручено изводе из „Страног капитала“.

Шта мислиш о томе да коју реч напишу Велебит или Боса Цветић за Зборник, о чему сам ти писао?

Пиши ми о свему опширно.

Наду, тебе и твоје срдечно поздравља.
Мења

5. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу
од 3. марта 1959.

Лесковац, 3-III-59

Драги Сергије,
ти оде и ућута се.

Приказ „Страног капитала“ изишао у последњем броју „Н. речи“ од 28-II-59. Изменили ти мало наслов: место *бивше* ставили *старе* Југославије. Сем тога, скратили при крају један ред и направили 3-4 коректорске грешке. Синоћ сам им приговорио.

Јуче по подне одржан је састанак секретарија[та] ср. одбора за прославу КПЈ. Претресли смо план и коначно утврдили са чим да се иде. Предвиђене публикације су остале, али је издавање зборника чланака из „Н.Н.“ померено за новембар уз прославу 25-год. „Н.Н.“ и 15-год. „Н. речи“. Шта ти мислиш? Иначе, сагласност одозго није стигла, иако им је наглашено да се публикација предвиђа за 20 април 59.

Шта си урадио и докле си дошао са прегледом материјала из „Н.Н.“, проверавањем појединих чланака, разговорима са Велебитом, Б. Цветић, Д. Динићем и др.? Пишеш ли предговор?

Ја бих сада издао зборник. Јеси ли видео за сагласност? Ако би сагласност стигла за неки дан и ти био готов са предговором и избором материјала, могли бисмо да је издамо. Чак и ако би све то било готово до најдаље 15 марта. После тога не би могло.

Споменица 75-год. Текст.[илне] инд.[устрије] одложена за 1960. годину. То је одлучено на ужем састанку од претпрошле недеље (Ст. М., Величко, Свет. Кост., Гојко, ја, Трудић, В. Ив., Ђивуљски, секретар оп. ком. и др.). Тражи се озбиљна ствар. Историјат да буде комплетан и комплексан (од првог предузећа до данас, са економским анализама услова развитка текст. индустрије). Габрово дефинитивно отпада. Столе сматра да би то било врло лоше (Бугари би могли да кажу да су они творци наше индустрије.). Издавање друге посебне, па и твоје књиге о текст. инд. одбијено,

али је решено да тај твој материјал уђе у споменицу под твојим именом (1884-1941). То ће се теби понудити, а понудиће се и Перовићу нешто да напише. Помињани су чак и Љубисав Мар. (За економске анализе) и Мирко Перовић. Изјаснили су се углавном против сваког прилога од објављених ствари.

Нада је у Београду већ 3-4 дана због полагања испита, и остаће још 3-4 дана.

Пиши ми о свему.

Срдачан поздрав теби и твојима.
Мења

**6. Писмо Сергија Димитријевића Аристомену Ристићу
од 6. марта 1959.**

6. III 1959

Здраво Мењо,

Тешко нама са нашим Надама. Морам да ти јавим жалосну вест. Твоја се Нада промангупирала. Већ је недељу дана у Београду, а тек нас је данас обишла. Кобајаги је имала много посла.

Прелазим на службену преписку.

I. Напредна мисао у „Недељним Новинама“.

1. Био сам код начелника Историског одељења ЦК Србије. Он је био отсутан, на путу. Без њега нису узимали никакво решење о лесковачком предлогу. Ја сам му детаљно изложио план и он се сложио. Према томе одобрење ће стићи.

2. Боље је што је издавање "Зборника" померено. Припреме захтевају много више посла него што смо претпостављали. Свака ће се ствар морати читати неколико пута, а и прикупљање информација код сарадника је дуготрајан посао. Само не треба то одлагати за новембар. "Зборник" би морао да уђе у штампу у лето. Касније ће штампарија бити заузета

са "Историјом трговине" и "Споменицом радничког покрета", а и ти: Сем тога "Зборник" не треба везивати за 25 годишњицу "Недељних Новина", већ за 40 годишњицу Партије. Оно што приказујемо то је публицистичка активност партијаца и симпатизера, а не свих сарадника, зато тежиште не бацамо на покретање "Недељних Новина" од стране омладинаца, већ на продор који је учињен у томе листу у току излажења листа. Исто тако не би требало никако то везивати за 15 годишњицу "Наше Речи". Тиме бисмо читавој ствари дали локалан а не опште југословенски карактер. Сем тога сарадња комуниста после ослобођења је нормална ствар. Сарадња комуниста 1934. и 35. године и напредни чланци у то време били су једна велика и изузетна ствар. Повежемо ли то са "Нашом Речју", направићемо само бућкуриш. Нека "Наша Реч" изда специјалан број са детаљним освртом на 15 година и на сараднике, а не да нам пола "Зборника" оде на то. Са "Зборником" каквог смо замислили Лесковац ће ући у културну и политичку историју Југославије, са мешовитим "Зборником" ова публикација не би имала такав значај.

Молим те прочитај све ово Столету и замоли га у моје име да спречи стварање таквих хермафродита. Док ће "Споменица лесковачког радничког покрета" у време постојања КПЈ да афирмира лесковачки раднички покрет, овај ће "Зборник" да истакне изузетно место нашег града у политичкој публицистици у време Шестојануарске диктатуре. Људи које обилазим дају нам пуно интересантних података. Већ сам нашао досад неразрешене сараднике који су предратни комунисти, носиоци Споменице итд. Око "Недељних Новина" окупљали су се комунисти из целе земље. То треба приказати, а не један локалан лист као што је "Наша Реч".

3. На постављена питања нисам добио одговор. Погледај твоје белешке. Тражио сам податке о оном словослагачу и још нечему.

4. Обнављам питања. Да ли је чланак "Удруживање ради стварања" из броја 19/1935. писао Брана? Који је словослагач писао "Ускршња јаја" о Тоши Тонићу итд. у бр. 15/1935? Приказ књиге "Новац у политици" кога сам ја написао био је забрањен, те сам га касније отштампао у "Нашем листу". Овај приказ из "Недељних Новина", дакле није мој, већ Јовин, мада сам и ја написао такав приказ.

5. Ја сам досад обишао више лица и детаљно се распитивао о сарадницима. У томе смислу разговарао сам са Драшком, Вуковићем, Хасанагићем, Б. Павићевићем. Већ сам нашао адресе Босе Цветић, Јагоша Јовановића, Точанца и лица која ће ми дати податке о Вушовићу, Вујошевићу, Тодоровићу, Милетићу итд.

За моменат њихове чланке остави по страни. Концентриши твоје напоре на Бранине чланке. Натерај га да се позабави њима и предложи ми који Бранини чланци долазе у обзир за избор. И ово је једно конкретно питање на које очекујем конкретни одговор. Исто би било потребно да начиниш предлог за твоје чланке и Предрагове. Позабави се и Вером Грбић.

7. Писмо Сергија Димитријевића Момиру Парађанину од 8. марта 1959.

8 III 59

Poštovani družo Paradžanin,

Vi ste me bez sumnje već davno zaboravili, mada sam Vam nekada u Leskovcu sa svojim člancima u Nedeljnim Novinama stvarao prilično teškoća koje su dovodile do raznih intervencija leskovačke čaršije i pritisaka odozgo. Poznato mi je da je i samo izlaženje Nedeljnih Novina u vreme kada ste vi bili javni tužilac u Leskovcu, bilo omogućeno kako Vašom tolerančnošću, tako isto i izvesnom otporu koji ste Vi davali na suprot, zahteva da se list zabrani. Danas pripremam Zbornik članaka iz Nedeljnih Novina sa opširnim studijskim predgovorom koji treba da osvetli ne samo prilike u kojima su one izlazile, već i ulogu koju su one odigrale u to doba. Taj ćemo Zbornik izdati u zajedničkoj redakciji mene i Aristomena Kistića, a sa mojim predgovorom. Da bi što objektivnije, svestranije i detaljnije prikazao sve ove stvari obrađam sciVama za pomoć. Molio bih Vas da mi javite sve čega se sećate u vezi sa ovim listom. Specijalno me interesiraju dve stvari. Konkretizovane intervencije protivu lista i objašnjenje Vašega stava prema listu. Kakvo ste mišljenje imali o njemu u ono doba, šta je sve uslovljavalo Vaš stav prema listu, kakve ste sve teškoće i neprijatnosti imali u vezi sa njegovim izlaženjem.

Nadam se da ćete mi što pre odgovoriti, jer zbornik ulazi u završnu fazu, a informacije o ovom pitanju sa kojima dosad raspolazemo, gotovo isključivo potiču od same redakcije.

U očekivanju Vašeg odgovora

8-III-1959
Beograd

mного Vas pozdravlja

Dr Sergije Dimitrijević
naučni saradnik Srpske akademije nauka

adresa: Bulevar Revolucije 126/IV

8. Писмо Радета Вуковића Сергију Димитријевићу од 14. марта 1959.

Друг Сергије Димитријевић
Београд,
Булевар Револуције бр. 126 – стан 13

Друже Димитријевићу,

У вези са разговором који смо пре неколико дана водили код мене покушаћу да одговорим на она питања која су за Вас била од интереса.

1. По подацима које имам о својој сарадњи са *Недељним новинама* – у њима су објављени само они чланци које сам потписао пуним именом. Ви их у својој бележници имате све.

2. Од чланака које су објавиле *Недељне новине*, уколико се сећам, ако би хтела да се прави каква ранг листа, с обзиром на квалитет и актуелност њихову, онда би чини ми се на првом месту дошао чланак „У веку детета“; затим, чланци о утицају друштвене средине на моралну запуштеност и чланци о утицају друштвене средине на морбидитет и морталитет деце. Мислим да су посебно поједини пасуси, делови и закључци које сам давао на крају чланака – и поред извесне наивности и једностраности која је схватљива – оно што је по мом мишљењу у њима нарочито добро.

Ви ћете то погледати и сами па ћете видети да ли сам се преварио или не.

3. Као што видите достављам Вам и један примерак брошуре „Утицај друштвене средине на моралну запуштеност деце“ која представља скуп неколико чланка који су претходно објављени у *Недељним новинама*, а овде су само прештампани са неким мањим изостављањима.

4. Уколико Вам ма шта буде требало у вези са овим или ма којим другим питањем можете ми се увек обратити на телефон 25-569 или навратити.

У вези са подацима о мом брату Михаилу, који је такође био сарадник *Недељних новина*, пре свега овде наводим, као што смо се споразумели, белешку о његовој смрти коју је објавила „Борба“, онда орган КПЈ, у броју од 14 децембра 1946 године, страна 4:

„Михаило Вуковић“

На дан 11. овог месеца преминуо је у Војној болници у Београду Михаило Вуковић. Вуковић је рођен у селу Пажићи код Даниловграда. Школовао се под врло тешким условима и још као гимназист почео да пише песме. Између 1930. и 1938. године Вуковић је штампао четири збирке песама, од којих је нарочито била запажена последња „Зата[Зета?] земља на Балкану“ коју је запленила полиција.

Због тешких услова живота и школовања Михаило Вуковић је рано оболео, али га ни болест није могла спречити у борби против ненародних режима. Он је узимао учешћа у борби напредне студентске омладине у предратним годинама како на Београдском универзитету, тако и у Црној Гори.

Од 13 јула 1941. године Вуковић с пушком у руци учествује у борбама Народноослободилачког покрета. Последњих година рата болест га је сасвим сломила. Али је Вуковић и тада настојао да допринесе што више својим радом и да не дозволи да га болест избаци из обнове и изградње своје земље.

Успомена на Михаила Вуковића остаће светла у сећањима његових другова из дана борбе наших народа“.

(Борба 14 децембар 1946).

Уколико би Вам били потребни још какви подаци о Михаилу ја Вам их увек могу пружити. Можда неће бити сувишно да овом приликом додам, да је он рођен јануара 1910. године; да је основну школу и нижу гимназију учио у Даниловграду, а вишу гимназију у Штипу, Скопљу и Подгорици. Седми и осми разред приватно полаже у Никшићу. Затим се уписује на Правни факултет Београдског универзитета на коме је требао да дипломира 1941. Почео је рано да пише, још као ђак гимназије. Сарађивао је у многим листовима и часописима. Као студент прогоњен и хапшен од стране полиције. 13. јула 1941. одлази у партизански одред „Бијели Павле“ и на разним дужностима као борац и руководиоца остаје до краја рата. Радио у Агитпропу – Антифашистичког фронта Народног ослобођења Црне Горе. Носилац је споменице 1941. и Ордена заслуга за народ II реда.

Срдачно вас поздравља,
` Раде Вуковић
14-III-1959. год.
Београд, Теразије 26.

9. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу
од 15. марта 1959.

Лесковац, 15-III-1959

Драги Сергије,

Примио сам обадва писма, али са извршавањем задатака не иде брзо, мада сам предузео мере одмах по пријему писама.

У вези с оним што си тражио од мене, ево резултата:

1) Погрешно си схватио Столетов предлог да се помери издавање зборника „Н.Н.“. Он иде као засебна ствар, а прославе 25-годишњице „Н.Н.“, „Наше речи“ и, евентуално, Н. Универзитета спојити, односно извести негде у новембру. Зборник би само претходио тој прослави, а никакво директно везивање. Тако је схваћен тај предлог, али ако ми будемо раније готови, не значи да нећемо моћи да га и раније издамо.

2) Брана није писао чланак „Удруживање ради стварања“ (бр. 19/35), нити он зна ко га је писао. Питао сам и Адама и Јову – ни они не знају, а не знам ни ја.

3) „Ускршња јаја“ (бр. 15/35). Брана не зна ко је аутор, а не зна ни Адам. Обећао ми је Адам да ће поразговарати са старим штамп. радницима и да ће ми јавити, али ми још није јавио. О томе сам питао и Блашка „Мојсинче“, који има одличну меморију, па ми је рекао да је ту ствар вероватно написао *Бранко Васиљевић*, некадашњи службеник предузећа, који је познат као човек од шале и хумора. Обећао ми је да ће проверити и јавити ми. Иначе, и Блашко има три-четири анонимне ствари у „Н.Н.“. О свему овоме разговарао сам [са] њим пред његов одлазак у Београд. Доћи ће код мене у уторак по подне, прелистаћемо комплет и казаће ми шта зна. – Заиста, и ја се сада сећам да је и Блашко „Мојсинче“ имао неке анонимне ствари у „Н.Н.“. На њега сам потпуно заборавио. Ето ти *још један нов моменати*.

4) Избор чланака *Бране Мишровића*. – Провели смо једно вече до 10h увече, прелистали комплет и Брана је направио ужи избор својих чланака: 1) *О сукобима у данашњој књижевности* (бр. 28/34, стр. 2), 2) *Грађанска књижевност* (бр. 29/34, стр. 2), 3) *Један усамљени и нејризнати јесник не-*

мирне Јабланице (бр. 32/34, стр. 7), 4) Новинарство и стручност (бр. 34/34, уводник), 5) За јуну унутрашњу вредност (бр. 42/34), 6) Приказ „Раја за њеширолеју“ (бр. 4/35, стр. 3), 7) Приказ изложбе „Земља“ (бр. 10/35, стр. 2), 8) Две омладине (бр. 13/35, стр. 2), и 9) Кад су деца сшармали (бр. 27/35, стр. 2). Ето, ових 9 чланака је Брана издвојио за ужи избор од близу 40 његових написа. Сматра да највише одговара нашем зборнику *Новинарство и стручност* (бр. 34/34). По мом мишљењу требало би да уђу у првом реду ове две његове ствари: приказ књије Аншоана Зишке „Раја за њеширолеју“ и приказ изложбе најредне уметничке групе „Земља“ у Београду (то му је допис из Београда). Обе су исправно написане и јасно. Интересантна му је и ствар „Кад су деца сшармали“, као и о песнику Милуту Милатовићу. Од његових ствари могло би да дође у обзир 5-6 ствари (међу њима и једна из области књижевности). Не знам да ли знаш, Брана ми рече да има и две своје забрањене ствари које чува (једна му је у рукојису, а друга у ошиску). Исто тако каже да има неколико ствари објављених у пожаревачком „Нашем листу“, које јесу од цензуре биле одбачене. Тога је било и код Бране – сећам се и ја. Саопштио ми је још једну ствар које се сада и ја сећам а коју сам био заборавио: због извештаја са предавања синд. функционера [нечийко] „О положају текстилних радника у Југославији“ (бр. 34/34, стр. 2) био је тужен по Закону о штампи од Смедеревске кредитне банке, али је ствар амнестирана пре но што је изишао пред суд. Има и писмене доказе. Знаш и ја за тај случај. Ове појединости сигурно ниси знао и није ти изнео приликом твог боравка у Лесковцу. Рекао ми је да ти доставим ове појединости. Присетио се да је у његовој групи био и Ђока Базрђан. Дао ми је тражену адресу за металца: *Мијо Шимић, Зајред, Трњанска 23/II*.

5) Прикази „Аншисемитизам“ (бр. 26/35) и „Чељускин“ (27/34). – први је добијен од предузећа Поби (види се и по томе што и у тексту стоји израз *жидовски*, како су писали Хрвати), а други приказ мислим да је добијен из Београда.

6) *Пошис М.А.И* (бр. 10/35, стр. 3). Прочитао сам ствар. Судећи по стилу, нико од нас није писао ту ствар. Нисам могао да дознам име аутора.

7) Чланак Драшка Динића из бр. 12/35 („Положај наших зигара – њечалбара“) завршава се са: „Историја чека своје“. Према томе, то је крај његовог чланка и према мом и према Бранином комплету. Можда је нешто из склоњене странице избачено. То ће можда знати Драшко.

8) Избор мојих и грујих чланака. Од мојих ствари могле би да дођу у обзир: 1) репортажа међу печалбарима (бр. 48/34), 2) *Тенденције и њроблеми у савременим њозоришним комадима*, чланак (бр. 1/35) и 3) рецензија *Анштракција у вршлоју стварности* (бр. 18/34 – као одломак за игре глумаца

и режију. Као два мала одломка могла би да уђу и из рецензије Фодоровог комада *Пољубац пред оледалом* (бр. 16/34, стр. 3), затим инкриминисани одломак из приказа Хаџи-Митићевог предавања и из *Леск. специјалистичеи* оно што се односи на Хаџи-Митића и нешто у вези са процесом судским и моја одбрана. Од Предрагових ствари добра је *Проблем наших студената* (бр. 45/34, стр. 3).

Београд, 15-III-1959
Драги Сергеје,
Тринуто сам обавља писма,
али са издржаваним задатком
не иде ~~дубо~~, мада сам предузео
мере одмах по изјели писма.
У вези с оним што си тражио
од мене, ево резултата:
1) Потпуно си схватио Стојанов
презгод за се помери издавање
зборника "М. Н." Он иде као засебна
ствар, а прослава 25-годишнице
"М. Н.", "Наше речи" и, евентуално,
М. уживањима својим, односно
извесни каталог и календар. Зборник
би само прекомерно тој прослави,
а ипак као директно везивање.
Тако је схватио најпрезгод, али
ако ми брзено ратније поштом
не знати да нећемо моћи да га
и ратније издамо.
2) Трага није имао спаван
"Уживањима ради стварима" (бр. 19/35)
нишом он зна ко га је писао. Тринуто
сам и Јована и Јову — ни они
не знају, а не знам ни ја.

Блашко Глигоријевић има једну ствар – *Наше народне школе*, али је сувише локална. Кнежевић би могао бити заступљен једино песмом *Руковеш* (бр. 24/35). Перовић има само једну ствар – *И у Јабланици ништа ново* (бр. 15/34). Доста је добра и могла би да уђе као репортажа. Ствари Вере

Грбић не свиђају ми се много (неке имају и националистички призив). Има доста превода. С муком би се можда нека могла одабрати. И са Тозом тешко иде. Ако бисмо избацили рубрику „Кроз наша села“, онда не знам која би његова ствар могла да уђе. Тако ја мислим о написима другова за које си ме питао.

9) *Пишање прекуцавања чланака.* Столе није ту већ неколико дана, а Гроздановића нисам нашао последња два дана да бисмо организовали прекуцавање. То остаје да решим у току идуће недеље. За примерке „Наше речи“ нисам стигао да видим, јер јуче никог не нађох у редакцији.

Као што видиш, све сам свршио сем прекуцавања чланака и информација од Адама и Блашка Мојсинчета о „Ускршњим јајима“. То ћу свакако свршити у току наредних дана.

Раде Вуковић стално се јавља и тражи прекуцавање његових чланака.

Данас је недеља и готово цео дан сам радио прелиставајући комплет и читајући поједине чланке.

Срдачан поздрав теби
и твојима -Мења

10. Писмо Сергија Димитријевића Аристомену Ристићу од 16. марта 1959.

16. III 1959

Здраво Мењо,

Примио сам твоје писмо од 15-III и одмах ти одговарам.

Прво, данас сам био код Едипа Хасанагића. Идеолошка комисија ЦК има врло оштар критеријум у давању одобрења, али он је мишљења да ћемо га добити. У вези са тим направио сам један реферат за идеолошку комисију. Шаљем ти један примерак. За моменат он је за најужу употребу, ти и Столе. Касније ако дође до неких нових интервенција лесковачких одбора у вези са карактером *Зборника*, добро ће ти послужити да би

се бранио од разних притисака подвлачећи какав је то зборник.

Друго, излепио сам још 10 чланака, тако да је досад излепљено 74 чланка.

Треће, недовољно си прецизан. Када говориш о теби кажеш да за избор долазе: "Инкриминисани одломак приказа Хаџи Митићевог предавања и из лесковачких специјалитета оно што се односи на Хаџи Митића и нешто у вези са процесом судским и моја одбрана." Рашчлани то, јави прецизно са обележеним бројевима одакле докле итд.

Четврто, најактуелнија је ствар прекуцавање чланака. Зато ти шаљем списак број 2.

12. Мика Брада – *Раџ књиџа* 13/1935
13. Недић – *Друштво и народне масе* 14/35
14. *Духовити ствари* 14/35
15. Мика Брада – *Лирика земље* 19/35
16. Недић – *Крај траћанске демократије* 20/35
17. Вуковић Михајло – *На џанађур смо све изнели* 21/35
18. Бабић – *Антисемитизам* 26/35
19. Мика Брада – *Лице и наличје* 27/35

Пето, чудне ли излапелости код Бране. Човек се не сећа са ким је радио, а ја који са тим нисам имао директне контакте морам да му га откривам. Шта ћеш, старост је у питању. Од Браниних ствари већ сам уврстио пре добијања твога писма *О сукобима у данашњој књижевности* бр. 28/1934.

Шесто, доста сам ствари прочитао. Неке сам Предрагове већ обухватио. Блашкову сам исто одбацио, а и Тозину нисам успео да нађем шта би могло да уђе. Од твојих сам већ убацио *Збор лесковачких синдикално организованих радника* бр. 32/1935, суђење Кости бр. 21/35. Сада ћу се позабавити твојим и Браниним предлогом. Исто тако планирам и нека убацивања ван ваших предлога. Шта мислиш о *Идеализму и материјализму*, 22/1935?

Седмо, од књижевних прилога убацио сам две песме Милута Милатовића, *Светилку Мишкина*, 15/1934, *Повраћак хероја*, бр. 13/34, песму Јагоша Јовановића, бр. 7/34. Погледај остале приче. Шта је са твојом причом из броја 8 из 1934?

16-III-1959 Другарски те поздравља
Београд Сергије Димитријевић

11. Писмо Сергија Димитријевића Аристомену Ристићу од 19. марта 1959.

19 III 59

Zdravo Menjo,

Stvar sa Zbornikom "Napredna misao u Nedeljnim novinama" napreduje džinovskim koracima. Danas sam imao dvočasovni razgovor sa Bosom Cvetic. Opširno sam razgovarao sa Djuzom Radovicem, a pisao sam i Paradjaninu. ~~Šta~~

Sam toga već sam oformio Zbornik. Predgovor napreduje. Već je sedam strana otkucano, a po mojem računu izneće oko 25 kucanih strana. Sve što sam imao duplih brojeva isekao sam. U Zbornik je već zalepljeno 64 članaka. Zato je vrlo hitno prekucati one članke koje nisam mogao izlepiti, jer nemam duplih brojeva. U vezi sa svim tim potrebno je sledeće: ^IPrvo, da pristupiš prekućavanju članaka koji sigurno ulaze. To bi trebalo što pre učiniti, jer hoću da nastupim kod nadležnih sa zaokrugljenim Zbornikom, iz koga se jasno vidi njegov karakter. Ostale cemo članke lako dodati. Prema tome prekućavaj sledeće članke:

1. Predrag: Zdravstvene prilike br. 2, 1933, od početka do vašljivosti.
2. Gligorić: Nezaštićena deca, br. 5, 1933
3. Velebit: Žena u našem krivičnom pravu, br. 50,
- * 4. Vuković Rade: U veku deteta, br. 2, 1935
5. Vera Katić: Ženski oslobodilački pokret, br. 12, 1935.
- * 6. Draško: Naši ciglari u Beogradu, br. 17, 1935
7. Štrajk budućnosti, br. 8, 1935
8. Menja, Sudjenje Kostić, br. 21, 1935.
9. Velebit: Nemački seljački rat, br. 5, 1933
10. Kajin put, br. 49
11. V. K.: Kako da zaštitimo decu, br. 29

~~ix~~ Sve ove članke prekućavaj u četiri primerka. Jedan mi odmah pošalji, tri zadrži za rad. Meni možeš slati i po tri četiri otkucana članka, jer je važno da je Zbornik u rukopisu što kompletniji.

~~ix~~

II. Javi mi čiji su prikazi: a/Antisemitizam, br. 26, 1935,

b/Celjuskin, br. 46, 1934. Molim te da na sva konkretna pitanja iz prošlog i ovog pisma daš konkretne odgovore. Posao je ogroman i jedino se tako može svršiti.

III. Pošlji mi ~~6~~ 6 primeraka prikaza Stranog kapitala. Treba da ga izlepim a nemam ga. Ovi su mi iz redakcije poslali samo jedan broj.

IV. Članak Draška iz broja 12, 1935 u broju iz moga kompleta završava se rečima: "Istorija čeka svoje". U primerku lista koji sam isekao i izlepio kraj je ~~krak~~ istrulio, ali postoje sigurno najmanje još tri reda koji počinju sa -pucaju stvari... Pošto je u pitanju ceo broj a ne šif, izgleda da je bilo drugo izdanje. Pogledaj kako je na tvom i Braninom kompletu. Ako nadješ kraj javi mi ga.

V. Kada smo već kod Brane šta je sa izborom? Njegovi članci treba da udju. Učini predloge. Šta je sa tvojim člancima? Isto se predlozi čekaju.

VI. Uzmi od Brane adresu Metalca iz Zagreba koju mi je obćao.

Kraj poslanice Apostola Pavla

Mnogo te pozdravlja

Sergije Dimitrijević

10-III-1959g. Bulevar Revolucije 126.
Beograd

12. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу
од 25. марта 1959.

Лесковац, 25-III-59

Драги Сергије,

Знам да са нестрпљењем очекујеш одговор, али до закашњења је дошло из објективних разлога. Најпре, Столе није био ту неколико дана, а када сам са њим разговарао телефоном о прекуцавању чланака, сложио се и рекао ми је да то организује Гроздановић. Међутим, Гроздановића никако нисам могао да ухватим ни телефоном ни у Комитету, јер је одлазио на терен. Кад смо се најзад нашли, пренео ми је да се Столе не слаже са прекуцавањем ствари док не стигне сагласност. После дужег убеђивања, пристао је на његову одговорност да прекуцам само 8 ствари и да ће то он организовати и јавити ми. Трипут је примао на себе обавезу да уреди ту ствар и сва три пута је – омашила. Последњи договор је био за јуче, али он је протекао без успеха.

Ја више нисам могао да чекам и сада ти пишем.

1) Све што си тражио од мене свршио сам, сем прекуцавања ствари и имена аутора „Ускршњих јаја“. Блашко Мојсинче остаје при томе да је аутор „Уск. јаја“ неки службеник *Бранко Васиљевић*, који не живи у Лесковцу, а који је имао смисла за хумор. И он није одржао реч, и поред заказивања четири састанка, да би ми рекао које је ствари он написао.

2) Три примерка „Наше речи“ послали су ти. Проверио сам. Више није дао уредник Бања.

3) Од прича, сем Мишкине приче, *Поврајка хероја* и, евентуално, моје *Нека њројовори стварности* (бр. 8/34) због њене садржине и идејности, друге не долазе у обзир. Конфинова *Жарков њрад*, две приче Ристе Симоновића и Бранине (7-8 прича) нису вредне пажње, локалног су колорита, без социјалне тенденције. Бранине су и посебно штампане као *Искрице из Дубочице*, те и због тога отпадају. Није ништа нарочито и бугарска *Без хлеба*, а и ко зна какав је био њен аутор.

4) За моје ствари доста прецизно сам се изразио. Што се тиче идеолошког сукоба са Хаџи-Митићем, по мом мишљењу томе би требало посвети[ти] посебну пажњу и дати као целину. Овако бих ја то урадио: Узео

бих последњи пасус мог приказа предавања Хаџи-Митића уз претходно кратко објашњење (бр. 3/33), па бих на то надовезао полемику са њим у „Лесковачким специјалитетима“ (бр. 8/34, стр. 9 и бр. 4/34, стр. 3) и на крају дао бих неки одломак са претреса (бр. 26/34) и у целости бих објавио моју одбрану пред судом (допуна одговора на тужбу), чији оригинал ја поседујем (а он није идентичан са одговором на тужбу који ти поседујеш). И чији је уствари извод чланак „Идеализам и материјализам“ (бр. 22/35) који ти помињеш. Из тога свега видео би се мој идеолошки став – критика идеалистичке концепције философије. Данас се и ја сâм чудим, као и многи други који су прочитали ту моју одбрану да сам онда то могао да кажем и да прође. Изгледа да ти не знаш за садржину те моје одбране, иако си ми увек говорио да ту ствар ти имаш. Друго је то што ти имаш.

Шаљем ти *један поштак*: *Милица Вушовић*, жена или рођака *Ивана Вушовића*, шеф отсека за послове помиловања при Државном секретаријату за правосудну управу у Београду била је и преко Драшка провера.

Потребна је сагласност што пре како бисмо могли пуном паром да радимо.

Срдачан поздрав,
Мења

13. Писмо Аристомена Ристића Среском одбору за прославу
40 годишњице СКЈ и СКОЈа од 23 јула 1959.

Благajни
СРЕСКОГ ОДБОРА ЗА ПРОСЛАВУ 40-ГОДИШЊИЦЕ СКЈ, СКОЈА

LESKOVAC

У вези са издавањем публикације предвидјене планом
тога Одбора "НАПРЕДНА МИСАО" У "НЕДЕЛЈНИМ НОВИНАМА", за коју је публи-
кацију дата сагласност од стране СК, другови Драгослав Крстић и
Стојан Стојилjkовић и другарика Драгица Стaменковић, сви службеници
из Leskovca, радили су на прекуцавању чланака из "Недељних новина"
за ову публикацију, тако да је

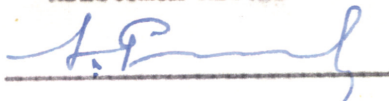
1. Драгослав Крстић, укупно откуцао 70 страница ~~класичном~~
писаћој машини са уопшћеним проредом,
2. Стојан Стојилjkовић, укупно откуцао 200 страница, 1
3. Драгица Стaменковић, " откуцала 102 странице.

Сав материјал је кучан у 6 примерака, т.ј. од по 6 при-
рака.

За ове прекуцавање постигнут је споразум са именованим
лицима да се плаћа 40 динара по откуцаој страници, при чему
се није имало у виду Упутство о оквирима за одређивање honorara
дактилографима /"Службени лист ~~крст~~ ПНРЈ" br.14/59/, по коме је
предвидјено да сваки даљи примерак од четири примерка, плаћа још
по 2 динара по примерку.

Именовани се упућују ради исплате honorara тој благajни.
Leskovac, 23-VII-1959 g.

ЗА РЕДАКЦИЈУ ПУБЛИКАЦИЈЕ,
У р е д н и к,
Аристонен Ристић

**14. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу
од 8. октобра 1963.**

Лесковац, 8. X 1963.

Драги Сергије,

Претпостављам да си се већ вратио с пута у Сов. Савез. Знам да си приликом нашег последњег сусрета, говорио да треба да идеш.

У последње време некако се слабо виђамо, мада долазиш у Лесковац. Док ја дознам да си дошао, ти си већ у Београду. Раније никад ниси пропуштао прилику да се нађемо и поразговарамо, а у последње време то чиниш. Не знам шта то треба да значи.

Данашњом поштом шаљем ти “Хронику Грделице”. Свима који су је видели допада се и ласкаво се изражавају. Најзад, изгурах ту ствар, која је одавно чекала на штампање. Тражили су готово у немогућем року да изиђе (за десетак дана) и, природно, због даноноћног рада поткрале су се неке грешке, што ми је много криво. Интересује ме твој суд о књизи.

Мислим да је време да окончамо публикацију о “Недељним новинама”, а и ти да напишеш други део “Споменице радн. покрета”. И једно и друго је сазрело.

Наш добри и тихи Глиша настрада. Много ми га је жао као доброг друга и човека.

Крајем овог месеца намеравам до Београда. Како си? Како Нада и деца, као и стара.

Тебе и све твоје срдачно поздравља - Мења.

ПРИЛОЗИ
СЕРГИЈА М. ДИМИТРИЈЕВИЋА

ХИСАР КОД ЛЕСКОВЦА

Над самим Лесковцем диже се са југозападне стране брдо звано Хисар, чија је надморска висина 341 м. у односу на Лесковац 113 м. Док је са стране Лесковца успон доста стрм, са супротне стране Хисар га готово и нема, јер прелази у таласасту површину приближне исте висине. Само име Хисар значи на турском град, тврђава и када се испита сам плато, то ће се наћи темељи зидина сада већ сравњени и покривени земљом, а и сам је плато одвојен са друге стране (супротно Лесковцу) ровом, чији се остаци и сада виде. Испитујући и скупљајући остатке на лицу места, као и поједине предмете до сада нађене, утврдили смо, да је Хисар у току неколико историјских периода био обитаван и служио као утврђење.

По многобројним остацима преисторијског посуђа, који покривају плато и јужну страну Хисара, а који не претстављају особитог интереса услед велике иситњености и отсуства орнаментике, може се поуздано рећи да је још тада овде било људско насеље. Цела се Лесковачка котлина одликује тиме што је обилна преисторијским локалитетима, који су распоређени њеном ивицом. Професор М. Васић наишао је на преисторијске гробнице на југу код села Накривња и на југо-истоку код села Мале Копашнице док је на североистоку откопавао насеље „Градац“.¹ На северо-западној страни налажено је и цело посуђе али га нисам могао добити. Овај крај спада у најјужније испитане преисторијске локалитете, јер су у Вардарској бановини вршена ископавања једино још око Битоља и у близини грчке границе. Од целијих објеката нађена је на Хисару камена секира и фрагмент једне фигуре. Ово насеље спада у земљана утврђења што се види по положају и остатку рова.

Ово се налазиште може датирати према напред поменутом Грацу у латенску периоду гвозденог доба. О томе који је народ ту био немамо података али се може са знатном сигурношћу тврдити, да су то Дардани, јер по подацима које нам даје Прокопије, овај крај се налази доста далеко у унутрашњости од могућих граница Дарданије.

¹ Глас Акад. наука LXXXVI (1911 г.).

Од Римљана нам на самом Хисару није ништа остало, док су у његовом подножју нађене римске гробнице.

За постајање тврђаве у време Византије имамо поузданих података. На платоу се налазе велике четвртасте цигле са типичним знацима у облику крака и осмице отворене са једне стране, који су рађени прстима (Handmarken). Орнаменат приказан на слици бр. 1а такође је византијски. Још пре рата нађен је велики земљани суд а овога пута смо нашли фрагменте, из којих се да поуздано закључити величина истог. Присуство оваких судова у којима се је чувало вино показује, да је винова лоза још тада гајена у овим крајевима. Приликом засађивања винограда нађени су златни солиди Јустиниана и Јустина а исто комад плоче са натписом и део стуба.²

По самој структури зидова, за чију је изградњу употребљавано камење и уломци тегула а то све слагано са мало употребе малтера, може се закључити, да је ово утврђење што се види по великој ширини зидова и њиховом обиму, било подигнуто услед неке хитне потребе. Као материјал служили су и поменути фрагменти плоче и стуба. Услед тих знакова журбе а и по томе, да подаци који одређују време почињу од Јустинијана, можемо рећи, да овај град спада у градове, које је Јустинијан подигао за одбрану од варвара 558 год. По подацима, које нам је оставио Прокопије, оспособљено је у Дарданији 64 а подигнуто изнова 8 утврђења. Употреба фрагмената и начин израде зидова карактеристичан је за то доба; овако употребљен материјал види се и код Виминациума, Сердике и других градова тада поправљаних и подигнутих. Да ли је било на Хисару грађевина и пре немамо података. Могућност доношења споменутог материјала из непосредне околине, која је богата остацима из те периоде, постоји, јер у близини нема камена.

Поред остатака из ове две периоде има фрагмената керамике, које показују постојање једне треће, најинтересантније периоде старо-српске. Сличних локалитета имамо у Винчи, Бегалици, Митровици на Сави, Костолцу, Басату и Сталаћу.³ Ти би фрагменти могли потицати од словенских племена, која су заузела ово утврђење и код њега се населила. Заузимање овог краја од стране Словена, није могло да буде пре 602-623 год., када је заузета Софија и Ниш.⁴ Посуђе је рађено на витлу, а највећи број орнамената начињен је притискивањем заокругљеним и оштрим предметом приликом окретања. Такве орнаменте видимо код предмета представљених на слици бр. 1в и бр. 2а. На слици бр. 2в видимо карак-

² Старинар Серија III год. V стр. 202.

³ Старинар Серија II год. I св. 1.

⁴ Станоје Станојевић Старинар сер II. год. I св. 1 ст. 69.

теристичну за Словене вијугаву линију а код бр. 2с видимо сноп оваквих линија. Овај је комад покривен белом превлаком, каква је нађена и на другим старосрпским налазиштима.

На слици бр. 3а види се бочно испупчење испресецамо косим и дубоким браздама. Плитка и правилна удубљења са слике 3б вероватно су израђена некаквим чешљастим инструментом. Интересантно је, да се на том комаду исти орнаменат налази са обеју страна, само што се правац линија не поклапа већ сече под косим углом.

У ову групу спада и фрагмент (половица) суда у облику чанка, који мада нема орнаментике по врсти земље, боји печења и техници израде припада овамо. Неколико комада имају жућкастозелену глазуру.

Све ове одлике: глазура, таласаста линија, бела превлака, руб засечен косим браздама и чешљаста орнаменат, што се све понавља на многобројним примерцима, карактеристика су за старосрпску керамику.

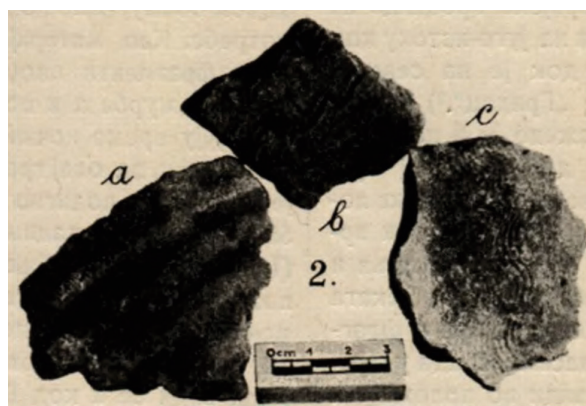
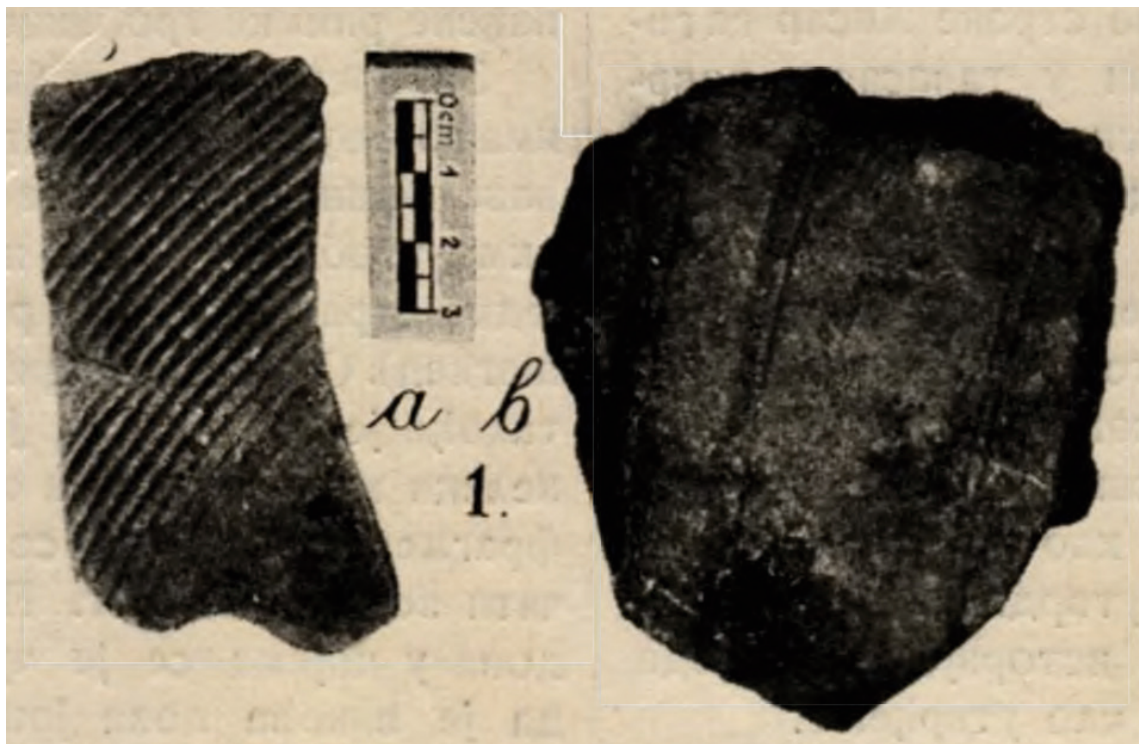
Још једна чињеница говори о постајању ове културе а то је гробница, коју је нашло Лесковачко ђачко историјско друштво, под вођством пређузимљивог професора г. Анатолија Красовског, приликом истраживања на Хисару. У тој гробници нису нађени никакви предмети, али су зато костури (којих је било два) били окренути главом на запад. Исте овакве гробнице нашао је и професор М. Васић на Хисару још пре рата. Гробнице су биле озидане и покривене плочом.

Сви ови фрагменти напред споменути добијени су са површине земље: терен је делимично покривен виновом лозом и приликом њеног окопавања избачени су на површину. Примарна би лежишта морала да буду на већој дубини, што сам и установио приликом проба, кад сам и нашао на дубини од 30 до 40 см. слој са угљеном и пепелом у коме је лежала споменута половина суда.

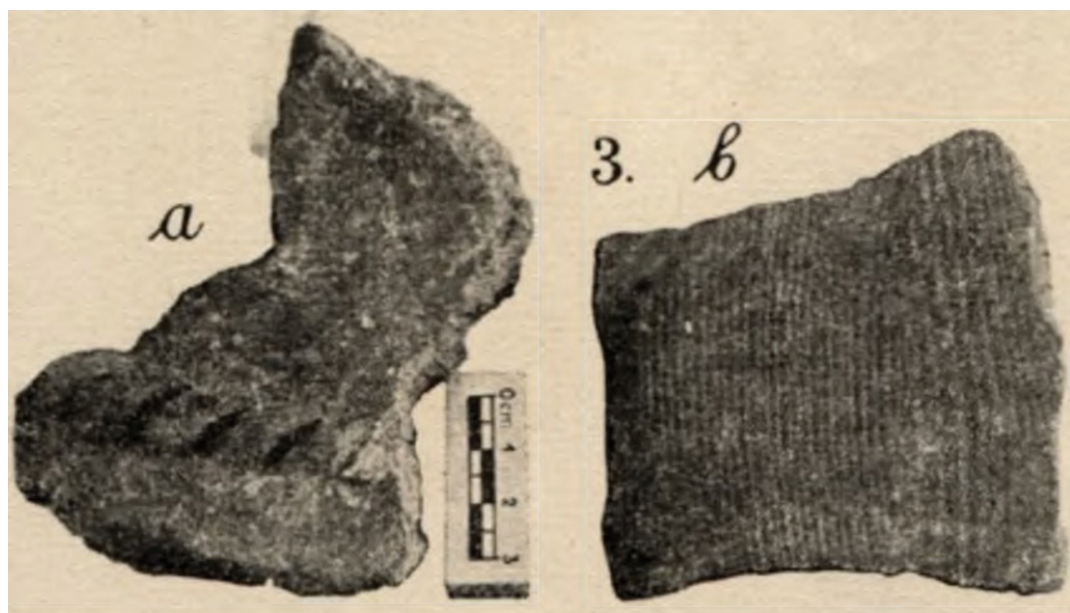
Услед ограниченог броја оваквих локалитета и одсуства материјала из те периоде, сем онога што је професор М. Васић приказао у Старинару серија II год. I св. I, ископавања на Хисару била би од особите вредности.

О постајању утврђења у доба Турака немамо никаквих података. Име Хисар (тврђава) односи се на рушевине, које се спомињу и код неколико путописаца.

Хисар је престао да постоји као утврђење али крв је даље шкопила његове падине и плато, на којем су расуте кости нових жртава из ратова 1914-1918 г.

*Уз слике 2 и 3 из оријиналној чланка додаше су боље
фотографије из Серџијеве архиве.*

Хисар код Лесковца, Старинар, 1933-1934, књ. VIII-IX (III серија), 311-313.
Прештампано: Недељне новине (Лесковац), III, 1935, бр. 18 (30. мај), 3.

АГОНИЈА ПРИВРЕДЕ

– Финансиски капитали све више се пласирају у некретнине –

Доба кризе, у коме се налазимо, изазвало је огромне пертурбације у економском животу свих народа, па и код нас. Низови стечајева, огромни банкарски крахови, пољуљаност пређе најсигурнијих валута и читав низ финансиских скандала већег стила, који јасно показују моралне вредности водећих банкарских кругова, изазвали су неповерење код улагача, које се повећало мораторијумима разних врста. Већи капитали, да би избегли ту несигурност, повлаче се из банака. Та несигурност постоји за сваки кредит. Индустрија не представља погодан терен за њихово пласирање, она не може да увећа своју производњу, не услед хиперпродукције, већ услед тога, што народне масе нису у стању да себи прибаве артикле у којима оскудевају. Постоји велика несразмера између потреба тих маса и њихове потрошне моћи. Исти узроци коче и трговину. Животне намирнице морају се набављати. Мада је њихова потрошња сведена на минимум, оне се ипак купују, а све остало троши само група људи, који поседују новчане резерве и имају друге приходе а не живе од плата и надница. Застој трговине увећавају девизна ограничења.

Страх од црне, неизвесне будућности

Привредни систем је у ропцу, али власници пара не гледају на то, – њих плаши црна и неизвесна будућност што још више повећава њихов страх. Зато они спасавају свој новац, пласирајући га у некретнине, које могу да издрже и берзански крах, и рат и окупацију. Они не воде рачуна о томе што оваквим поступком убијају привреду. Последње новчане резерве на које је индустрија полагала наде претварају се у некретнине. Оне се разбијају на мале своте дате власницима парцела, који не троше подмирујући своје најпрече потребе, исплаћујући своје дугове зеленашима или их тезаурирају (чувају код себе), јер сматрају, не познајући баука инфлације, да је тако најсигурније.

Грађевинска делатност Београда и њене последице

Никада се у Београду није градило толико кућа као последњих година. Зидарски су радници у послу, али ни њихово стање није особито. Они имају посла, али су и њихове наднице ниске као и остале. Беспослени се нуде у масама и цена радне снаге пада. На новоградњама у Београду има интелектуалаца и студената који мешају бетон и носе текне. У току 1932. г. подигнуто је у Београду 689 зграда, чија је пријављена вредност 285.928.444 динара, а број просторија 13.820. У току 1933 г. подигнуто је 370, чија је пријављена вредност 152.407.750 а број просторија 13.608 (подаци из „Правде“). Опадање броја подигнутих зграда у току 1933 г. не показује престанак новчаног пласмана у некретнине, јер је број зграда опао за 319, а број просторија остао скоро исти. То значи, да је опао број зграда које се подижу за личну употребу, а повећао се број кућерина које вуку ренту и у којима има десетине станова за издавање. Грађевинска делатност је опала, али је повлачење већих капитала из привредног обрта и њихово пласирање у градње повећано. Стварањем великих зграда за ренту, стамбено питање постаје још актуелније, јер у место да општина подиже јевтине станове за чиновнике и раднике, неколицина кућевласника труде се на сваки начин, да извуку што већу добит из уложенога капитала, наплаћујући скупе кирије. То ће неминовно довести до појачања сукоба између кирајџија и власника кућа. Карактеристично је да највеће зграде подижу осигуравајућа предузећа, банке и индустријалци, пошто су приходи одатле велики а не постоји несигурност, која је обележје сваког кредита, а која је данас особито велика. Ови подаци вреде за велике центре, где су приходи од кирија огромни и где имамо сталног прираштаја становништва које долази из унутрашњости.

Мали посед нестаје

У провинцији, где је привредни застој још већи а могућност издавања станова под кирију готово никаква, новац се улаже у имања. Од презадуженога сељака, оптерећенога наметима, откупљује се парцела за парцелом. Новац који се за земљу добије одлази на камате и порезе и нестаје. Сељак, који није могао ни раније да се исхрани од своје земље, јер је није довољно имао, постаје пролетер. Ситан посед, у који се улажу толике наде, нестаје. На место њега ствара се велики посед, који у конкуренцији потискује и апсорбира остатке малог, растући на његов рачун. Сељаци

који су се одлучили да никако не продаду своју земљу, бивају најзад на то нагнани нуждом. Не бирају се средства да би се набавила земља за заокругљивање већих комплекса. Или се откупљују менице и скупљају у руке газде – новог велепоседника, или се вода наврће вадама на њиву тога сељака, те ова не може да роди, а што роди иструли од влаге. Тако се власници приморавају да продаду земљу, по много нижој цени него што им је раније нуђено. Ти нови поседи, обрађивани рукама својих бивших власника, који на њима раде за бесцење као надничари, почињу да потискују са пијаце остале понуђаче. На једном крају земље врши се аграрна реформа, парцелишу се велика имања војвођанских магната и бегова, на другоме крају стварају се велепоседи.

У селу Брзи један индустријалац створио је велико газдинство – пашњак са кога се лиферује држави сено. У селу Вучју један други индустријалац, који је подигао ту скоро раскошну вилу у том селу, откупио је за две године 20 парцела земље. Сељаци у поречју реке Ветернице који попреко гледају те конкуренте – велепоседнике, које они зову „Војерима“, кажу за њихов рад: „С кусало¹ те закусују, а с дршку ти душу ваде“.

Из горњег се види, да ово повлачење капитала на сигурнији терен доводи до великих економско-социјалних поремећаја, који још више погоршавају положај наше привреде и изгледе за њено санирање.

Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 8 (25. фебруар), 5.

ПРОБЛЕМ ВИСОКИХ ЦЕНА

Читав низ проблема погрешно је постављен у јавном животу. Један од њих је питање цена. Данас немамо нигде чисто кућне привреде. Свака се породица мора снабдевати са тржишта. Неко купује мање а неко више, али од тржишних цена зависи, колико робе може да прибави једна породица, колика је њена куповна моћ. Ми ћемо се у главном задржати на ценама животних намирница. Набавити њих, значи снабдети се животом. Хлеб је на првом месту. Он је главна храна сиротиње, па ипак у Лесковцу, где има толико сиротиње, он је релативно скуп. Држава мора да заштити сиротињу. Она ће је заштитити снижавајући и нормирајући цене намирница.

Демагогија

Политичари обећавају сељаку, чији су производи у главном у питању, високу цену. Једно такво решење имало би кобних последица по читаве групе. Почнимо са самим сељацима. Велики њихов број није у стању да се исхрани својим производима. Они су приморани, да купују у пролеће храну. Што је најжалосније, купују често оно исто жито, које су у јесен продали ради приспећа дугова и наплате пореза. Житарски трговци зарађују милионе. У доба жетве, када је понуда велика из горе наведених узрока, прикупљају у магацинима велике штокове жита. У пролеће продају га по трострукој, а често и већој цени. Ти сиромашни сељаци подизањем цена били би најтеже погођени. То су они сељаци, који се баве допунским занимањима (дрводељством и довожењем дрва у град – из Вучја) или одлазе на печалбу услед несташице земље (Црна Трава) или најзад иду у надницу. Највише би осетили пасивни крајеви: Херцеговина, Црна Гора и др. и сељаци који се баве култивисањем индустријских биљака: дувана, конопље, винове лозе и т. д., јер купују готово сву храну.

Ко се користи?

Мали је број земљорадника, који продају жетву. Неки се могу исхранити својим житом, али га за продају немају. Социјално-политичке мере, које би имале за циљ повећање цена храни, као што је био житни монопол, користиле би једино велепоседницима из Војводине и сеоским газдама, који имају вагонске количине жита на продају а штетиле би сиромашног сељака. Сеоске газде и сеоски сиромаси немају исте интересе. Њих имају сиромашни и радни слојеви села и града.

Вапај за животом

Последице високих цена хране ипак би највише осетио град. У њему би исто били погођени најсиромашнији: радници, занатлије и чиновници, који живе од плата и надница, а да не говоримо о масама беспослених. Богатије градско становништво, то би најмање осетило. Потрошња намирница код две породице, богате и сиромашне, никада неће показати толику разлику, колико показују суме потрошене на намештај, одело и забаву. Хлеб се шта више троши код сиротиње у већој количини. Један од закона економије, закон Ернста Енгела (1821-1896 г.) гласи:

„У колико је приход породице мањи, у толико је већи део намењен куповини намирница“.

То значи да се повећање цена намирница осећа у толико јаче у колико је породица сиромашнија. Предграђа лесковачка пуна су беде. У њима, у пркос нехигијенских прилика, туберкулозе и других болести, има породица са највише деце – породица са најмање прихода. Зар би било човечно отежати набавку хране најсиромашнијим слојевима? Зар да се ради профита они осуде на најстрашнију смрт – смрт од глади. У свету се уништавају намирнице у истом циљу, у циљу одражавања високих цена. Хлеб је недостижан идеал за милионе незапослених и гладних. Масае појудно гледају, њихова лица боји пламен – то се намирнице спаљују. Капиталисти задовољно трљају руке. Високе цене значе велики профит. Они не мисле, они не воде рачуна, какве последице могу из тога да изађу.

У чему је проблем?

Није важно колике су цене, да ли се оне израчунавају у динарима или у хиљадама; важан је однос између њих и прихода појединаца. Шта сељак може да добије за свој производ? Колико чиновник може да купи за своју плату? Како радник може да живи од своје наднице? Повећање цена намирница, све донде док има беспослених и док су плате и наднице ниске, друштвени је злочин. Политичари садашњице који желе добра народу нека раде на снижењу цена намирница и индустријских артикала намењених широкој потрошњи (петролеуму, електричној струји, шећеру, соли, и т. д.), на поправљању чиновничких плата и радничких надница, на смањењу пореза. То је максимална услуга коју они могу да учине народу.

Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 9 (4. март), 1.

ГДЕ ЛЕЖЕ УЗРОЦИ ДАНАШЊЕ КРИЗЕ

Капиталистички привредни систем, садржао је већ у времену постанка клицу пропасти. Друштвена неједнакост, која се налази у његовој основи и из које се развијају супротности економско-социјалног карактера, доводи до ње. Постојање новог привредног система најбољи је доказ распадања старог. Стари је систем одиграо своју историјску улогу. На једној су се страни нагомилали капитали; на другој се нагомилала беда. Зато данашња криза није само привредна криза, каквих је било у XIX и XX столећу, већ је и криза самога система. Осиромашење маса довело је до несразмере између ограничене потрошне моћи народа и производне моћи до џиновских размера увећаног монополистичког капитала.

Несразмера између тржишне понуде и тражње, у којој неки виде узрок садашње кризе, условљена је осиромашењем народа. Зато се узрок кризе налази не у тржишту, већ у самом систему.

Други траже узроке у аграрној кризи. Ова се не може посматрати изван оквира система, јер је условљена тим системом, т. ј. може постојати само у данашњем систему. Зашто је аграрна криза постала хронична, видећемо доцније.

Трећа група налази узрок у хиперпродукцији робе, а у данашњем друштву ње нема. Народ би могао потрошити и много веће залихе него што су ове садашње. Данас не постоји немогућност потрошње, већ постоји немогућност набавке.

Две врсте криза

Раније кризе биле су периодичне. Оне су се јављале у току развитка капитализма, услед тога што се продаја и куповина не поклапају по времену и опсегу, што изазива поремећај кредита. Такве кризе јављају се све чешће услед сталног појачавања кризе самога система. Као што се болесном и умирућем човеку пулс стално убрзава, тако се сада периодичне кризе све чешће појављују услед преживелости привредног система. Растојање између две кризе, које је раније износило око 11 година (1825, 1836, 1847, 1857 г.), смањило се на 3 године (1921, 1924-6, 1929 г.). Тиме су многе привредне гране, код којих процес производње дуго траје (н. пр.

аграр), или су залихе велике (угаљ), запале у хроничну периодичну кризу. Периоди кризе постају дугачки, њихов интензитет расте, а просперитет пролази готово непримећен.

Како се дошло до осиромашења маса

У данашњем се друштву вредности улажу у производњу ради добити, а не ради снабдевања потреба. До те добити доћи ће се једино онда, ако власник капитала из производње добије више вредности него што је у њу уложио. Он то може добити једино на тај начин, што ће раднику дати мању вредност него што вреди рад овога. Тако се капитали увећавају. Али скраћујући наднице радницима, капитал умањује и њихову куповну моћ и на тај начин поткопава своје властито тржиште.

Услед добијања вишка вредности предузећа где има запослених радника потискују она где се производи помоћу властите снаге. У колико је више радника запослено у толико је и конкурентна моћ предузећа већа. Положај оваквих предузећа је нарочито повољан, јер је рад једнога радника продуктивнији услед веће поделе рада и могућности механизације, која отуда проистиче. Из једне немачке статистике видимо да у предузећима у којима је запослено 1-5 радника јачина машина која долази на једнога износи 0,11 НР. Та се цифра стално повећава у колико је запослено више радника у предузећу, тако да у предузећима преко 1000 радника она износи 1.18 НР. Узевши у обзир и поделу рада, продуктивност рада се јако повећава, док наднице остају исте. Крупни капитали расту на рачун ситних капитала, занатлија који раде са сопственом радном снагом или упошљавају мали број радника и ситних сељака. Батина предузећа упропастила су обућаре, машинско-столарске радионице одузимају хлеб столарима и т. д. На тај се начин народ дели на две групе. Малобројна група богатих, чија богатства стално расту и многобројна лица чије се имовно стање све више погоршава док најзад не остану без ичеге. Као пример првих навешћу једну текстилну фабрику која је за 10 година зарадила 60 милиона дин. и текстилни концерн који има годишњи обрт од 250 милиона динара.

Осиротели народ код кога се буди свест постаје политички фактор неповољан по систем.

Беспослица, један од фактора претстојећих догађаја

Повећање продуктивности људскога рада главни је покретач друштвеног развитака. Оно изазива мењање економских односа из промене којих следи преображај друштвених облика. Технички напредак који повећава продуктивност рада не само да ствара беспослицу код руинираних ма-лограђана већ је изазива и у оквиру самога предузећа. Уређивање предузећа, рационалнија подела рада и увођење нових техничких изума мења технички састав капитала, т. ј. однос између масе средстава за производњу и количине радне снаге. Пошто је производна моћ једног радника увећана, број се радника смањује. Док је постојала могућност запослења на другој страни незапослени су се јављали у доба привредне депресије а упошљавали у доба новог полета. Сада више нема те могућности за запослење, јер се криза система стално појачава и број незапослених расте. Њима се прикључују незапослени, који се појављују услед умањења куповне моћи народа.

Беспослица међу радницима има далеко већи политички значај, јер постоје извесне организације радника. Они су скупљени у већим местима и имају јединство интереса пошто их не спутава ситна својина.

Значај кризе система

Промене на боље које се понекад појаве представљају периоде просперитета у развоју капитализма. Али се криза система не може уклонити и она се стално појачава. Зато се број беспослених мења али ипак расте.

Све ово не значи да је технички напредак крив за тешко стање. Крив је систем. Потребно је да повећање продуктивности рада не користи малој групи, већ читавом народу и да не изазива беспослицу, већ увећање производње робе док се све потребе не подмире а онда смањење радног дана испод осам сати. То је излаз који постоји из садашње кризе.

Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 13 (1. април), 1.

УСЛОВИ ПОСТАНКА ЛЕСКОВАЧКЕ ИНДУСТРИЈЕ И ЊЕНА БУДУЋНОСТ²

ПРЕДГОВОР

У последње време појављује се погрешно мишљење да Лесковац нема перспективу за даљи индустријски развитак. То се гледиште образлаже тврдњом да је лесковачка индустрија вештачка творевина, која није била условљена повољним економским и економско географским моментима. Узрок таквих закључака лежи у једностраном схватању фактора индустријализације, како у прошлости, тако и у будућности. Могућности природног индустријског развитка вежу се искључиво за постојање моћних сировинских база. Пошто Лесковачка котлина не поседује никакве циновске наслаге угља, гвожђа и сл. стварање лесковачке индустрије приписује се искључиво државним мерама. Питање услова индустријског развоја једнога краја је куд и камо комплексније и захтева детаљнију и дубљу економску анализу него што то на први поглед изгледа.

За утврђивање будућности лесковачке индустрије неопходно је потребно извршити ревизију досадашњих радова о њеном постанку.

Добар део истраживача приписује њено подизање углавном заслуги лесковачких индустријалаца, предузимљивих личности, чије биографије и слике представљају главни материјал оваквих студија. У Лесковцу је прерата створен култ индустријских пионира (радови: Чедомира Јоксимовића, Драгољуба Трајковића, Сретена Динића).

Неки млађи истраживачи који су се идеолошки формирали под утицајем Ј. Цвијића (нпр. Јова Јовановић), приписују тај предузимљиви карактер Лесковчана укрштању планинског становништва са оним из равнице, и доказујући то заборављају да ова хипотеза не објашњава специфичност Лесковца у односу на друге градове Моравске долине.

Обрада овога проблема нема локално историјски карактер. То је једновремено и проучавање привредне историје Србије, историје њене индустријализације с једне стране, јер су многи проблеми ширега значаја, с друге стране лесковачки крај као највећи индустријски центар у њој, који је уз то одиграо крупну улогу у процесу индустријализације њених оста-

лих делова. Експанзија Лесковца знатно је допринела подизању и других крајева, нпр. Македоније.

I УСЛОВИ ПОСТАНКА ЛЕСКОВАЧКЕ ИНДУСТРИЈЕ

Да бисмо питању постанка лесковачке индустрије приступили на стварно научни начин потребно је на првом месту историјски проучити формирање економских елемената потребних за њену појаву и даљи развој, као и оних економско географских момената који су томе допринели. Главни економски елементи који долазе у обзир за њено стварање³ су следећи: потребна финансијска средства,⁴ расположива радна снага, висока профитна стопа на једном послу која изражава потребе тржишта и најзад испуњење низа услова: одговарајућа погонска снага, потребне сировине и природни услови, извесна квалификација и познавање процеса производње довољно за почетак, могућност добијања средстава за производњу, иницијативни моменат и др.

Сви ови економски елементи индустријализације везани су за економско географску предност једног одређеног краја. Поједини од њих могу да одиграју доминантну улогу у неким случајевима али сви они, скупа представљају стварне основе индустријског развоја.

Њихова међусобна повезаност тако је велика, да је готово немогуће издвојити један од њих и расправљати о њему а да се једновремено не говори о другима.

ФОРМИРАЊЕ КАПИТАЛА

Формирање за индустрију потребних капитала било је у Лесковцу куд и камо брже него ли у другим крајевима. Првобитна акумулација извршена је у форми зеленашког и трговачког капитала.

Зеленашки капитал је имао погодан терен рада, јер је у лесковачкој околини владала велика беда на селу, проузрокована историјски наста-

3 Нечитко, разазнаје се у условима капитализма. – Примедба Надежде Димитријевић (у даљем тексту Н.Д.) стављена приликом прекуцавања овог текста из Сергијевог рукописа.

4 Две речи нечитке. – Прим. Н.Д. (Н. Д. : Сергијева примедба види Цвијић).

лом несташицом земље и њеним груписањем у рукама градских богаташа.

Из тог разлога сиромашни сељаци, а и добар део средњег, који су тада живели натуралном привредом, а којима је новац био потребан за набавку хране, исплату пореза, постао је плен зеленаша.

Примери (С. Д. није навео примере. – Прим. Н.Д.)

Крупни трговачки капитал формирао се из два разлога. Прво, што је Лесковац располагао извозном робом, кудељом и њеним прерађевинама. Друго, што је био раскрсница миграционих струја и тиме постао природни посредник између миграционих центара.⁵

У економском животу постоји извесна инерција и то две врсте: инерција бранше и географско економска инерција. Инерција бранше изражава се у привезаности привредника за браншу у којој ради, што је природно јер је стекао извесну квалификацију и познавање прилика на тржишту одређене робе. Прва индустријска предузећа стварају трговци те бранше.

Тек на вишем ступњу капиталистичког развоја, када се капиталиста одваја од руководиоца, када се његова улога све више своди на улогу финансијера корисника, а предузеће воде специјалисти, умањује се значај економске инерције бранше.

Економско географска инерција капитала, његова везаност за крај где је формиран последица је са једне стране инерције бранше а са друге читавог низа материјалних момената као што су навика, сентиментална и економска везаност за крај, потреба сталне непосредне контроле предузећа када га други руководи, боље познавање месних могућности, економски расходи свакога пресељавања, итд.

Углавном, у свим случајевима где други крајеви не дају неке веће економске предности које су у стању да компензирају горе наведене моменте економско географска инерција објашњава локалну везаност капитала који се пласира у индустрију.

Природно је да се трговином створени капитал због економско географске инерције пласирао у индустрију првенствено у Лесковцу.

На примеру Чуљковића, оснивача фабрике гума у Лесковцу ми видимо да је крупни трговачки капитал основа за индустријализацију и у оним случајевима где је закон просечне профитне стопе сломио инерцију бранше. Јосиф (?) Чуљковић, трговац ужаријом ствара фабрику гуме у Лесковцу (1926), а његов брат Гавра трговац исте бранше оснива млин (1920).

⁵ Н.Д.: Сергијева примедба види Цвијић.

За кратко време сваки од њих самостално или уз мобилизацију нових финансијера отвара крупна модерна текстилна предузећа: 1905. Горча Јовановић и Милан Поповић у Грделици (исти ортаци подижу млин 1912. у Лесковцу), 1922. Мита Теокаревић у Параћину, 1927. Горча Петровић у Лесковцу, 1928. Мика Станковић (из Грделичког предузећа) у Лесковцу, 1934. Лаза Теокаревић, син Мите у Вучју. Уз то је Илић купио 1906. Београдску штофару, а читава група фабрику за прераду кудеље у Врањској Бањи и фабрику столица од дрвета (Тонет?) у Лесковцу. Фирма Илић претворила се била у текстилни концерн, који је располагао са три фабрике у Београду, две у Карловцу, две у Великом Бечкереку, једну у Конаку (?) и три у Лесковцу. По процени стручњака она је поседовала већ 1934. око милион и по динара. У то време горе поменутог Горче Петровића цене 800 милиона.

Процес вртоглавог пораста капитала постојао је и у другим индустријским гранама. Фабрика Влајчић из примитивног предузећа претвара се у велику модерну фабрику, подигнуту 1926. искључиво порастом првобитног капитала. За 15 следећих година фирма подиже три палате и нову фабрику у Београду.

Исто видимо код породице Трајка Ђорђевића „Кукара“. Трговина његове гвожђарске радње на велико дала је потребна новчана средства за отварање керамичке фабрике (1918). Касније „Кукар“ отвара фабрику за прераду метала, ливницу, фабрику гвозденог намештаја и фабрику сапуна; уз то су подигли једну четвороспратницу за радњу и две модерне зграде за становање.

II ПОТРЕБНА РАДНА СНАГА

Околина Лесковца је не само густо насељен крај, она је истовремено и пренасељени. Пренасељен у односу на обрадиву земљу, у односу на примитивни степен пољопривредне технике. Тај је проблем био још више заострен из друштвених разлога, пошто је због концентрисања фонда у рукама манастира и градских богаташа ови убирали лавовски део прихода.

У свим другим срезовима Србије са тако високом и још већом просечном густином становништва то је вертикални појас Јужне Мораве, количина зиратне земље која долази на једну главу већа је него код нас.

Два велика устанка почетком XIX века нису обухватила Лесковац, те нису проузроковала проређивање становништва. Ни доцније народне буне... Тада је побегло у Србију око 1360 породица, али се је огромна већина опет вратила (Д. Трајковић, стр. 45)

Приредила Даница Милић, *Лесковачки зборник*, LII, 2012, 131-135.

ЛЕСКОВАЧКА ИНДУСТРИЈА

– Узроци њене појаве и развоја –

Да би се схватило зашто се баш у Лесковцу развила индустрија, потребно је бацити летимичан поглед на период, који је претходио њеној појави. Налазећи се на другој по важности саобраћајној артерији Балкана (Београд-Ниш-Солун-Атина) а у исто време представљајући раскршће миграционих струја, он је самим тим фактом постао трговачки посредник између миграционих центара (Косово, Бугарска итд.). У томе је доста важну улогу играло и земљиште погодно за гајење конопље, која је била главни извозни артикал Лесковца. Лесковац је одавно постао трговачким центром. У њему су и Дубровчани имали своју колонију. То је утицало и на становништво које се је динамизирало.

Бугарска је у XIX веку снабдевала гајтаном цео Балкан, а средиште његове производње било је Карлово. Лесковац, у чијој су се околини завршавали бугарски елементи, извозио је у Бугарску ужарију и стајао је у трговачким везама са Санцаком, Босном, Косовом и Јужном Србијом важним пијацама за потрошњу тога гајтана. Зато је постао искључиви трговачки посредник за његову продају у споменутих крајевима.

СЛОБОДНИ КАПИТАЛИ ИЗАЗИВАЈУ СТВАРАЊЕ ИНДУСТРИЈЕ

Капитали уложени у трговину стално расту. Осамдесетих година Србија уводи увозну царину на гајтан. Отежавањем увоза те робе, у чију су трговину били пласирани знатни капитали, ови постају слободни. Разумљиво је да су лесковачки трговци дошли на мисао, видевши бугарска предузећа, да сами производе гајтан. Тим решењем не само да се трговина снабдевала потребном робом, већ су се искоришћавали и нови извори прихода. Увозна царина представљала је премију за домаће произвођаче, а држава је поред ње давала и друге повластице (Закон о повластицама индустријским предузећима од 1873. године).

Прва је фабрика отворена 1884. г. у селу Стројковцу у једној воденици. Доцније је пренета у село Вучје, које располаже обилном воденом снагом. Стварањем ове фабрике нису потпуно подмирене потребе које су изазвале њено отварање. Сви се трговци нису могли снабдети робом, а

нарочито конкурентне фирме. Зато оне подижу другу фабрику гајтана у селу Козару.

Узроци развитака

Појаву и развитака индустрије у Лесковцу не треба приписивати менталитету становништва, већ економским и социјалним приликама, као и другим објективним локалним околностима. Што се тиче менталитета лесковачких богаташа овај потпуно одудара од духовних особина народа из околине. На њега се не може гледати као на неку урођену одлику, већ као на производ социјално-економских односа. Власници капитала који непрестано теже за профитом изграђују свој карактер зависно од тог њиховог животног циља. Људима, који су покретани егоизмом, не могу се приписати у заслугу по друштво корисни постигнути резултати.

Узроке даљег развоја индустрије у Лесковцу треба тражити у саобраћајном положају града и у јефтиној радној снази, којом обилује околина. Лесковац је имао ту ретку срећу да уђе у ред неколико градова кроз које је прво прошла железница. То је утицало и на његов индустријски развој. То је прво веће индустријско место на страни Солуна одакле пристижу многе сировине из прекоокеанских земаља (вуна и лој из Аустралије, гума из Лужне Америке, памук преко Енглеске итд.). Важност тога је велика, јер знамо да је транспорт израђевина увек јефтинији од превозних трошкова сировина.

Лесковачка околина која је густо насељена и која броји на 250.000 становника, поред тога што је велика пијаца за продају израђевина, извор је јефтине радне снаге. У Лесковцу су наднице одувек биле ниске. Пример који то илуструје је отварање одељења за премотавање пређе у једном овдашњем селу од стране великог текстилног предузећа из Северне Србије. Транспортни трошкови од фабрике до тога села и натраг, као и изгубљено време при том, исплаћују се, јер су наднице врло ниске.

Трговачки капитали претворени у индустријске расли су још брже. Ако бацимо поглед на садашње индустријалце, видећемо да је већина од њих имала пре извесног времена положај мање важнога ортака у другоме предузећу или у истоме из кога су други ортаци испали. Ти су се капитали увећали и на рачун заната који нису могли да издрже конкуренцију капиталистичких предузећа. Раније је у Лесковцу било 2-3000 салера (ужара), у 1929. има их 150-200. Појава нових индустријалаца проузрокована је и вишковима капитала који се је већ нагомилао у рукама извес-

них трговаца. Примери који указују на могућност велике добити опет су доступни Лесковчанима. Раније су се они учили од Бугара, сада се уче један од другог. А уз то је пијаца оскудевала у многим артиклима, те је њихова тражња била велика. Држава је била највећи купац.

Лесковачки капитали сада су већ примили форме финансијског капитала, који продире на север, где се подижу текстилна предузећа, и на југ, где се пласира у електричне централе и млинове.

ЛЕСКОВАЧКА ИНДУСТРИЈА И ПЛАНСКА ПРИВРЕДА

Којим ће се правцима кретати развој лесковачке индустрије у будућности? То је питање на које се може дати одговор једино с обзиром на предстојећу планску привреду. Данас се индустрија појављује хаотично. Она се јавља у местима где има пара, тј. где станују богаташи, куда пролазе путеви и где има јефтине радне снаге. У планској привреди, за коју су се изјасниле многе политичке партије, јер су виделе колосалне резултате њене примене, ти услови неће имати одлучујућу улогу. ПUTEВИ ће се градити с обзиром на сировинска лежишта, цене радне снаге неће бити различите, а капитали се неће прикупљати у једном месту. Зато ће се првенствено индустријализирати крајеви богати сировинама а без индустрије. Сировински услови лесковачке околине допуштају развој индустрије кудеље, конзервираног поврћа, паприке, зејтина, црепа. Веће мере могу достићи само прве две зато што је лесковачко поље створено за културу конопље услед бројних речица, мада је она данас јако смањена и што је погодно за гајење поврћа“.

Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 14 (8. април), 4.
Прештампано: У књизи: *Лесковац, јуче и данас*. Уредили
Аристомен Ристић и Светомир Стојановић,
Лесковац, Издање Уредништва, 1935; стр. 28-30.
Лесковачки зборник, LII, 2012, 135-138.

Народни универзитет
О ФАШИЗМУ (ФАШИЗАМ, НАЦИОНАЛСОЦИЈАЛИЗАМ)

– Са предавања г. Сергија Димитријевића, канд. права –

Садржај предавања

Почињући своје предавање г. Димитријевић је, између осталог, рекао:

– Данас ћу покушати да вам изнесем шта је фашизам и његове одлике. Говорећи о фашизму, унапред скрећем пажњу, да под тим појмом обухватам и национал-социјализам јер су то готово истоветни појмови. У чему је разлика између фашизма и хитлеризма, видећемо доцније. Исто тако напомињем да, додирујући прилике које су условиле развој фашизма, мислим само и једино на земље чисто фашистичке управе.

„Шта је фашизам? Шта га је изазвало? Да ли је морало да дође до њега? То су питања која себи постављају сва лица, заинтересована судбином Италије, Немачке и Аустрије. Да би смо дали одговор на ова питања, као и да бисмо разумели садашње тешко економско стање, у коме се налазе земље капиталистичког привредног система, морамо се дотаћи извесних закона који управљају друштвеним развитком. Разумевање данашњег доба, доба структуралне кризе и незапослености, неопходан је услов за разумевање појаве фашизма, јер је он изазван социјално-економским односима тог доба.

„Капиталистички привредни систем, чија је судбина одређена, бори се за живот. За њега не постоје безизлазне ситуације, безизлазан је он сам. Свака супротност у њему представља проблем од кога зависи његово даље постојање. Питање незапослености па и сама криза може се решити ратом, али се ти проблеми јављају доцније у много јачој мери и погоршавају ситуацију. Фашизам је један такав излаз, којим се за извесно време отклањају опасности по систем“.

У својим даљим излагањима, г. Димитријевић укратко говори о економски најјачој класи, која је, задобивши савезнике у народу, водила борбу противу феудалаца и истакла девизе: „Тражимо слободу личности. Тражимо политичку једнакост“. „Слобода личности је тражена, да би се радна снага могла куповати по потреби. Политичка једнакост, да би се маскирала економско-социјална неједнакост“, вели приповедач. Прелази

брзо преко развоја капиталистичког система, који је створио анархију у привреди. Осврће се на парламентарни и демократски систем, који је одиграо своју улогу. Место њега дошао је фашизам као метод непосредне диктатуре владајуће групе. Помиње корпоративни систем у Италији као политички фактор, у коме народ има привидно учешће. Прелази на Немачку и набраја теорије о преимућствима народности германске расе и њеној историјској улози. „Све то ласка сујети немачких малограђана. Хитлеровци се позивају на расу, на порекло, и зато један од чувених теоретичара марксизма назива њихово схватање зоолошким материјализмом“.

– Да ли има разлике између италијанског фашизма и немачког националсоцијализма, пита се даље предавач. Стварне разлике нема. Разлика која постоји јесте разлика у пароллама помоћу којих се постиже циљ. Дакле, чисто демагошка разлика. Једни су антисемити и расисти, други нису. Из имена националсоцијализам не треба мислити да је њихов покрет нешто напредно: код њих нема ни трунке социјализма. Иначе, оба се у спољној политици одликују шовинизмом, рационалним империјализмом и ратним припремама, а главни су елементи унутрашње политике угњетавање народа и терористичка управа. Дакле, ствари сасвим супротне интернационализму, пацифизму и одбрани интереса народа.

Затим говори о програму Хитлеровог покрета, о врбовању присталица, познатим националсоцијалистичким парадама, унутрашњим размирицама, методима борбе за одржање на власти, њиховој „мирној револуцији“, Геринговим платама и обећањима народним масама. Поред идеолошке и политичке стране хитлеризма, г. Димитријевић је обрадио и економску страну њиховог програма (Ратне припреме, предузимање јавних радова у војне сврхе, империјалистички сукоби, борба за аутархију и др.). „Фашизам није решио и не може решити ни једно економско и социјално питање у интересу народа. Фашизам са својим парадама и значама забавља народ, али је тај занос краткотрајан, јер се народ мора борити за свој живот и опстанак“.

Дотичући се социјалне демократије, наглашава да се она у Немачкој предала без отпора, док је у Аустрији, насупрот вођству, радништво дало херојски отпор. „Данас се много говори о краху социјалне демократије. То није тачно. Она је одиграла своју историјску улогу“.

На крају свог предавања, г. Димитријевић говори о данашњем стању Немачке под Хитлеровим режимом служећи се цифрама. Повлачи паралелу између немачких војних буџета за последњих неколико година и садашњег, који износи 1,622.073.670 марака и истиче велико осиромашење народа и велики број незапослених.

Своје опсежно предавање, г. Димитријевић је завршио речима Андерсена о културној борби за ослобођење народа од економске, шовинистичке, колонијалне и расне тираније.

Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 16 (22. април), 2.

Привредни живот Јабланице

ЈАБЛАНИЦА У КРИЗИ

– Степен њеног привредног развитка и њена значајна будућност –

Јабланица је аграрни крај са примитивним кућним начином производње. Породица сама производи одело и све друге потребне артикле. Купује само со, петролеум и још неколико ствари. Већих насеља нема. Места као што су Лебане и Медвеђа (2700 становника) у ствари су села која су постала административним центрима краја.

Земљорадња и сточарство

Значај ове привредне гране велики је, јер она у главном служи за исхрану становника, те је за кућну привреду најважнија. Зиратна се земља добија крчењем шума, које су створиле дебели слој хумуса, те је земља плодна. Сади се највише пшеница, кукуруз и кромпир, а у речним долинама конопља. Кромпир и кукуруз најбоље успевају. Земља се ђубри једино стајским гнојивом. У обради се употребљава двопољни систем, смењивање кукуруза и пшенице без остављања земљишта под угаром.

Овај је систем један од најпримитивнијих на Балкану. Упоређујући средства обраде са оним у поречју Ветернице, видимо велики напредак. Док у планинским пределима поречја има с е л а, која ору дрвеном ралицом, овде срећемо свуда гвоздене плугове, или бар раонике на дрвеној справи.

Околност да су становници прихватили те савршеније справе указује да прихватају новине, јер су гвоздени плугови уведени после рата. То је разумљиво: најпредузимљивији и најодлучнији е л е м е н т и који су у

стању да раскину са старим, првенствено се селе. Посед је ситан, а највеће имања једва достижу 15-20 хектара.

Планински терен створен је за сточарство, а нарочито за гајење коза и говеда. Данас поред њих има и доста оваца. Велику сметњу чини за сађивање житарица на раскрченим теренима, услед чега су пашњаци сведени на минимум. Последњих година ова се грана привреде све више потискује. То наступа из два разлога. Становништво се намножило, те је потреба за житарицама већа. Уз то је криза погодила у јачој мери само сточарство, те се врши преориентација привреде ка рентабилнијим гранама. Последњих година стока је често липсавала, па је и то утицало на напуштање ове привредне гране. Сточарске производе троше у главном сами становници. Чувен је газдарски сир. Специјализација и монокултура нема, јер је цела производња у оквиру кућне привреде.

Шуме

Када су насељеници почели стизати, шуме су покривале читави простор. Сељаци причају да су пре тридесетак година данашња села била у средини огромних шума. У први сумрак није се смело изићи из куће због многобројних вукова. Старе су се шуме сачувале на местима тешко приступачним. У другим пак крајевима, у близини путева, она је немилосрдно сатирана. Простране површине покривају данас шумарци, који су израсли на место уништених шума. Поред свега уништавања, још је прилично има у југозападном делу. На североистоку уништена је за време Бугара, јер је то био начин да се отежа комитска акција. У томе крају становници су приморани да купују дрво. Шуме које постоје претежно су букове и храстове. Дрво је погодно за израду намештаја. Зато је развој индустрије дрвета могућ. У томе је делу довожење дрвета за гориво у град допунско занимање становника. Пошто је терен (шуме и шипражје) богат дивљачју, многи се сељаци баве ловом.

Воћарство

Климатски и теренски услови погодни су за воћарство. Зато ће се оно у будуће развити. Сада га има релативно мало. Једино му већу пажњу поклањају Арнаути. То се може лако објаснити. Арнаути су од увек садили воће. Они су, поред тога, најстарији досељеници, а то је велика

предност. Нови досељеници морају раскрчивати земљиште. У почетку, то је земљиште потребно за сточарство и земљорадњу. Те су гране пољопривреде најпотребније у примитивној кућној привреди, јер служе за исхрану. Када се створе већи комплекси искрченог земљишта, тек онда се могу засађивати воћњаци. Да би се ови подигли и раширили потребно је време. Увек старији досељеници имају више воћа. Најзад, развијено воћарство условљено је развијеним тржиштем и производњом за њега, што овде одсуствује. Винограда за сада нема, ма да почињу да се засађују. Покушаји су дали одличне резултате.

Гусенице, штитаста ваш и други паразити раширили су се преко целе Јабланице у огромним масама и нанели су велику штету за последње две године. Покушаји њиховог сузбијања не успевају, јер индивидуална газдинства предузимају прскања у разна времена, а понеки не прскају у опште. Тиме се омогућује сељење штеточина од неочишћених имања на очишћена и њихово одржавање. Борба против свих штеточина имаће успеха када се буде водила плански и колективно.

Трговина и индустрија

Услед слабога привреднога живота и промета, трговина је сведена на минимум. Број радњи једва достиже 110. То су углавном мешовите радње, које држе све ствари селу потребне. Карактеристично је да у целој крају, који броји 58.549 становника, нема ни једног извозника. Сви се производи износе на лесковачку пијацу. Преко ње се врши и извоз из Јабланице. Међу продуктима, који се из Лесковца извозе а који су дошли из Јабланице, кромпир заузима важно место. Број кафана износи 33, тако да на 3.3 других трговина дође једна кафана.

Интересантна је појава да се они не обнављају из околних места. Вишкови сеоског становништва долазе у Лесковац. А у поменута места постоји прилив из Лесковца. То су занатлије и ситни трговци који нису могли привредно да просперирају у њему, те у тим местима покушавају да се привредно опораве.

На селу су се задржале крвне задруге, које су у распадању. Било је покушаја стварања кооператива, чији је сада број 4-5, али никакав нарочити успех није постигнут.

У Јабланица готово и нема неке индустрије. Она је у зачетку. Створено је 11 предузећа, малих по величини и капацитету, незнатних по привредном значају. Већину њихову чине млинови, шест на броју, који мељу жито

сељацима. Поред млинова постоје 2 црепаре и 3 стругаре. Сва ова предузећа подмирују искључиво локалне потребе. Два млина, у Лебану и Медвеђи, имају мале калоричне електричне централе, чијом енергијом снабдевају дотична места. Постојање калоричних централа у овоме крају излишно је све док се постојеће водене снаге не искористе. Рационалније би се поступило када би се подигле хидроцентралне и тиме искористила хидрауличка снага Јабланице, која при средњем најмањем водостају износи 6.230 НР. Њихово стварање захтевало би у почетку веће уношење капитала, али ће се то за једну до две године исплатити.

Занатска радиност

Данас има у срезу око 120 занатских радњи. Највећи је број кројачких. Овај је занат јако развијен и као допунско занимање у селима, тако да свако село има 5-6 кројача – сељака. Поред њих заступљени су углавном сви они занати који су потребни селу. Два од њих, опанчарски и коларско-ковачки, долазе у најважније. Али опанчарски занат је јако погођен појавом гумених опанака, који су у последње време преплавили Јабланицу. Њих производи лесковачка фабрика гуме. Пошто је њихова цена нижа, а zgodнији су за ношење услед мекоће, сељаци их радо купују. О штетној страни гуме не води се рачуна. Појава ове робе дефинитивно ће упропастити опанчарски занат. Овај је водио сталну борбу и са обућарима, али је успевао да се одржи услед ниских цена својих производа и извесне практичности коју опанци имају на селу. Појавом гумених опанака, који још боље испуњују наведене услове, судбина овога заната запечаћена је. Вредно је споменути да се неколико циганских породица у Медвеђи баве ковачким занатом, а нарочито израдом секира и мотика. Ово нема искључиво локалну важност јер се израђена роба продаје и на лесковачкој пијаци. То су једини занатски производи који се пласирају и ван Јабланичког краја као привредне области.

Радници, радни услови и печалбари

Услед неразвијених капиталистичких облика производње, број радника је врло мали. У већем броју окупљени су у руднику „Слишане“. Остали су запослени у занатима, а има и надничара. Наднице се крећу од 8-15 динара. Али се радници узимају чешће на годишњу и полугодишњу плату, која често варира од 800-1000 динара (годишње). Уз плату иде стан и

храна. Уговори се склапају о Ђурђеву и Митрову дану, на почетку летње и зимске сезоне. Радничких организација нема, и зато се о неким регулисаним условима рада не може ни говорити. У Лебану и Медвеђи постоје повереништва уреда за осигурање радника.

У отсуству довољних количина зиратне земље и могућности да се нађу друга запослења, сељаци из Јабланице улазе у печалбу. Традиција таквог начина привређивања донета је досељењем из Црне Траве и неких других крајева Македоније. Печалбари су обично зидари и тесачи, а раде на грађевинама у Београду, у Нишу и другим местима. Одлазе обично у дружинама и ступају заједнички на посао. Највише их има из села Орања, Горњег и Доњег Коњуваца, Речице, Лапотинца, Брестовца, Вујанова, Ображда и других. Њихов је број достигао 1500-2000 душа, али је последње године знатно опао. Из села, која су давала 50-150 печалбара, једва одлазе неколицина.

Саобраћај и привредна оријентација

Саобраћајни услови јако су неповољни. Водених путева нема, а најближа је железничка станица Лесковац, удаљена 22 км. од Лебана. Последњих година обраћа се већа пажња друмовима и изградњи мостова. Одржавање првих тешко је и изискује велике годишње трошкове, јер их планинске бујице и вода, која се у времену кише стиче са стрмих падина, на сваком кораку јако оштећују.

Услед свога географског положаја, Јабланица би требала да буде привредна спона између Косовог поља, Топлице и Лесковачке котлине. Данас је она у ствари привредно упућена једино на Лесковац. Путеви ка Прокупљу и Приштини прелазе преко високих планинских масива и врло су рђави, а и тржишта ових места нису у стању да апсорбирају производе Јабланице. Становници села Тулара, које је удаљено од Лесковца 68 км. а од Приштине 32 км., долазе на лесковачку пијацу. Стална аутобуска линија која је везала Лесковац са Лебаном, Медвеђом и Сијаринском бањом, од значаја је за бању, а олакшава и други путнички саобраћај. Мештани се у недостатку новца слабо користе тим превозним средством, које углавном служи Лесковчанима, бањским посетиоцима и чиновништву.

Богатство и беда

Јабланица обилује природним богатствима. Огромне шуме покривају њене планине. Клима и земљиште подесне су за сточарство и воћарство. Земљина недра крију богате наслаге руда. Када туђинац залута у овај забачени крај засене га природне лепоте. Али факат је, да поред свега тога, тамошњи становници тешко живе. Дејство кризе осећа се свуда. Зачетке индустрије најјаче је погодила. Број занатских и трговачких радника, уместо да расте, опао је знатно последњих година. Беспослица је велика. Она се овде не осећа у тој мери, јер радници нису дефинитивно ракрстили са земљом.

Примитивна кућна привреда могла је да цвета на томе терену. Развијенији облик привреде не може да опстане данас на истом месту. Становници су остали исти. Богатства нису исцрпљена. Како је могло да дође до погоршања стања? До тога је дошло, нема сумње, због нехармоничности привредних односа.

Откуда криза у примитивној Јабланици

Данашња криза продукат је система у коме живимо. Али не мора свака привредна област да доспе у своме развиту до капиталистичког начина производње, па да друштвени прогрес захтева промену тих односа. Криза у коју је доспео начин производње једног вишег облика, повлачи за собом и много примитивнији систем. Данас је судбина разних привредних области у једној држави тесно повезана једна за другу. Та зависност постоји и између различитих држава, јер у периоду финансиског капитала и развијеног саобраћаја нема привредних области са засебном судбином. Закони економске нужности и промене које услед ње наступају изазивају распадање и свих старих привредних система. Ово не вреди само за поједине привредне области, већ и за разне врсте производње. У неким нашим крајевима сеоска привреда није капиталистичка, јер се ослања на ситан посед. Ипак, она има заједничку судбину са осталом привредом.

Услед те међусобне зависности, Јабланица, а нарочито њена пољопривреда, која није ушла у развијени капиталистички начин производње, трпи данашњу кризу која је продукат тог начина. Да би се увидела та зависност, довољно је бацити поглед на неколико појава данашњице. Садашњи начин кредитирања, порески систем и друге обавезе створене су за један развијен систем, који се уз то налази у тешком положају.

У толико јаче сви терети погађају привреднике примитивнијег система, јер је код њих продуктивност рада мања. А примитивна кућна привреда производи незнатне количине производа за тржиште, и данас тешко долази до новаца. Људи из тих крајева, у додиру са околином и приликом служења војске, навикавају се на употребу предмета који се набављају само за новац, па им и зато овај потребује. Из овога примера следује јасно још један закључак, да застарели привредни систем кочи продирање цивилизације. У главном, из свега наведенога могло би се закључити, да у колико је крај привредно примитивнији у односу на друге крајеве, у толико је потребнија промена.

Железница и будућност Јабланице

Велике се наде полажу у железницу. Сматра се да ће подизање пруге Пирот – Лесковац – Лебане – Приштина дати крају нов привредни полет. Пређимо преко чињенице да је овај пројекат под садашњим приликама за дуги низ година неостварљив, Шта би било кад би се ова пруга заиста подигла? Да ли би то усрећило становнике? Крај би се без сумње динамизирао. Али побољшањем саобраћаја појачало би се продирање финансијског и стварање индустријског капитала. Село би се дефинитивно диференцирало и пауперизовало. Немилосрдна непланска експлоатација природних богатстава уништила би огромне шуме. Људи се не би штедели. Дошле би ниске наднице, тешки услови рада и нехигијенска индустријска предузећа. Становници се не би тиме никако усрећили. Богатства Јабланице, они не би ни тада уживали, као што их и сада не уживају.

И ако Јабланица у садашњости умире, њој предстоји лепша будућност. Њена богатства нису исцрпљена. Крај, који једва исхрањује садашње становнике, под новом привредном организацијом постаће продуктивнији. Обиље руда и шуме допушта циновски развој индустрије и рударства. У планској привреди највећа ће се пажња поклањати неискоришћеним природним богатствима. Јабланицу ће прекрити велика индустријска предузећа. Од пољопривредних грана одржаће се сточарство, воћарство и, евентуално, сађење конопље у неким крајевима. Са новом привредном организацијом доћи ће и нови живот.

За излаз из садашњице постоји само један пут. Становници Јабланице, будућност је ваша!

Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 32 (12. август), 2.

Неискоришћено богатство Јабланице
МИНЕРАЛНЕ ВОДЕ И РУДНО БЛАГО
- **Постанак Јабланице и њен геолошки састав-**

Јабланички је крај претежно планински. Планине које он обухвата припадају Родопској маси. Оне су састављене из гнајса и других кристалних шкриљаца, а спадају у најстарије земљиште Балканског Полуострва, П о с т а л е су у археозоику пре 100 милиона година отприлике. Услед велике старости, те су планине биле дуго изложене дејству атмосфере (температуре, воде, ветра и т. д.). Зато су се њихови облици заоблили. Али и унутарња структура земљине коре изменила се од тада. Створене су нове планине. Изворни предео Јабланице и Медвеђе вулкански је крај. У њему су створене еруптивне трахидоидне (трахити, андезити, лабрадорити, дацити, порфирити, базалти и т.д.) и гранитоидне стене. Вулкански изливи који су их створили догодили су се у млађем терцијеру пре два милиона година отприлике. Те су стене продрле у пукотине кристалних шкриљаца и створиле слојеве богате рудама. На таквом се терену налази и једна од највреднијих и количином воде најбогатијих бања: Сијаринска бања. Температура топлог извора (72°C) показује да вулканска огњишта још увек нису угашена. Планински масиви у том крају сачували су и морфолошке вулканске особине. Облици су им купасти а стране стрме. Најтипичнији су вулкански врхови Мркоњски и Туларски вис. Најмлађе земљиште постало је наносима река. Јабланица је створила врло узан појас тла, који се почевши од Лебана нагло шири, јер река ту улази у Лесковачку котлину. Долина Пусте Реке у средњем току широка је. Ово последње земљиште створено је у садашњој геолошкој периоди, алувију.

Подаци о присуству руда

Не говоре само геолошки подаци да је крај богат рудама. И географски положај указује на то. Јабланица је део Копаоничко – Новобрдске области, једног од најбогатијих рударских крајева наше земље. Рударство је било у Јабланици развијено у средњем веку. Данас свуда видимо остатке старих радова. Многобројна окна код данашњег рудника „Слишане“, у којима су чак нађени и старински алати; низови рударских јама код села Тулара; инсталације за задржавање воде и испирање руде код села Злата, велике гомиле згуре и остаци ливнице у селу Гагинцу на месту званом

Самоков, и др. Број таквих м е с т а је приличан. Па и сами филолошки подаци говоре о активности те радиности. Њих има мало, јер су многи стари називи замењени новим: зато испитивања у том правцу захтевају много времена. У колико их има карактеристични су. Села: Злата, Мачина, Златаре, Медевци (мед-бакар); потоци: Златна река и Пераљиште; место Самоков; планине: Дукат и Мајдан; и најзад имена која указују на боравак Саса, јер су германског порекла: Штулац и Гегља.

Обиље минералних вода

Пре него што пређемо на руде које су нађене, споменућемо минералне воде. Њихово о б и љ е потврђује постојање рудних лежишта. Од њихових извора најчувенији су они из Сијаринске бање. Испитано их је шест и два лековита блата. Поред њих нађени су нови извори на обали речице, али састав њихове воде није испитиван. Мање су познате минералне воде код села Т у л а р а. Ту има два извора. Једна је вода кисела алкално-салинично слабо муријатично гвожђевита, а друга сумпоровита алкално салинично слабо муријатично гвожђевито кисела. Постоји и извор блата, које је обојено интензивно црном бојом услед великих количина сулфида гвожђа. За сада се зна још за два места у којима има извора. То су Стара бања и Равна бања. Подаци о њиховим водама не постоје, јер нису анализиране.

Привредни значај ових вода је велики, али се засад експлоатише једино Сијаринска бања.

Руде су нађене

Наведени подаци и присуство рудних жица у стенама покренули су неке личности, да се посвете истраживању руднога блага. Годинама су их становници сажаливо гледали. Често су сумњали и у њихов здрав разум. Неколицина од њих утрошила су у ту сврху цела своја имања. Најзад су успеси дошли. Руде су нађене у количинама које су рентабилне за експлоатацију. Гвожђа и олова има свуда, наслага бакра у околини Тулара, угља код Равне Бање, живе у Свирцу, сребра и никла у Царичину, олова и сребра у Гргуоровцу, Поповцу и Лецу; молибдена у Брестовцу, мангана у Гргуоровцу и С а в и н ц у и т. д. Т и т а н а и м а т а к о ђ е. Али за сада сва ова богатства леже неискоришћена. Саобраћајне су прилике слабе, железница и водених путева нема. Инсталације за руднике гломазне су.

Сировине (руда), произведени метали и потребан угаљ за топионице кабасти су. Зато се рудници не експлоатишу. Раду се не приступа, јер се чека железница. Када се она подигне, рудници ће прорадити. Засад се траже концесије. Купују се за јевтине паре. Свуда се испитује. Врше се пробе. Резултати се крију.

Испитујући састав микашиста, стене која се налази у великим количинама у Јабланици, наишли смо на ситне кристале полудрагог камена граната. Узевши у обзир порекло стена и њихов састав, није искључена могућност да се у њима нађу и крупнији примерци граната и другог драгог и полудрагог камења, које се налази на оваквим теренима.

Но, нису само наведене руде нађене. Јабланица је спремала изненађење. Нађено је злато. Још увек се оно на све стране грозничаво тражи. До сада је нађено у стенама у атарима села Леца, Орана, Слишана, Гргуровца, Брестовца, Речице, Браћара, Медвеђе и Старе Бање. Уз то га садрже и сви наноси који су постали услед распадања златоносних стена. Потоци и река Јабланица имају га у песку. Испитивања су показала да га има свуда. Јабланица је постала златна. Да би се рентирала експлоатација стена које садрже злато, потребно је да руда да 7-8 грама по тони. На неким местима добијено је 40-50.

Рудници се рађају

За гвоздену руду не интересују се капитали, сем када су услови изузетно повољни. Али када је у питању злато, они стоје интересентима на расположењу. Транспортне тешкоће и велики трошкови тада не значе много. Злато их брзо исплати. Зато већ сада ничу први рудници Јабланице – рудници злата. У селу Лецу подигнуте су све потребне инсталације. Тамошњи рудник „Слишане“ отпочеће р а д у с к о р о. Кроз 2 – 3 месеца отпочеће изградња и других објеката. Енглези ће подићи потребне инсталације у Медвеђи. На Јабланици код Лебана поставиће се багер за вађење песка и справе за његово испирање.

Рудник је био откривен. Пробе су отпочеле још у октобру 1932. године. Обичај је да пробе трају 4 – 5 година. У овоме руднику оне су трајале краће време, јер су дале добре резултате. Најбоља проба донела је 135 грама по тони (Наводимо податак са резервом). Зато се већ кроз годину дана од отпочетих радова приступило изградњи инсталација. Данас су оне готове.

Лежишта злата

Злато има ту особину да не ствара хемијске спојеве са другим елементима. Зато у природи и нема златних соли. Све злато, које се у њој налази, у чистом је стању. Ситни октаедарски кристали и љуспице разбацани су по еруптивним стенама. Пукотине у њима често испуњује кварц. Те су кварцне жиле најзлатоносније. Сем злата у стенама, у којима је његово примарно лежиште, има га и у наносима.

У руднику „Слишане“ њега има како у стенама тако и у наносима. Наносна су складишта експлоатисана још у средњем веку. Доста је окана нађено из тог доба. Али стене су биле несавладиве за тадашња техничка оруђа. Те препреке не постоје данас. Где су Римљани и средњевековни Срби стали, почиње модерна техника. Компримирани ваздух покреће револвер – бургије. Њима се стене руше.

Златне жице и окна

Прећи ћемо преко наноса који су углавном просторно ограничени. Главни слој – филон има дужину од 12 км. Радови на њему обухватају половину дужине. Поред њега, има неколико бочних, споредних и мање значајних. Једни су од њих кварцне брече у којима поред злата имамо хематит, магнетит и лимонит (све руде гвожђа). Садржај других је златоносни и среброносни галенит (руда олова).

Руда овде не сачињава брда која треба само рушити. Мада се она на многим местима појављује на површини, дебљина најбогатијег њенога слоја, кварцне жиле, креће се између 100-150 цм. Копајући тај слој иде се у дубину планине. Тако се рађају поткопи (окна). Недра планине већ су сва избушена њима. Оваквих подкопа има за сада 24, а дужина највећег од њих износи 130 метара.

Посета окну

Предвођени надзорником, долазимо до окна „Добра срећа“. Мемла бије изнутра. Очи се тешко тешко навикавају на мрак и на шкиљаву светлост рударске лампе. У дубини чује се тресак револвер – бургија. При-

крадам се унутра. Нека се светлост појављује у даљини. То два рудара раде у окну. Знојава су лица улепљена прашином. У тој прашини има и честица злата. Показују ми дејство бургија. Док оне уз хуку раде, додирујем их рукама. Од тога додире рука трни. Како ли је тек њима када их данима држе!

Парчад која се добија ломљењем златоносних стена утоварује се у вагонете. По шинама гурани људском снагом излазе они из мрачних отво-ра. Терет се гура до инсталација за претовар. Овде се сипа у велике севке, из којих се пуне корпе жичане железнице. Ваздушни пут износи 1 - 1½ км. Када се он пређе, стиже се у фабрику.

Фабрика

Опис фабрике дајемо по непотпуним подацима, а с обзиром на опште принципе по којима оваква предузећа раде.

Право из корпе жичане железнице одломци стена доспевају у млин. Када прођу кроз њега добија се ситан прах. Издвајање златних делића из тога праха врши се испирањем. Злато, чија је специфична тежина врло велика (192), пада на дно, те остаје заједно са титаном најдуже у справама за испирање. На истим се принципима заснивало испирање злата у ранијим вековима. Једино су се справе од тада усавршиле. Чак је и претходни пут остао исти. Природа је физичким средствима дробила стење и стварала прах, који се таложио у виду наноса. Данас се тај прах добија уз помоћ машина, опет физичким путем, дробљењем.

Да би се из последњег остатка издвојило злато, овоме се додаје жива. На тај се начин добија амалгам з л а т а.

Капацитет фабрике, која има и своју властиту калоричну електроцентралу (трећу у Јабланици), износи за сада 20 тона руде дневно.

Рудник „Слишане“ претставља најбројнију радничку масу у Јабланици која је скупљена у једном предузећу. Досад је у руднику запослено 79, а у фабрици 113 радника. Тај ће се број увећати кад отпочне рад. Наднице се крећу овако: код рударских мајстора који раде на окнима од 22 – 36 динара, а код других радника од 12 па навише.

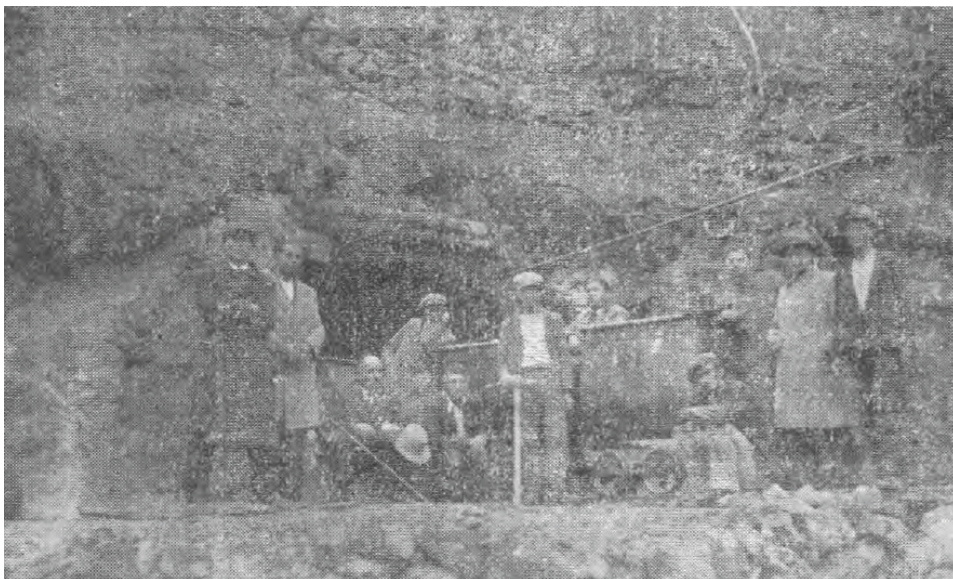

г. Сергије Димитријевић

Значај рудника за околину

Становници Јабланице, бар за сад, нису нашли запошљења у руднику. Радници су дошли из других места. Један део из самог Лесковца. Златна грозница није захватила мештане. И ако у Јабланици не долазе колоне копача злата, има у нечему сличности између Аљаске и Калифорније и овог краја. Подижу се кафане и рађају предузећа, извори профита. Алкохол са проституцијом и коцком, удружени у савез, надиру у Јабланицу.

*Недељне новине (Лесковац), II,
1934, бр. 32 (12. август), 3.*

Пред окном „Добра срећа“

ОБЛАЦИ НАД АУСТРИЈОМ – УТИСЦИ СА ЈЕДНОГ ИЗЛЕТА

Клагенфурт, август 1934.

Прешли смо границу код Језерског седла. То је место где се Караванке и Савињски Алпи спајају. Ауто се спушта бројним серпентинама ка првом аустријском насељу, бањи Фелах. Пут води кроз шуме четинара. Планине су у облацима. Бели праменови извиру из шуме и клизе врховима дрвећа. С времена на време пролетимо кроз њих и они нам законе хоризонт. Али облаци који дају особиту драж алпским пејзажима не занимају нас толико. И други су се облаци спустили над Аустријом. Фебруарски су дани још свежи у сећању. Масе су наелектрисане. Олуја поново прети. Заиста велика је сличност између облака кроз које смо прошли и облака од пушчаног праха.

Сергије Димитријевић

ARA. — CARICATURISTE — PARIS

Зашто нас догађаји у Аустрији нарочито занимају

Судбина разних држава у овој епохи тесно је повезана. У колико су ближе и узајамни промет већи а економска зависност изразитија утолико и догађаји који се у једној од њих десе утичу на прилике у другој. Ове је године отпочела читава серија догађаја у многим земљама. Једна од њих је Аустрија. Она нам је сусетка. Наш промет са њом је велики. Цела југоисточна Европа зависи од Бечког тржишта, па и ми. Зато нас ова земља нарочито занима.

Интересантна је изрека старих Лесковчана када говоре о догађајима у суседству. Да би указали на ту зависност, они кажу: “У комшил’к игра мечка јутре ће дође и у нас”.

Немоћ хитлероваца и масовни покрети

Прошавши поред бање Феллах приближавамо се Клагенфурту. Пролазимо кроз Корушку, крај где су се пре две-три недеље водиле борбе. Национал-социјалистички пуч у Бечу изазвао је оружане борбе једино у овоме крају Аустрије – нешто мало у Горњој Штајерској. Те су борбе биле крваве. Али упоређивати их са фебруарским догађајима велика је грешка. Док смо овде видели организоване одреде како се сами боре, пре шест месеци у борбама су учествовале радне масе. Мада је то учешће спутавано одлукама социјалдемократа, ипак је оно од великог значаја. За успех оваквих покушаја потребна је масовна делатност. За ову пак бројна друштвена група са заједничким економским интересима, која је свесна свог циља.

Националсоцијалисти нису у стању да покрену масе. Зато прибегавају пучевима, где учествује ограничен број људи, и индивидуалном терору. Методи њихове акције указују на то да они немају за собом најбројније друштвене групе.

Слободан Костић

Сукоб два фашизма

Владајућа друштвена група малобројна је. Зато се они служе псеудо-социјалним покретима. Она их плаћа, она и руководи њиховом делатношћу. Али је та група у Аустрији поцепана. Економски су им интереси различити. Једних је циљ аншлус са Немачком, други су томе противни. Зато се овде сукобљавају два фашистичка покрета, германофилски националсоцијализам и противан аншлусу Хајмвер.

Овом чињеницом фашизам је ослабљен, а тиме и могућност дужег одржавања садашњег стања у Аустрији. Противници његови, који су у исто време и противници фашизма, искористиће то.

Ајзенкапел – место где су се водиле борбе

Прошли смо кроз Ајзенкапел, место где је био окршај. Сада је све мирно. Плаћени одреди су нестали јер су пребегли преко границе, зато је престало врење. Док се не врате емигранти којих има у Југославији и Немачкој, где чине “Аустријску легију”, хитлеровци у Аустрији могу вршити једино атентате. Масовни се пак покрети не могу на тај начин сузбити. Ако се једна водећа група уклони спонтано се ствара друга.

Мада хитлеровци полажу велике наде на Јужну Аустрију, они од овог краја не могу очекивати много. Корушка, коју је Аустрија добила плебисцитом, настањена је словеначком мањином а то кочи ширење националсоцијализма, фашистичког покрета који је заснован на расним теоријама и националној солидарности.

Аустрија сада мирује

Стижемо у Клагенфурт, место које Словенци зову Целовец! То је варош са развијеним трамвајским саобраћајем, лепим зградама и изврсним уређењем. Трговачки је центар Корушке. Клагенфурт, овај велеград у минијатури, има свакидашњи изглед. По његовим улицама врви свет као и обично. Да нема излепљених прогласа нико неби рекао да је ишта било у овоме крају. Споменућемо многобројне споменике који су карактеристични не само за овај град, већ и за целу Аустрију. Поред најружнијег,

који представља Херкула како убија аждају буздованом, видимо статуе Хабзбурговаца. Фрања Јосиф корача у царском орнату сличан каквом братру. Столећа владавине Хабзбурговаца оставила су трагове. Треба знати да живот у новој Аустрији није и нови живот. Авет монархије још лебди над овом земљом. Али корените промене и нови људи који ће их извршити учиниће крај томе кошмару. Одлазимо на Вертер Зе (Врбско језеро). На његовој обали дижу се луксузна летовалишта (Пертшах, Велден итд.). Цез трешти. Новац се овде просипа.

Затишје пред буру

Алкохол који се немилице троши и скупо-цене тоалете дама у Пертшаху нису мерило стања у Аустрији. То је «маска» стварности. Ноћу крстаре патроле. На сваком кораку сусрећете униформисане људе под оружјем. По зградама су излепљене плакате у којима се оптужују националсоцијалисти за смрт Долфуса и последње догађаје; захвалнице полицији и Хајматшцкору, плаћеној аустријској војсци (по уговорима о миру Аустрија несме имати принудну војну обавезу); прогласи у којима се прети смртном казном лицима која поседују експлозиве; и слике хитлероваца који бацају бомбе на незаштићене жене и децу.

Дописник “Политике” г. Глишић¹ и ја покушали смо да се распитамо о приликама у Клагенфурту. Није прошло ни два минута од нашег првог разговора, а већ нам је пришао агент обучен у тиролску ношњу са кратким панталонама. Одвео нас је у полицију. Тамо су се наша и друга лица које је стигла наша судбина. Почели су да нас испитују. Пошто су нам новинарске легитимације и пропуснице биле у реду, отпочели су телефонски разговори после којих смо били пуштени на слободу.

Мир у Аустрији само је затишје пред нову буру.

*Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 33 (19. август), 2.
Сергије Димитријевић, Писма из Холандије,
Народни музеј, Лесковац, 2007, стр. 97-103.*

¹ Новинар Бора Глишић

НАРОД ЈЕ ЖЕЉАН ИСТИНЕ

У природним наукама постоје појаве које нису онакве какве изгледају. Оне се крсте разним именима. Најинтересантније су оне које се називају чулним варкама. Човек види, чак је и убеђен да ствар изгледа на један начин, а кад узме и измери одстојања, тек онда види да је био у заблуди.

Тако је и у друштву. Многе појаве нису онакве за какве их ми држимо. Да би се уверили шта је истинито, треба сваку друштвену појаву испитати. Покушаћемо да то урадимо са једном.

Истину крију кривци

Читаоци нису кабинетски теоретичари којима треба доказивати да криза постоји. Они то добро знају, јер на сопственој кожи осећају њено дејство. За њих је од животне важности сазнање њених узрока и њихово уклањање. Али јављају се људи који то ометају. То се не ради из незнања. То је свесно деловање оних који су криви за све народне невоље. Зато они воде најогорченију борбу против свих који откривају њихов непоштен рад. Али друштвени прогрес не може нико зауставити, па ни ти људи. Доћи ће време када ће их само историја спомињати. Нужност њихове пропасти резултат је економско-социјалног поремећаја који изазива њихов рад.

Да би се друштво очистило од штетних елемената и постигло бољу будућност у што скоријем времену, треба повести непосредну борбу против реакционара који коче друштвени прогрес. Ко то не чини, затвара очи пред стварношћу и не испуњује до краја улогу коју му је друштво доделило. Крајње је време да се такви пробуде. А њихово буђење је ваш задатак.

Сити и гладни

Имали сте прилике да читате у једном провинцијском листу: „Криза је решена... Још Априле толико векова“. Обрадовали сте се. Хтели сте и ви да примените то решење, тај лек. Жељни бољег живота читате чланак и налазите:

„Али има само један који ће је решити и који је решио још пре 1933 године. То је Исус Христос: „Погледајте тице небеске ко их храни?...“ и т. д. „Загледајте мало дубље у јеванђеље па ћете видети да је криза решена још пре толико векова. Има тамо записано како се решава криза. Један ју је онда решио, један ће је и сад решити“.

Прочитате и мозак вам се укочи од запрепашћења. Ви знате да је беда обухватила чиновнике и занатлије, раднике и сељаке, а излаз из тога?... Излаз је најинтересантнији. Треба патити и очекивати од Бога благослов. Патити целога живота, да би се заслужило блаженство на другом свету. Лако је ситима да говоре гладнима о трпљењу. Али гладним није лако да их слушају. Писац чланка је заборавио да и птице небеске воде огорчену борбу око хране, борбу за живот. Печене шеве никоме не падају у уста, а понајмање народу. Гладна се раја није ослободила Турака чекајући да се ови смилују, већ је водила крваве битке.

Фарисеји данашњице

Првобитно хришћанство је социјални покрет који је захтевао човечну друштвену форму. Не намеравам да га васкрсавам. То је немогуће услед његове историје преживелости и непотребно услед прогреса метода за постизавање друштвене правде. Ја само откривам дволичност наших фарисеја.

Ернст Ренан каже да су првобитни хришћани „живели заједнички, као једно срце и једна душа“. Ниједан није поседовао свога власништва. Чим би постао учеником Исуса, продао је сва своја добра и приход дао заједници.

То су све фарисеји данашњице одбацили, а оставили су само приче о блаженству на другом свету, које чека сиромаше и невољнике овога света. Непоштени људи употребили су хришћане као средство за задржавање материјалних користи, као средство за њихово прибављање. Претворили су га из друштва једнакости у средство за умирење народа на њих озлојеђеног.

Да би се решили мрачњака који прљају сваку чисту идеју, морамо повести борбу против поборника неистине. Морају се и народу отворити очи да и он прогледа. Овакви типови ометају стварање јединственог напредног заједничког схватања. Ово у пркос њих продира у масе, обухвата их, сједињује пробуђене јединке и води сигурном циљу.

Наш лист (Пожаревац), II, 1934, бр. 45 (7. септембар), 2.
Чланак избацила цензура из листова: "Недељне новине"
(Лесковац); "Наш глас" (Чачак) и "Зета" (Подгорица).

ЛЕЧЕЊЕ КРИЗЕ

– криза и јавни радови –

Криза је из дана у дан све јача. Зато са многих страна падају предлози о начину њеног уклањања. Попут Цајлајса, објављују „друштвени лекари“ да је спас нађен и успех методе загарантован. Али разочарења брзо долазе. И тек када се то деси, шарлатани бивају откривени. Да не би свега тога било, да се не би узалуд заваравали, и да би нашли најбољи излаз из кризе, једини који нам друштвени развитак намеће, критиковаћемо те разне лекове. Пре него што их на својој кожи опробамо, испитаћемо њихову вредност.

Заблуде се шире

Погрешна национал-социјалистичка учења доживела су у пракси потпуни крах. Али то није сметало да и до нас стигну њихове идеје. Једна је од њих та, да се криза може излечити јавним радовима. На збору занатлија који је одржан у Лесковцу, један од говорника заступао ју је. Зато ћемо се на њој и задржати овога пута.

Говорећи о овоме питању, остављамо на страну запуштеност и неуређеност Лесковца. Не поричемо потребу за што скоријим решењем комуналних проблема нашега места. Шта више, ми је подвлачимо. Али питање лечења кризе расматрамо независно од те потребе. Ми испитујемо једино то, да ли се она може на овај начин уклонити и њено дејство парализати.

У место помоћи – нове дажбине

Сви јавни радови захтевају много новаца. Лесковачка општина може доћи до потребног капитала једино разрезивањем великих намета. Зајмови које би она могла да закључи не представљају нешто ново, јер се из истог извора отплаћују. Данас су пак пореска оптерећења претешка. Она непрестано расту. На поменутом збору речено је, да се само пореска основица на течевину повећала од 50 до 500%. Зар се под оваквим приликама могу увести нове дажбине? Без сумње не. Уз то пореска политика Лесковачке општине погађа најјаче сиромашне народне слојеве. То се

нарочито испољило увођењем трошарине. Највероватније би било да би и нова оптерећења одговарала тој политици. Претпоставимо да се деси чудо и то не буде тако. Па ипак би сав порески терет сносили привредно слабији. Богати увек успевају да пребаце порезе на друге. Једни то постижу повећањем цена, па га преносе на потрошача, други смањују наднице те га носе радници, и т. д. Широки народни слојеви не могу га пребацити на туђа леђа, већ га сами морају плаћати. Из свега горњег излази да би средства за јавне радове, т. ј. лечење кризе давали они који су у данашњим тешким приликама најјаче њоме погођени. У колико би јавни радови повећали куповну моћ на једној страни, у толико би је ослабили на другој. То би се исто десило и када би те радове изводила бановина или држава.

У Немачкој и још неким земљама, јавни су радови уведени из других разлога. Незнатна помоћ коју је држава исплаћивала незапосленима пре њиховог увођења, даје се сада у виду наднице. Тиме се незапослени ућуткују.

Јавни радови нису спас

Поред наведенога, јавни радови као средство за лечење кризе имају и других недостатака. Услед техничког напретка, који ти радови представљају, извесна лица која су пре њих била запослена постају излишна. Тиме се стварају нови кадрови незапослених.

Данашња је криза последица привредног система. Она се појављује као нужан резултат друштвеног развитка. Њени се узроци јавним радовима не само не уклањају, већ и увећавају. А то изазива током времена нова смањења куповне моћи широких народних слојева и повећање броја незапослених.

*Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 37 (16. септембар), 3,
потписано: Es.*

ФИЛМ ЈА САМ БЕГУНАЦ

Ретко који амерички филм третира друштвене проблеме данашњице. Најзад то није ни чудо. Званични носиоци културе далеко су од сурове и неестетске стварности. Ипак, филмска предузећа, да би осигурала зараду, успевају по каткад да угоде жељама публике. То се је догодило и код овога филма. У њему је изложена не само дирљива историја једне личности, већ и најштрија критика данашњег друштва у Америци.

Садржај филма није измишљена прича, то је живот R. Brunsa (у филму Allen), лица које стварно постоји. Његова је аутобиографија објављена у штампани целога света као доказ дегенеративних појава изопачених схватања у области америчког правосуђа. Њега је светски рат избацио из животног колосека, он остаје без посла и услед једног случаја невино страда и бива осуђен на робију. Друштвено привредна условљеност кривичних дела не узима се у обзир. Кажњавају се „највећи злочинци“. Они се шаљу на електричне столице и бацају у тамнице.

Слику једне такве тамнице имамо на филму. Осуђеници, то су бића са којима се поступа као са животињама. У тамницама „напредне и цивилизоване“ Америке примењују се средњевековне методе поступања.

Главна личност филма успева да побегне из тамнице. Показавши изванредну енергију она постаје користан члан друштва, главни инжењер једног великог предузећа. Педагози и обични људи из народа били би тиме задовољни. Али америчко правосуђе није. Када се дознаје његово боравиште, оно захтева „извршење правде“. За њих није главно живот тог лица, и које је својим радом доказало излишност даљег издржавања казне. Пресуда је пала и мора се пошто пото извршити. *Fiat iustitia, pereat mundus* (Правде мора да буде па макар пропао свет). То је та „логика“ данашњег правосуђа у Америци. И правда је у овом случају „тријумфова“ да се не би поколебао њен ауторитет, Allen ће одседети још читавих 9 година. Ипак он успева да побегне и други пут.

Филм се завршава сценом достојном каквог криминално авантуристичког филма. Тиме је изопачена стварност која је много импозантнија. Јер Allen по другоме бегству почиње да води борбу против реакционар-

них појава у животу. Његову борбу прихватају напредни елементи у Сједињеним Америчким државама. Као израз борбе може се узети и овај филм. Та борба је саставни део борбе за нови живот.

Овај филм који оставља неизгладив утисак приказује „Славуј“.

Написан за *Недељне новине* (Лесковац), 1934.

Цензура забранила штампање.

Цензурисани шиф коректуре у архиви С. Д.

КАКО СХВАТА ТУРИЗАМ ЛЕСКОВАЧКО ТУРИСТИЧКО ДРУШТВО

У последње су се време лесковачка друштва надалеко прочула. Међу њима има неколико што су заслужила још већу популарност. У таква спада и овдашња подружница туристичког друштва „Југ“. Многи ће се изненадити, јер можда први пут чују да она постоји. На жалост истина је. Она постоји. Али не постоји ради неговања туризма, не постоји за приређивање излета, него тек онако, ко би је знао зашто, тек постоји. Заиста у правилима су ваљда предвиђени излети, али шта ће Друштво да се бакће с тим. Ко хоће на излет – Сретан му пут.

Ипак будимо објективни. Па ово друштво има и добрих страна. Замислите само: друштво које не мољака прилоге по улицама, друштво које не приређује матинеа и балове и најзад врхунац свега „Прво југословенско туристичко антитуристичко друштво“, тачније речено антитуристичка подружница туристичког друштва. Где тако чега још има. Та нагнуће најзад и туристи из целог света да виде наше знаменитости. Да би Лесковац постао у будућности туристичким центром предлажем да се управа овог интересантног друштва стави у шпиритус, да би најзад и она користила развоју туризма.

ЛИЦЕ И НАЛИЧЈЕ ПАРИЗА

Где год се спомене Париз, говори се о њему као о граду весеља. Са свих страна долазе богаташи жељни провода. Читави квартови барова живе на њихов рачун. Жене целог света упрле су очи у Парижанку, копирајући њено одело. Да, тачно је да она има укуса. Али се не треба томе чудити. Та то је њена професија. Хиљаде лепих жена, укусно одевених седи по ресторанима васколики дан. Странкиње их копирају, одевају се као и оне, долазе у исте ресторане и жељни авантура конкуришу им. Тако проституција из беса потискује ону из беде.

Па где је онда извор париске моде? Код проститутке. Код њених напора да се прикаже што лепшом. Она то мора да чини, јер је услед нужде и кризе конкуренција огромна. У Паризу се бави проституцијом око 150,000 жена. Све вас ово можда чуди. Сматрате да претерујем. Тражите ону другу и праву Парижанку. Али она није онаква каквом је ви за-

мишљате. Она се одева по моди, која је већ давно обишла свет, јер купује јефтине ствари око којих се нико не граби. Њу ретко виђате по ресторанима, јер је запослена. Жена коју тражите није у Паризу.

Није то једина ствар у којој се греша, када се говори о овом граду. Париз vara у свему. Шареном рекламом засењује вам очи. Док се дивите његовим лепотама, ви не видите његово ругло. Док се клањате његовим богатствима он скрива своју беду. Јазбине криминала, сплетови мрачних улица нису на периферији. Они су у самом центру, блиски али невидљиви. Велики булевари, саобраћајне артерије, кроз које дању и ноћу пулсира живот, то је једина ствар коју странац види. На пет корака од њих, налазе се улице кроз које се човек ноћу не усуђује проћи. Контраст је врло велики. С једне стране бљештава светлост, барови, богатство, а с друге мрак, беду и криминал.

Париски живот, то је живот богатих странаца. За њих не постоје кризе. Чланови ситних династија, индустријски магнати, племство, људи који имају пара, од њих живи Француска. Кренете ли у ноћни Париз, чућете у њему језике целог света. Али паразитски елементи изазивају код свих народа мржњу – није ни чудо што је овде ксенофобија тако развијена. Фашистичка пропаганда користи то. Потенцирајући је, она скреће пажњу на друге ствари. Многа су питања актуелна у модерном Вавилону. Поред кучића обучених у капутиће по последњој моди, корачају људи који их немају. Број незапослених расте вртоглавом брзином. Сваке недеља има осам до десет хиљада новопријављених. Број оних, што примају помоћ премашио је пола милиона. Дика француске индустрије, Цитроенова фабрика аутомобила, обуставила је рад. Док станови зјапе празни, под мостовима Сене, по степеништима метроа спавају незапослени. У даљини трешти музика, квартови осветљени неонским рекламама пуни су смећа. То се новчана елита забавља. Такав је данас Париз, најлепши град света.

Необјављени приказ
Новиков – Прибој: СЛАНА КУПЕЉ

Необјављени приказ

Новиков – Прибој:

Слана купељ

У књизи, Слана купељ колагенис иновјетин
писме Новиков – Прибој дас у ии рачефта ииом
расматрају гвеху ерџ – вехма сферина. Катиомиски
свез – ешик Мџ – аи ии, коу у аорисаво
нави – керис ии свез – аи ии – аиа, мџис се
јерис ии гвеху у ииом ииџе дас ерџа. „Сам.
Хрватос аио у кати Таиисеиџ“. У аирииски
свеза иио гвеху – а на дор коу гвехуииски
свеза. ерџ – ерџа он се дџа, јерис – ерџ, аи
иу м – а на ииомисе, уовар у аи – аи аи а
„Копеторо к ии свеза он иио иио ииисе рџа
у ии. аиисе јериски ииом рџикуииски иио свеза. „Свеза
ерџ иу ии свеза у ииом“. Рџикуи – ерџ иу
свеза ииом свеза ииом а. „Рџикуи – ерџ
свеза ииом“. Аи ииом свеза ии иио у свез
свеза ииом свеза. Мџииски ур свеза – ерџииски
и – ерџииски. у катиџа свеза – ерџа. „акоу
ио – иио – ерџ – ерџ – ерџ – ерџ – ерџ – ерџ
ерџ свеза ииом и свеза ииом ииом ииом
Неисомисе свеза – а ииом ииом. ерџииски
чеза рџа, сарисзави ииом ииом ииом
ка, свеза ииом ииом ииом ииом ииом свеза ииом
гвеху ииом. Ор „јериски ииом – ерџ
како ерџ ииом ииом ииом ииом, он ииом
иу свеза. Рџикуи у ерџииски јериски
свеза ииом ииом ииом ииом свеза ииом
А ииом ииом ииом ииом и свеза ииом ииом
ииом, он ииом ииом ииом, ии

Katin 30/33

У књизи „Слана купељ“ савремени совјетски писац Новиков – Прибој дао је на рељефни начин разлику двеју друштвених средина. Католички свештеник Лутатини, који је познавао живот једино из светога писма, напио се једнога дана у морнарској крчми. У том није било греха. „Сам Христос пио је у Кани Галилејској“. У пјанству ступа као угљоноша на брод који кријумчари оружје. Сутрадан он се буди, протестује, али му ништа не помаже. Уговор је потписан а „капетан“ је на броду оно што је римски папа у Ват. сам. Узалуд [нечитка реч]. „Сада је он обичан [нечитко] дају му да виче у помоћ. Видевши да му отуда нема спаса моли се „Пресветој деви Марији“. Али његова вера из дана у дан све је слабија. Морнари уживају доводећ у шкрипац „ученога светога човека“. „Ако је рат искушење зашто је потребно да тај Бог свезнајући и свемоћни куша људе“ Несносна топлота монотонија, страхови, услови рада, сарказам морнара безверника. Све то чини да се Лутатини све више духовно лечи. Од „црквеног чудовишта“, како су га називали морнари, он постаје човек. Раније је држао проповеди људима чији живот није схватао. А данас када живи и осећа заједно са њима, он то не чини, јер види лице стварности.

Окушавши се у животу, он почиње да га схвата. Морнари који су тад изгледали сурови и бездушни, ти исти морнари испод своје неотесаности носе у себи инкарнирану доброту. Они су у стању да свесно жртвују многе удобности па чак и животе да би њему, туђинцу помогли.

И тако тај незгодни случај, који га је бацио у нову средину, међу људе који зарађују хлеб својим знојем чини да он раскида са прошлошћу и отпочиње нови живот.

Тешки живот морнара, начини како их друштвени паразити искоришћују, све што смо упознали у Травеновом "Мртвачком броду", поново се јавља пред нама. Писац „Мртвачког брода“ је без сумње дубље продро у живот тих људи. Зато је његово дело изразита оптужба њихових паразита. Ова се је пак књига дотакла многих проблема. Њихов сплет, као лака л. је написана, заноси читаоце. Тако се њихов број повећава а то доноси велике користи. Обиље чудних догађаја даје књизи карактер авантуристичког романа. Тако би рекао човек који не познаје живот. Али ово дело, као и сличне ствари Џека Лондона ипак приказују истину. За људе који се не боје, ова књига није написана. Али за оне, који је траже, њена је вредност велика.

РИБОЛОВ У НОЋИ

Снабдевши се прибором за риболов, као и потребном храном, кренули смо у планину. Било нас је тројица, мој друг Тоза, један мештанин, нека врста стручног лица и ја. Због терета и стрмог успона купали смо се у зноју. Били смо решили да одсуствујемо целе ноћи, те смо се зато топлије обукли.

Дан се ближио крају и већ је почео са планине да дува ноћник. Он нас је освежио, али ни његово одсуство нас не би спречило да стигнемо до циља без одмора. Кад смо приспели до Вучанке скинули смо се боси и продужили неколико километара водом. Најзад, далеко у планини нађосмо погодно место за лов. Секући папрат и доносећи велико камење, заградил смо реку, тако да је сва вода морала тећи кроз намештену гарду. То је једна врста сандучића са доњом страном од гвоздене мреже удешена тако да риба не може искочити изнутра.

Најслађа планинска риба која живи у тој води, кркуша, има обичај да дању плива уз воду, прескачући брзаке и водопаде, а ноћу је вода носи у полусну надоле. Цела је река пролазила кроз нашу гарду. Лов је много обећавао. Одосмо до стражаре на хидроцентрали, где остависмо ствари. Наложивши ватру скувасмо три кила кромпира и навалисмо на њега с таквим апетитом да смо га смазали свог, поред остале хране. Затим смо боси, носећи фењер, дуго ишли уз реку, ловећи репаном. Прелазили смо мостиће што беху у ствари пребачене гредице преко воде. Скакали смо са камена на камен преко безброј водопада, вирова и брзака. Наоколо су лежала стабла дебела, стара, натрулела, која су се под ногама расипала у прах.

Никада нисам видео такво небо као те ноћи. Са свих страна је била планина. Страшна, црна, пространа шума крила је њене бокове. А на небу, звезда је било толико да су се сливале у некакав светао плашт, који је све обавијао. Лов је дуго трајао али риба није нигде било. Само једном праћну се нешто у мрежи, али је то било тако велико, дугачко и изненадно, да Тоза одскочи од страха. Две се рибе од по четврт киле беху одједном хватиле. Њихово праћакање, поред страха, донесе и веселост. Можда смо омели њихову свадбену ноћ! Зато се вода узјогуни. Узалуд смо даље

ловили. Узалуд смо газили воду, саплитали се о стење, рибе више није било. Дођосмо до гарде, била је празна. Дуго смо још ишли, али река бејаше бесна, пенушава, али ипак тајанствена и пушта. Најзад разочарани, приписавши неуспех великој води, кренусмо козјим стазама кроз шуму. Јели смо поново у мрачној шуми, на ајдучком кладенцу, под светлошћу фењера. Џиновске сенке играју по дрвећу а у даљини се чуо кикот. То се некаква ноћна птица, звана урулејка, смејала нашем лову.

19. јули 1933.

**ПРИЛОЗИ СЕРГИЈА ДИМИТРИЈЕВИЋА У
«НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА»**

1. *Хисар код Лесковца*, Старинар, 1933-1934, књ. VIII-IX (III серија), 311-313.

Прештампано:

Недељне новине (Лесковац), III, 1935, бр. 18 (30. мај), 3.

2. *Аџонија привреде. Финансијски кайиџали све више се џласирају у некреџинине*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 8 (25. фебруар), 5.

3. *Проблем високих цена*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 9 (4. март), 1.

4. *Књиге које џреба читати*. < Књиге и листови >, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 12 (25. март), ; бр. 16 (22. април), ; бр. 18 (6. мај), ; бр. 26 (1. јули), . # Непотписано

5. *Где леже узроци данашње кризе*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 13 (1. април), 1.

6. *Штампа у Совјејској Русији*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 13 (1. април), 2. # Непотписано.

Разрешео аутор.

7. *Госџовање Нишкој џозоришџа у Лесковцу*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 13 (1. април), 2. # Непотписано.

8. *Пуџ у живој. Имџресије са једној совјејској филма*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 13 (1. април), 3.

Приказ филма.

9. *Лесковачка индустрија. Узроци њене џојаве и развоја*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 14 (8. април), 4.

Прештампано:

/У књизи:/ *Лесковац јуче и данас*. Уредили Аристомен Ристић и Светомир Стојановић, Лесковац, Издање Уредништва, 1935; стр. 28-30.

10. *Лајош Зилахи: "На џређем сџраџу"*. Са џосџовања Нишкој џозоришџа у Лесковцу, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр (15. април), 3. # Д.

11. *О фашизму (фашизам, националсоцијализам)*. Са предавања [на На-

родном универзитету у Лесковцу] г. Сергија Димитријевића, канд. права, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 16 (22. април), 2.

12. *Поводом наредбе о берби коноџе*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 26 (1. јули), 3. # Д.

13. *Иља Еренбурџи: "Грађански рай у Аустрији". [Београд, Схожер]. <Нове књиге>*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 26 (1. јули), 3. # Ес.

Приказ.

14. *Немачка пред догађајима. Фашисти - нови непријатељи фашизма*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 27 (8. јули), 1. # Ес.

Приказ.

15. *Нова електрична централа и електрификација села и предграђа. Преходна дозвола за подизање оштинске централе у Лесковцу издата је од стране надлежних*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 27 (8. јули), 2. # Д.

/Надаслов:/ *Ка решењу електричног питања.*

16. *Колективизација, машинизација и културни напредак села у С. С. Р.*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 27 (8. јули), 2. # Д.

17. *Скупштина Удружења студената*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 27 (8. јули), 3. # Непотписано.

Разрешено аутор.

18. *"Љубав и страв"*. Тон-филм на српском језику, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 27 (8. јули), 4. # Непотписано.

/Надаслов:/ *Филмови који се дају.*

Приказ филма снимљеног у Америци на српском језику.

19. *Паркови су за народ*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 28 (15. јули) 3. # Д.

20. *Совјетска Кина*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 28 (15. јули), 3. # Ес.

21. *Један напис од музејске вредности*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 28 (15. јули), 3. # Непотписано.

22. *Гвидо Милиоли: "Љубав према машини"*, Недељне новине (Лесковац),

II, 1934, бр. 30 (29. јули), 3.

Превод из "Lu"-а.

23. *Јабланица у кризи. Стешен њеној привредној развијка и њена значајна будућност*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 32 (12. август), 2.

/Надаслов:/ *Привредни живот Јабланице.*

24. *Минералне воде и рудно благо. Посетанак Јабланице и њен геолошки састав*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 32 (12. август), 3.

/Надаслов:/ *Неискоришћено богатство Јабланице.*

25. *Облаци над Аустријом. Ушисци са једној излећа*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 33 (19. август), 2.

/Надаслов:/ *Писмо из Аустрије.*

26. *Истина о илебисцију у Немачкој. Хитлеризам пред крахом*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 35 (2. септембар), 1.

27. *Народ је жељан истине*, Наш лист (Пожаревац), II, 1934, бр. 45 (7. септембар), 2.

Чланак избацила цензура из листова: "Недељне новине" (Лесковац); "Наш глас" (Чачак) и "Зета" (Подгорица).

28. *Прошле недеље ошточеле су ирвенствене ушакмице. "Југославија" иџра нерешено са "Моравцем". Победа "Дубочице" над "Гајретом"*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 36 (9. септембар), 4. # Д.

29. *Лечење кризе. Криза и јавни радови*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 37 (16. септембар), 3. # Ес.

30. *Првенствене ушакмице Лесковачке Жује. Две значајне побеге С.К. "Дубочице"*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 38 (23. септембар), 3. # Д.

31. *Борба ирошиву странаца. Објашњење појаве и кришика*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 45 (18. новембар), 1. # Непотписано.

Разрешио аутор.

32. *Туберкулоза, њено ширење и сузбијање. Са предавања љ. гр-а Јоргана Штајића, генерала у пензији*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 45 (18. новембар), 2. # Непотписано.

Разрешио аутор.

Крај приказа, осамнаест редова откуцаног текста, које је цензура избацила, налази се у архиви С. Д.

33. *О покрећној радничкој библиотеци*, Недељне новине (Лесковац), II, 1934, бр. 45 (18. новембар), 3. # Непотписано.

Разрешио аутор.

34. *Ја сам бејунац*, Приказ америчког филма написан за *Недељне новине* (Лесковац), 1934. Цензура забранила штампање.

Цензурисани шиф коректуре у архиви С. Д.

ПРИЛОЗИ ИЗ СЕРГИЈЕВЕ АРХИВЕ

БИОГРАФИЈА АРИСТОМЕНА РИСТИЋА, уредника "Службеног гласника Нишке области"

Рођен сам 9. септембра (27. августа по старом календару) 1906. године у Лесковцу, Срез лесковачки, НР Србија. Пореклом сам Грк а југословенски држављанин. Потичем из имућне трговачко-кафеџиске породице. Мој отац Леонида, по завршеној матури у Грчкој, настанио се у Лесковцу и одао се кафеџиском послу, живећи у задрузи са оцем и млађим братом, који су водили колонијално-трговачку радњу, док су друга два брата била на студијама и касније један постао лекар а други апотекар. До Првог светског рата имовно стање мога оца односно задруге било је добро, али је касније дошло до пропадања и ликвидације скоро читавог имања због презадужености (1928. г.). Данас мој отац поседује само идеалну четвртину воденице-поточаре са земљиштем од 1 ха под ливадам у селу Малој Копашници, Срез лесковачки, док је кућа у Лесковцу до темеља срушена од бомбардовања 1944. г. Мати ми се зове Олга, грчког је порекла, по занимању домаћица, нема никаквог посебног непокретног имања.

Ожењен сам и имам на издржавању из жениног првог брака једно неусвојено дете (пасторак). Од непокретне имовине не поседујем ништа.

Године 1937. завршио сам Правни факултет на Београдском универзитету. Од страних језика говорим грчки. Још као студент нагињао сам новинарству и огледао сам се на том пољу (Био дописник "Политике" од 1929. до 1933, затим уредник напредног листа "Недељне новине" 1933-1935). Писао сам чланке, позоришне рецензије, филмске приказе, репортаже и др. Бавио сам се и проучавањем прошлости Лесковца и уредио и издао књигу "Лесковац јуче и данас" (1935). Школовао сам се под врло тешким материјалним приликама као гимназист, а нарочито као студент, јер су у то време моји лоше имовно стајали.

Први пут сам ступио у државну службу 1939. године, после две и по године од дипломирања због свог напредног става, као судиски приправник Среског суда у Јужном Броду, у Македонији, где сам био до 1941 године, а после окупације додељен сам у истом својству Среском суду у Куршумлији и тамо остао до 1944. г.

После ослобођења уређивао сам лесковачки локални лист "Наша реч" од 1944. до 1948, био дописник Танјуга готово у исто време, уређивао

"Билтен Среског синдикалног већа" 1948/49, затим био правни референт ГНО-а у Лесковцу од априла до октобра 1948, када сам изабран за судију Среског суда у Лесковцу и на том положају остао до 19. септембра 1949. г., када сам преузет у Обласни народни одбор у Нишу за уредника "Службеног гласника Нишке области", на којој се дужности и данас налазим. За уређивање синдикалног "Билтена" награђен сам са 2.000 динара од стране Среског синдикалног већа у Лесковцу. У Нишу сам уредио први број "Билтена Народног фронта града Ниша" о 29. новембру 1950. г. и сарађујем у "Народним новинама". За време мог рада у суду у Лесковцу похваљен сам од руководства Окружног суда у Лесковцу као најекспедитивнији судија.

У раду друштвених организација активно сам учествовао и имао ове функције: у Лесковцу био члан Извршног одбора Окружног одбора Народног фронта, затим члан Градског одбора фронта, председник подружнице Среског суда, предавач на новинарском курсу и фронтовском курсу из Народноослободилачке борбе и руководилац комисије за агитацију и пропаганду при Извршном градском одбору Народног фронта; У Нишу био предавач на стручном курсу за службеничко законодавство, секретар сам фронтовске групе, предавач у 37 основној организацији, руководилац курса из политичке економије и претседник подружнице ОНО-а.

У иностранству нисам никад боравио ни по приватним ни по службеним пословима. Исто тако нисам одржавао никакве везе са лицима у иностранству.

За време окупације помагао сам и учествовао у Народноослободилачком покрету у позадинском илегалном раду (одржавање састанака, растурање илегалног материјала, пружање информација војне и политичке природе итд.). Извесно време, пре ослобођења Лесковца, био у 29 бригади 47 српске дивизије (септембар-октобар 1944), а затим сам повучен за позадински рад (уређивао билтен "Вести" у Техници ОК КПС за Лесковац).

5 маја 1951. године, За истинитост података јамчим:
Ниш Потпис нечитак

ПРИЛОГ

Аристомен Ристић, рођен је у Лесковцу 1906. године. Завршио је правни факултет у Београду.

Његова друштвена и културна активност састојала се и то:

Предратни период:

- У бив. Југославији био је симпатизер напредног радничког покрета.
- Стални дописник "Политике" (од јуна 1929. до краја септембра 1933). То му је уједно и први наступ у јавном животу на пољу новинарства.
- Вишегодишњи секретар Народног универзитета у Лесковцу. Са Д. Трајковићем и другима борио се за освајање позиција у Народном универзитету од стране напредних снага. Због критике предавања Хаџи-Митић Димитрија на Народном универзитету одговарао по Закону о штампи 1934. године, стојећи на позицијама материјалистичке филозофије и са тих позиција критиковао идеалистичку филозофију. То је било прво и једино суђење пре рата по Закону о штампи, које је имало идеалистички карактер.
- Стварни уредник напредног листа "Недељне новине" (од 1929-1933) у Лесковцу. Као уредник омогућио сарадњу чланова Партије у овом листу и дао му карактер напредног листа.
- Године 1935. уређивао и издавао публикацију "Лесковац јуче и данас", која је представљала значајан и јединствен покушај те врсте, напредних снага у то време.

У послератном периоду:

- Уређивао билтен Округног народног у Лебану пре ослобођења Лесковца и наставио у Лесковцу после ослобођења заједно са Лидијом--- и Надом Карајичић као члановима редакције.
- Био је први уредник "Наше речи" (од 7. XI 1944. године до краја марта 1944 [1945?] године). По налогу Партије организовао и поставио прве основе листу.

- Био је први дописник Танјуга од 1945. до 1946. године.
- Године 1944/45. био је члан извршног одбора Окружног ЈНОФ-а, члан Извршног Градског одбора ЈНОФ-а, председник подружнице Судова и тужилаштва 1948. године, председник синдикалне подружнице Обласног одбора у Нишу 1950. године, уредник службеног листа Обласног народног одбора у Нишу (1949 – 1951), председник синдикалне подружнице судова и тужилаштва 1960. године.
- Био је први председник позоришног савета Народног позоришта у Лесковцу (више година), председник Среске матичне библиотеке у Лесковцу 1963/64, председник кућног савета (више година), председник Народног универзитета 1959/60. године и др.
- Одликован је медаљом за изванредне заслуге у развоју Лесковца на пољу публицистике, добио похвалницу за самопрегорни рад на синдикалном пољу и на пољу шаха.

Издао је:

1. "Истакнути борци радничке класе Лесковца", 1951.
2. "Публицистички рад Трајка Стаменковића", 1953.
3. "Грделица у пламену револуције", 1963.

Изашло је у његовој редакцији:

1. "30 година позоришног живота", 1956.
2. "35 година рада Народног универзитета", 1962.
3. "75 година текстилне индустрије у Лесковцу", 1959.

Био је технички уредник "Споменице радничког покрета" у редакцији Сергија Димитријевића 1953.

Издао три броја билтена Среског синдикалног већа у Лесковцу, један билтен НФ града Ниша 1950. године и један број билтена у Влад. Хану 1953. године.

Сада има у рукопису: "Постанак и развој народноослободилачких одбора у лесковачком крају", на око 200 страница.

За хронику Грделица добио награду од 50.000 динара.

ИЗЈАВА АРИСТОМЕНА РИСТИЋА О РАДУ У “НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА”

Изјава о раду Аристомена Ристића у

Недељним Новинама

U ovom naprednom listu koji je izlazio od 19.XI.1933 do 21.IX.1935 godine, drug Aristomen Ristić imao je izrazito krupnu ulogu, pošto je bio njegov tehnički i faktički urednik u periodu koji poznajem do kraja 1934 godine.

Na sastanku pokretača bio je zaista izabran ~~krug~~ za zvaničnog urednika lista drug Jova Jovanović, advokatski pripravnik, koji je iz čitave grupe bio najpogodniji za ovo zvanje, s obzirom na godine i regulisani građanski položaj. U stvari on je imao samo ulogu odgovornog urednika koji je kao takav nastupao pred vlastima i mogao unutar redakcije da se suprotstavi objavi svakog članka.

Stranica 67
Drug Jovanović je odigrao i posebnu ulogu u redakciji lista pišući, predstavljajući i zalazući se za članke levičarsko zemljoradničko-
Dragoljubovske / orijentacije. Kao zvanični, tj. odgovorni urednik on je ponekad nastupao i protiv odluka redakcije prisvajajući sebi pravo da piše o nekom pitanju. *kao odgovornik* Stalno zaposlen on je redje dolazio u redakciju te je stvarno uređivanje lista bilo prepušteno Aristomenu Ristiću i redakcijskom kolektivu.

Drug Aristomen Ristić, apsolutno prava i dopisnik Politike bio je ne samo tehnički urednik koji se starao o korekturi, reviziji, prelomu, klišeima i sl. već i faktički urednik Nedeljnih novina u toku čitavog njihovog izlaska. Kada je na sastancima redakcije, tj. svih stalnih saradnika iz Leskovca diskutovano i odlučivano o raspodeli zadataka, vrednosti pojedinih članaka, izboru članaka za naredni broj i sl., drug Ristić je rukovodio tim sastancima i imao odlučujuću već. Jednovremeno on je bio taj koji je u međuvremenu, van zasjedanja redakcije donosio sve odluke o listu bilo da se je radilo o saradnicima, uređenju, izboru materijala i karakteru lista, bilo o njegovom tehničkom oblikovanju. Niko u redakciji lista nije osporavao drugu

Ristiću tu ulogu faktičkog urednika. Tu ulogu nije osporavao i drug Jovanović koji je neku ruku preneo na druga Ristića svoja urednička ovlašćenja, zadržavajući urednička prava samo za one slučajeve gde je on bio lično ili partijski zainteresovan /npr. članci Dragoljuba Jovanovića /. Pošto sam duže vremena učestvovao u radu redakcije kao stalni saradnik i bio u tesnom prijateljskom kontaktu sa članovima redakcije i u periodima kada nisam bio u Leskovcu, mogu da kategorično potvrdim da je drug Aristomen Ristić bio ne samo tehnički već i faktički urednik Nedeljnih Novina. Drug Jovanović je imao puno poverenje u kriterije i rad druga Ristića, uprkos toga što mu je stalno prebacivao popustljivost prema levičarima i prepuštao je Ristiću sve odluke glavnog urednika lista sam tog svog ličnog sektora, a posebno mu je prepuštao izbor tekstova za objavljivanje.

Da je drug Ristić bio faktički urednik Nedeljnih Novina najbolje se vidi po brojnim objavljenim materijalima komunističke orijentacije koji se bitno razlikuju od shvatanja Jove Jovanovića i njegovog tasta i jednomišljenika Dragoljuba Jovanovića.

Činjenica da su u ovom listu objavljivani komunistički članci, da su na njemu saradivali poznati komunisti, ceo taj ideološki prozor komunisti u ovaj list neda se shvatiti, ako se ne sagleda jedna druga činjenica da je drug Aristomen Ristić bio faktički urednik ovog lista koji je to omogućio. Smatram da sam dovoljno kompetentan da se izjasnim o toj činjenici, pošto sam u toku izlaženja ovog lista sve do kraja 1934 godine bio član partije i održavao vezu između Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju i Rejonskog, odnosno Okružnog komiteta partije u Leskovcu, pošto sam 1933 godine rukovodio skojevskom grupom koju sam stvorio u Leskovcu, pošto sam u 1934 stvorio i bio sekretar mesne organizacije SKOJ-a, pošto sam bio jedini član partije u redakciji ovog lista. Kao partijac posebno sam se intereso-

vao za ovaj list i imao mnoge razgovore sa članovima Mesnog komiteta o mogućnostima saradnje u njemu i njegovom korišćenju za komunističku propagandu. Moji lični razgovori sa drugom Ristićem i informacije koje mi je on davao jasno pokazuju da je drugu Aristomenu Ristiću koji je tada bio komunistički simpatizer, bilo jasno da moja lična saradnja na ovom listu kao i saradnja mnogih drugih lica predstavlja otvorenu komunističku propagandu i pretvara ovaj list u legalni organ partije. Drugu Ristiću imamo prvenstveno da zahvalimo što su komunisti uspešno otvorili organizovani prozor u ovaj legalni list. Kao potvrdu mojih navoda da je drug Ristić bio faktički urednik Nedeljnih Novina može da posluži članak "Mi, gospoda urednici i saradnici" objavljen u broju od 8 aprila 1934 god. Nedeljnih Novina, sa saglasnošću druga Jove Jovanovića /koji se isto spominje/, gde stoji:

"Vama, svakako nije poznato da naš list ima i drugog urednika. Odmah ću vam ga predstaviti: zove se Aristomen Ristić. Nije ni čudo što ga ne znate: njegovog imena, iz urodjene skromnosti, nema ni u zaglavlju ni na kraju lista. U tome baš i jeste razlika između njega, nezvaničnog i glavnog, ~~XXXX~~ zvaničnog urednika. Naš drugi urednik je novinar od karijere". "Sa neuporedivom se marljivošću stara o tehničkoj i sadržajnoj strani lista".

Drug Ristić u svojstvu urednika Nedeljnih Novina bio je jedan od optuženih u procesu pokrenutom od g. Dimitrija Hadži Mitića /Nedeljne Novine 25/III i 8/IV 1934 /.

U svom govoru na sudu drug Jova Jovanović rekao je za druga Ristića između ostalog:

"Moj drug i prijatelj, pored mene urednik "Nedeljnih novina" ..."
/Nedeljne novine od 24 juna 1934 /.

U istom broju stoji:

"Potom je ustao optuženi g. Aristomen Ristić, kandidat prava i

S. Stanković

urednik "Nedeljnih novina" ".

Napominjem da sam u jednoj izjavi o drugu Aristomenu Ristiću datoj SKJ mnogo ranije, već 10.XI.1948 godine, uneo i sledeći pasus:

"Zahvaljujući podršci koju nam je pružao mnogi komunistički članci bili su objavljeni u "Nedeljnim novinama", čiji je on bio urednik. Napominjem da se je Ristić na taj način izlagao opasnosti eventualnih represalija od strane policije, tj. da se politički angažovao za našu stvar izležući se izvesnom riziku."

Ovu izjavu dajem drugu Aristomenu Ristiću radi regulisanja njegovog penzijskog staža.

25.IV.1964g. SF - SN
Beograd

Sergije Dimitrijević

Dr Sergije Dimitrijević
naučni savetnik 1st. instituta
Bulevar Revolucije 126
Beograd
Lična karta 266548

*Obepaba
Kupinaf Ustavrijest
Kecimuzin
M. Benicobit*

ИЗЈАВА СЕРГИЈА ДИМИТРИЈЕВИЋА О РАДУ АРИСТОМЕНА РИСТИЋА У „НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА“

У овом напредном листу који је излазио од 19. XI. 1933. до 21. IX. 1935. године, друг Аристомен Ристић имао је изразито крупну улогу, пошто је био његов технички и фактички уредник у периоду који познајем до краја 1934. године.

На састанку покретача био је заиста изабран за званичног уредника листа друг Јова Јовановић, адвокатски приправник, који је из читаве те групе био најпогоднији за ово звање, с обзиром на године и регулисани грађански положај. У ствари он је имао само улогу одговорног уредника који је као такав наступао пред властима и могао унутар редакције да се супротстави објави сваког чланка. Друг Јовановић је одиграо и посебну улогу у редакцији листа пишући, прибављајући и залажући се за чланке левичарско земљорадничке (Драгољубовске) оријентације. Као званични, тј. одговорни уредник он је понекад наступао и против одлука редакције присвајајући себи право да пише о неком питању. Стално запослен он је ређе долазио у редакцију те је стварно уређивање листа било препуштено Аристомену Ристићу и редакцијском колективу.

Друг Аристомен Ристић, апсолвент права и дописник *Полишке* био је не само технички уредник који се старао о коректури, ревизији, прелому, клишеима и сл. већ и фактички уредник *Недељних новина*. Мада је на састанцима редакције, тј. свих сталних сарадника из Лесковца дискутовано и одлучивано о расподели задатака, вредности појединих чланака, избору чланака за наредни број и сл., друг Ристић је руководио тим састанцима и имао одлучујућу реч. Једновремено, он је био тај који је у међувремену, ван заседања редакције доносио све одлуке о листу било да се радило о сарадницима, уређењу, избору материјала и карактеру листа, било о његовом техничком обликовању. Нико у редакцији листа није оспоравао другу Ристићу ту улогу фактичког уредника. Ту улогу није оспоравао и друг Јовановић, који је у неку руку пренео на друга Ристића своја уредничка овлашћења, задржавајући уредничка права само за оне случајеве где је он био лично или партијски заинтересован (нпр. чланци Драгољуба Јовановића). Пошто сам дуже времена учествовао у раду редакције као сталан сарадник и члан и био у тесном пријатељском кон-

такту са члановима редакције и у периодима када нисам био у Лесковцу, могу да категорично потврдим да је друг Аристомен Ристић био не само технички већ и фактички уредник *Недељних Новина*. Друг Јовановић је имао пуно поверење у критерије и рад друга Ристића, упркос тога што му је стално пребацивао попустљивост према левичарима и препуштао је Ристићу све одлуке главног уредника листа сем тог свог личног сектора, а специјално му је препуштао избор текстова за објављивање.

Да је друг Ристић био фактички уредник *Недељних Новина* најбоље се види по бројним објављеним материјалима комунистичке оријентације који се битно разликују од схватања Јове Јовановића и његовог таста и једномишљеника Драгољуба Јовановића.

Чињеница да су у овом листу објављивани комунистички чланци, да су на њему сарађивали познати комунисти, цео тај идеолошки продор комуниста у овај лист не да се схватити, ако се не сагледа једна друга чињеница, да је друг Аристомен Ристић био фактички уредник овог листа који је то омогућио. Сматрам да сам довољно компетентан да се изјасним о тој чињеници, пошто сам у току излагања овог листа све до краја 1934. године био члан партије и одржавао везу између Покрајинског комитета КПЈ за Србију и Реонског, односно Окружног комитета партије у Лесковцу, пошто сам 1933. године руководио скојевском групом коју сам сам створио у Лесковцу, пошто сам у 1934. створио и био секретар месне организације СКОЈ-а, пошто сам био једини члан партије у редакцији овог листа. Као партијац посебно сам се интересовао за овај лист и имао многе разговоре са члановима Месног комитета о могућностима сарадње у њему и његовом коришћењу за комунистичку пропаганду. Моји лични разговори са другом Ристићем и информације које ми је он давао јасно показују да је другу Аристомену Ристићу који је тада био комунистички симпатизер, било јасно да моја лична сарадња на овом листу као и сарадња многих других лица представља отворену комунистичку пропаганду и претвара овај лист у легални орган партије. Другу Ристићу имамо првенствено да захвалимо што су комунисти успешно остворили организовани продор у овај легални лист. Као потврду мојих навода да је друг Ристић био фактички уредник *Недељних Новина* може да послужи Чланак "Ми, господа уредници и сарадници" објављен у броју од 8 априла 1934 год., са сагласношћу друга Јове Јовановића (који се исто спомиње), где стоји:

"Вама, свакако није познато да наш лист има и другог уредника. Одмах ћу вам га представити: зове се *Аристомен Ристић*. Није ни чудо што га не знате: његовог имена, из урођене скромности, нема ни у заглављу ни на крају листа. У томе баш и јесте разлика између њега, незваничног и главног, званичног уредника. Наш други уредник је новинар од карије-

ре". "Са неупоредивом се марљивошћу стара о техничкој и садржајној страни листа".

Друг Ристић у својству уредника *Недељних Новина* био је један од оптужених у процесу покренутом од г. Димитрија Хаџи Митића (*Недељне Новине* 25/III и 8/IV 1934).

У свом говору на суду друг Јова Јовановић рекао је за друга Ристића између осталог:

"Мој друг и пријатељ, поред мене уредник *Недељних Новина* ..." (*Недељне Новине* од 24 јуна 1934).

У истом броју стоји:

"Потом је устао оптужени г. Аристомен Ристић, кандидат права и уредник *Недељних Новина*".

Напомињем да сам у једној изјави о другом Аристомену Ристићу датој СКЈ много раније, већ 10. XI. 1948 године, унео и следећи пасус:

"Захваљујући подршци коју нам је пружао многи комунистички чланци били су објављени у *Недељним новинама*, чији је он био уредник. Напомињем да се је Ристић на тај начин излагао опасности евентуалних репресалија од стране полиције, тј. да се политички ангажовао за нашу ствар излажући се извесном ризику."

Ову изјаву дајем другом Аристомену Ристићу ради регулисања његовог пензијског стажа.

25. IV. 1964 г. СФ – СН Др Сергије Димитријевић

Београд научни саветник Историјског.

Института Булевар Револуције 126

Београд

Лична карта 266548

Оверава

Секретар Историјског института

М. Белановић

*Писмо уз изјаву Сергија Димитријевића о раду
Арисџомена Рисџића у „Недељним Новинама“*

Драги Мењо,

Молим те да ме извиниш што ти одговарам са великим закашњењем. Прилике у породици су ме потпуно избациле из колосека, болест и смрт мајке, болест Наде која још увек лежи у постељи /болести, упут у болницу/ нису ми дозволили да се детаљније позабавим овом изјавом. У нормалним условима никада не бих дозволио овакво закашњење. Надам се да ћеш ме као стари друг разумети. Формалну изјаву могао сам да дам брже, али сам желео да дам документовану изјаву, а зато је било потребно наћи извесне затурене текстове. Надам се да ће стићи на време, јер се ти пензијски предмети прилично споро решавају. Уосталом, увек ћеш моћи да је прикључиш и накнадно на неком степену административног решавања. У колико није довољна овера од стране установе, тражи да се судски саслушам /само ако је то неопходно/.

Став Јове је за сваку осуду. Он покушава да присвоји левичарство "Недељних Новина" зато прелази преко истине и шпекулише. То је за тебе допунска поука. Стално покушаваш да поклониш поверење људима, у чије си се моралне и карактерне квалитете безброј пута разочарао. Зато стално добијаш нове ударце. Зашто ниси одмах тражио изјаву од Адама, Бранка и мене, већ си се обратио Јови. Са њим може човек да одржава пријатељске односе, да разговара о Лесковцу, о његовом проучавању, о судбини заједничких познаника и догађајима, али са њим не може да рачуна чак и у случајевима када је у питању потврда стварних чињеница. Мене више не могу да изненаде поступци Јове, Трајковића, Бране и сличних, али ме изненађујеш ти који непрестано затвараш очи пред стварношћу. Зато трпиш све нова разочарења. Баш ме интересира како ће се завршити твоја нова сарадња са Трајковићем.

25. IV. 1964

Много срдачних поздрава теби,
Нади и Јанку
Сергије Димитријевић

ПИСМА ДРАГОЉУБА ТРАЈКОВИЋА
АРИСТОМЕНУ РИСТИЋУ

Београд, 22 марта 1963

Драги Мило,
Никога не забављај се са мном и не
врати ми се.

Видиш да си протеклогодеша
напустио ове две године. Ја мо-
же да има нешто, али сам сигуран
да не јеси није доволно за теб
и интересантној личности. О-
ној ти ја одређам све
месеке и расписује у ко-
јима је мила јунак сојуза
вао, да мислиш, нешто
радоје, из њихко и њихко
и да одређим. Ово је први
реду мена на „Београдски
класичи“ из које нешто на
један милој вајно, пада
је и у милој мени вајно-
сао бине преносиш на и
јордану одређим и бине
миле-вајно милој вајно.
Јако, милој и на „Бео-
градски“ из које милој вајно

Београд, 22 марта 1963

Драги Мењо,

Никако да стигнем да ти одговорим на писмо.

Видим да си прикупио доста материјала о Мики Бради. Ја такође имам нешто, али сматрам да то још није довољно за једну озбиљнију студију о овој интересантној личности. Остаје ми да прегледам све листове и часописе у којима је Мика дуже сарађивао, да испишем његове радове, из понеког и понешто и да препишем. Овде у првом реду мислим на „Лесковачки гласник“, из кога немам ни један Микин напис, мада је он у истом листу написао више рецензија за позоришне представе и више спољно–политичких чланака. Затим, мислим и на „Политику“, из које имам само неколико Микиних репортажа. Ових репортажа има и у „Нед. новинама“. Треба да разговарам и са неким Микиним пријатељима (двојица учитеља и један професор). Учитељ Милош Б. Јанковић је дао библиографију Микиних педагошких чланака (али који нису само то) уз кратку биографију Мике Браде и са основним карактеристикама његовог разноврсног књижевног рада. Ја овај рад имам у изводу.

Ја сам од Микине жене добио ону улазницу за Вуковарски конгрес, преписану одн. прецртану руком, а тражио сам је пошто сам видео да Кулић Мику не помиње као једног од делегата Лесковца на Вуков. конгресу.

Кад будеш долазио, договорићемо се како ћемо спремити књигу о Мики, са његовом потпунијом биографијом и са опширнијим освртима на његове разноструке делатности у политици, публицистици, књижевности итд.¹

Од породице једног учитеља потражићу неке фотографије лесковачких учитеља (вероватно из 1920/21 г.), међу којима се налази и Мика.

Интересује ме и књига Дим. Кулића о ком.[унистичкој] општини у Лесковцу. Одавно је најављена, али тешко се порађа. Не знам зашто тамо са штампањем иде тако споро.²

1 Драгољуб Трајковић, *Животи и рад Михаила М. Јовановића Мике Браде*, Народни музеј, Лесковац, 1970.

2 Димитрије Кулић, *Комунистичка општина у Лесковцу : 1920-1921: прилози за проучавање радничког покрета Лесковца*, Скупштина општине, Лесковац, 1963.

Оно о Кулићу нисам читао, јер је лист већ био распродат кад сам се ја за онај број заинтересовао. Упознат сам са садржином написа. Биће ми жао ако је истина оно што се против Кулића износи, јер га ценим као млађег Лесковчанина који има и смисла и интереса за писање и од кога сви ми много очекујемо. У сваком случају такво писање не сматрам добронамерним ни озбиљним, мада оно шкоди угледу човека против кога је уперено.

Ја сам за издавање књиге о Мики Бради доста одушевљен, а према ономе што си ми писао видим то исто и код тебе, па се надам да ћемо направити нешто лепо. Само за то ће требати да уложимо још доста труда, и да нађемо издавача. Уколико буде дошао у обзир само „Леск. зборник“, посебно ћемо разговарати о сепарату. Но, куд га ја отерах: зец је још у шуми, а ми му ражањ спремамо.

24. III. 63 г.

Предње писмо нисам довршио истог дана, јер сам позван у најављену седницу, за коју сам очекивао позив, те сам и писао у нервози.

„Нашу реч“ никако да добијем; сматрам да су престали да ми је шаљу на безобразан начин, зато их и нисам молио да ми је поново шаљу. Овде ја прекидам кад стигне за тужилаштво.

Тебе и Наду срдечно поздравља
Драгољуб

Другу
Аристомену Ристићу
судији у пензији
Лесковац
ул. учитеља Јосифа
бр. 1/26

Б., 17 јуна 1966 г.

Драги Мењо, мислио сам да ћемо се ових дана видети; али јуче добих писмо да се отказује састанак у вези са хроником „Лесковац у рату и револуцији“

Још пре недељу дана ја сам Савезу бораца послао писмене примедбе на прве стране које се тичу ранијег времена (стр. 4 до 36), као и на нека места у вези са Нар. унив. и „Нед. новинама“. За новине сам рекао да нису биле нити могле бити орган странке Д.Ј. Упутио сам на оно што сте ти и Сергије писали о карактеру тога листа. Замерио сам и што је са материјала потиснуто име аутора Којића [?]. Тај тренутак се не слаже са социјалистичким схватањима.

Тебе и Наду
поз. Д. Трајковић

Београд, 23 септ. 1966 г.

Драги Аристомене, одговарам на твоје писмо од 12 ов. м. одн. започето још 8 јула т. г.

Јуче је био састанак београдске групе ради дискусије о материјалу за хронику о Лесковцу. На састанку су били: Јанко Брица, Васа Смајевић, Добри Аранђеловић, Игњат, још неколицина које не познајем и ја. озбиљне примедбе пале су од стране В. Смајевића. Ја сам допунио и подвукао неке своје замарке које сам већ дао писмено, а нешто сам и ново предложио (да се хроника започне не раније од српских устанака, тј. да се изнесе учешће Лесковчана у њима, затим да се обраде и све буне током XIX в., као и доцније образовање пол. странака и њихов однос према радничком покрету, итд.). Нисам имао смелости да предложим да се у хронику унесу подаци о раду младих напредних интелектуалаца, као што си ти учинио, и као што је на радничком састанку учинио и Тоза. Ја то нисам могао учинити ни из разлога што би за такав предлог и захтев требало озбиљно обрадити материјал о тој теми, а мени се чини да ја тај посао не бих могао да обрадим како треба. Ти би то урадио много боље од мене, и уколико то будеш учинио, не бих имао ништа против (ако се ти слажеш) да и сам потпишеш тај меморандум.

Јуче је Смајевић много лепо говорио о Кости Стаменковићу, али је изнео и чињенице које говоре да је једно време Благоје Николић имао истакнутију улогу од Косте, и да би свакако Благоју требало дати боље место него што му је до сада давано. Истакнуто је да Кости није било саопштено (због брзог разиласка учесника V конференције) да је изабран у ЦК КПЈ, и да би он, да је то знао, свакако имао друкчији став у многим догађајима и приликама, у току рата и револуције, и да, можда, не би доживео онако трагичну судбину. Могао би боље да се постави.

И ја лично мислим да би требало осветлити улогу оних снага које су биле у опозицији према режиму, а нарочито улогу земљорадничке странке, и сваком дати оцену какву заслужује. Ја то не бих могао да учиним, да не би истако да се заузимам за земљораднике којима сам и сâм припадао, мада је то моје припадништво већ 1928 г. сасвим олабавило, а 1929 г. се и сасвим прекинуло, без обзира на то што сам са левим крилом имао везе и доцније, када су с њим и сарађивали, свеједно како, и Маслеша, и Ранко [?], и Милан Мијалковић и други. У сваком случају ја се тих веза и тог припадништва не стидим, иако сам се у „Зети“ оградио од Драгољубовог приказа књиге Ота Рима о Марксу.

Кроз две недеље можда ћу доћи у Лесковац, службено, па ћемо о свемо поразговарати. Волео бих да будем тамо за време позоришног јубилеја.

Обавестио си ме о „Нашем стварању“ и „Лесковачком зборнику“. Но, видим да ствари са њима нису богзна како јасне. Једино се надам да ће твоја споменица о „Абрашевићу“ изићи како си ми писао, или у октобру. У сваком случају имаћу времена да приказ о њој (можда опширније библиографске податке) унесем у одељак „Лесковачке споменице“. Рукопис дела о коме сам ти писао већ сам дао на прекуцавање.

Питао си ме када ћу у пензију. Надам се да ћу захтев за умировљење поднети чим будем навршио 35 година службе, а то ће бити у децембру ове године. Можда ћу продужити службу још за 2-3 месеца у 1967 г., због тога што ћу тек тада добити тражено (- и део личног доходака за IV тромесечје ове године), пошто ми и то улази у основ за пензију.

Тебе и Наду срдачно поздравља
Драгољуб

СЕРГИЈЕВИ ЦИТАТИ ИЗ „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ И БЕЛЕШКЕ О ЊИМА

Ј 133. [нечитко] број

1) „На 5. страни био је чланак Сергија Димитријевића о теми „Агонија привреде“. То је био први прилог вредног и даровитог Сергија.“

Ј 135.

2) „Ушли смо у март 1934 године. „Недељне новине“ су окупљале све већи број сарадника и доносиле све интересантнија обавештења и све озбиљније текстове. У броју од 4. марта донели смо на уводном месту чланак Сергија Димитријевића „Проблем високих цена“. Био је то одличан чланак, који је наговештавао у свом [...] научника, економисту, професора и новинара. „Није важно“, писао је Сергије, „колике су цене, да ли се оне израчунавају у динарима или у хиљадама; Важан је однос између њих и прихода појединаца. Шта сељак може да добије за свој производ? Колико чиновник може да купи за своју плату? Како радник може да живи од своје наднице? Повећање цена намирница“, узвикује Сергије, „све донде док има беспослених и док су плате и наднице ниске, друштвени је злочин.“

Ј 139. Број од 1. априла 1934.

„Други је написао Сергије Димитријевић. Носио је наслов: „Где леже узроци данашње кризе“, Ми смо извукли поднаслов: „Две врсте кризе“, „Како је дошло до осиромашења маса“, „Беспослица, један од фактора претстојећих догађаја“ и „Значај кризе система“.

„Промене на боље које се понекад појаве представљају периоде просперитета у развоју капитализма. Али се криза система не може уклонити и она се стално појачава“. Тако је пред крај чланка писао Сергије.“

Ј 142. 7 априла 1934 – 4 страна – Ускршњи број

„Сергије је и овог пута био на свом омиљеном послу: Да објасни зашто се баш у Лесковцу развила индустрија. Он пише чланак „Лесковачка индустрија – узроци њене појаве и развоја“. Начинили смо клише младог Сергија и ставили га у средину његовог чланка“

Ј142.

„Мења нам је свима приредио изненађење. Он је нашао за потребно и интересантно да мене, себе, Предрага Ђорђевића, Јанка Ценића, Сергија

Димитријевића, Адама Илића и Бранка Николчића, представи нашој читалачкој публици, свакако оној која нас није знала. Стога је ту написао чланак „Да вам се претставимо... ми, господа уредници и сарадници“. Под оно „уредници“ хтео је да покаже да је и он уредник, па је и у тексту о себи казао: вама свакако није познато да наш лист има и другог уредника. Одмах ћу вам га претставити и зове се Аристомен Ристић. „Ми смо тада већ имали велики број сјајних сарадника, које Мења није ни поменуо“.

Ј 148. бр. 22. април 1934.

„У овом броју ја сам опширно приказао прво предавање Сергија Димитријевића. И поред замерки које сам му учинио, рекао сам „Предавање је успех свију нас, јер је предавач из наше средине и наше горе лист“.

Нетачно мења Јова, само посл. пасус. Зато Мења није потписао.

Ј 164. бр. 1. јули 1934.

„Сергије Димитријевић под потписом „Ес“ приказао је књигу „Грађански рат у Аустрији“ од Иље Еренбурга, а у наредном броју, његов је уводник под истим потписом „Ес“, „Немачка пред догађајима“. „Била је и вест из СССР: „Колективизација, машинизација и културни напредак села у СССР“.

Ј 165. бр. 28 1934.

(?) „Рубрику „Лесковачки специалитет“ у целини сам припремио ја [Мења]“. „Чланак „Совјетска Кина“ под псеудонимом „Ес“ написао је Сергије Димитријевић.

Ј 167.

„Чланак „Љубав према машини“ из париске ревије „Lu“ превео је неки Д., можда Сергије Димитријевић. Значи да су и други давали превод из овог „француског недељног часописа“.

Ј 168. 5. август

„Уводник је имао наслов „Крв у Аустрији“ потписао га је „germanicus“. Ни сада нисам сигуран ко се крије иза тог псеудонима, да ли Сергије Димитријевић или Друг Теофан Ристић. Али, то није много важно. Важно је, што смо ми...“

Ј 169. *Јабланички број*

Међу учесницима експед... Сергије Димитријевић.

J 170.

„У ствари са задатком новинара били смо: Сергије Димитријевић, Мења, Предраг Ђорђевић, Светозар Ристић, Јанко Ценић и ја.“

J 171.

„Вредни и амбициозни Сергије је попунио 2. и 3. страну. На другој страни је био рад под насловом „Јабланица у кризи“, а на трећој „Минералне воде и рудно благо“. У овим радовима Сергијевим потврђене су већ запажене особине овог младог човека, особине будућег научника и професора.“

J 173. број 19. авг. '34

„На другој страни смо штампали допис Сергија Димитријевића послат из Аустрије „Облаци над Аустријом“

J 175. 2. септ. '34

„Велики противник Нацизма и фашизма Сергије Димитријевић нам је за овај број послао кратак чланак „Истина о плебисциту у Немачкој“ са поднасловом „Хитлеризам пред крахом“. У њему је Сергије тврдио да је у задњем плебисциту против Хитлера гласало 4,294.654 бирача, а онај број бирача „за“ био је истеран под невероватним терором. Нека пример из кога се види тај терор, јесте резултат гласања у концентрационом логору у Дахау, где су највећи противници нацизма гласали за Хитлера, у броју од 1572, а само је 8 имало храбрости да каже „не!“. Сергије је из овог резултата могао да изведе и други закључак, то јест да су и највећи Хитлерови противници у Дахау променили своје мишљење, али он то није хтео да каже. Касније ће тај исти Сергије допасти овог злогласног логора смрти. И тада, када се сам буде у њему налазио, имаће много више храбрости но ови јадни немачки интернирци. По казивању самог Сергија, кад се вратио после рата у домовину, у логору Дахау³ су се интернационални интернирци били организовали војнички тако чврсто, а да Хитлеровци о томе појма нису имали. Они су били подељени у војничке јединице са одређеним задацима. Чак су и оружје имали растављено у делове, спремно за дејство у даном моменту! Ипак су Немци били Немци! Пророчанство Сергијево да је Хитлер пред крахом било је преурађено читавих 10 година, а дотле и Хитлер и његова Немачка задаће много јада човечанству.“

³ Сергије је био у логору Бухенвалд а не у Дахауу.

Ј 176. 9. септ.

„Готово целу трећу страну попунио је извештај са збора занатлија у Лесковцу. Мислим да сам му ја аутор.“

Ј 184. у броју...

„Мотрили смо стално на Аустрију и за њу имали најмање два одлична верзирана сарадника: др. Теофана Ристића, бечког ђака и Сергија Дими-тријевића, неуморног путника и истраживача.“

Ј 187. О Брани Митровићу

„Кад смо покренули лист, Брана на Мењин позив на сарадњу, није по-тврдно одговорио. Оставио је утисак, као да мора да тражи нечију са-гласност, или је можда посумњао у нашу способност да одржимо лист. Међутим, он је за 2. број дао свој прилог“ - [нечитко]

Ј 108.

Анонимна дојава „да имамо директне везе са Москвом и како отуда као бољшевички човек штампам оно што Москва жели“.

Ј 220.

Кад је срески начелник Гојко Ружић „тражио од мене да му кажем, откуда ми материјал о Совјетском Савезу који објављујемо у „Недељним новинама“, имао сам утисак да је био више него задовољан што сам му пружио доказе да исти не добијам никаквим тајним каналима из Москве“ – већ билтен Центропрес из Прага одакле прештампавали и беог. аутори.

„Недељне новине“

Ј 100.

бр. 1. Леан – Павле Аничич, професор.

2. Доње Јајино А – „Јова Абраш“

Брана – убацио одломак из Талтајмера [?]

- одговор на предавање епископа Јована о вери

3. В. Б. – Незна ко је

4. Сарадник „Л“ послао чланак о појави [...] у Француској.

Вера [?]бић, прва жена наш сарадник.

6. „Уредништво је почело да добија путем поште билтен из Прага ЦЕПС – Центропрес. Каквих је ту све вести било и у каквом изобиљу, уз то какве свежине! А најважније било је у билтену и вести из Совјетског Савеза.“

Од почетка Мења, Брана, Предраг, Лука.

Касније прилазе Сениша, Конфино, Сергије.

Ј 135. март 1934.

[Сергије]: *Проблем високих цена*

чланак – „Село и култура „Л“ (Миша Милошевић) новинар из Београда.

Ј 136.

„Поднаслов, као и у већину других чланака, извлачио сам или ја лично, или Мења, кад је ко редиговао коју ствар.“

Ј 266

„Ускоро после избора, Брана Митровић је био постављен у Загреб за суплента Класичне гимназије, па је тамо отишао.“

- Дефицит листа око 50.000 динара

дужна претплата

- Задњи број 21. септ. '35.

Ретроспективно: „Лист се обележио као левичарски. Иако сам ја био уредник и одговорни уредник, давао сам место у листу друговима за које сам знао да су комунисти, често њиховим чланцима без икаквих потписа аутора, примајући тако на себе сву моралну и законску одговорност. Сада бих рекао, да је већа половина радова објављених у „Недељним новинама“ била из пера комуниста. Сарадња свих нас давала је том листу и дала му једну трајну вредност.“

Ј 267.

„Желео бих, најзад, да кажем, да ми је у напору [?] око „Недељних новина“ највише и најоданије помогао Аристомен – Мења Ристић. Његове неке изјаве данас, да је у то време, према мени играо дволичну улогу, то јест да је мене користио као параван и да је без мога знања пуштао у „Недељним новинама“ радове комуниста, које је он добијао, наводно од Драшка Динића из Београда, као што су прилози Т. Дориноф, сматрам његовом слабошћу данас, а не дволичношћу самном у оно време.“

J 142 // Merja ~~1911~~ se sovinio prizelio

4 mes 1911
Serajevu

iznenodjeuz. On je metao za potrebu
i interesantno du mene, sebe, Predica
Djordjevića, Kruno Cenića, Sava
Dimitrijevića, Adama Glica i Branka
Krstića, predstavio svojoj državljanin
publici, govoreći ovoj koja kasnije
znalo. Stoga se on najviše obojava
"Da vam se predstavim... mi, govoreći
"usebnici" i "soudnici." Pod ovim
"usebnici" hteo je pokazati da se i
on uređiv, pa jeli deat o sebi
uzro: Vama stavljam uzgozno
da vam list ima i drugog uređiva,
Odbud on vam ga predstaviti: "Zee
se Kriptonka Ristić. "Mi smotado oči
imali veliki broj spjehit govornik, uvi
menj nije ni formano"

ПОКУШАЈ ПУБЛИКОВАЊА ЧАСОПИСА „ПОГЛЕДИ“
-Из Сергијеве архиве-

ГОСПОДИНУ НАЧЕЛНИКУ СРЕЗА ЛЕСКОВАЧКОГ

ЛЕСКОВАЦ

На основу чл. 5 Закона о штампи извештавамо Вас да ћемо од 15 априла 1930г. издавати лист за науку и уметност, који ће носити име "ПОГЛЕДИ". Власник листа је д-р СТОЈАН НОВАКОВИЋ, лекар Државне болнице у Лесковцу, са станом у улици Краља Петра бр.41. Уредници су: за прве четири стране САВИЋ МАРКОВИЋ ШТЕДИМЛИЈА, публициста, са станом у ул. Учитељ Јосифовој бр.52, а за друге четири стране ДРАГОЉУБ ТРАЈКОВИЋ, кандидат права, са станом у Учитељ Јосифовој ул. бр.36. Лист ће се штампати у графичком заводу "СОКО", чији је власник БРАНИСЛАВ НИКОЛЧИЋ, Учитељ Јосифа бр.10.

Април 1930,
Лесковцу.

Подносилац пријаве:
Д-р Стојан Н. Новковић
Сав. М. Штедимлија
Д-р Драгољуб Трајковић

П. н.

Не жмурке, спавање не, ни склопљене трепавице, којима служи као изговор „понирање у себе“ : ми смо наш лист назвали **Погледи**. Јер у науци и уметности, чијим ће творевинама служити као орган, све се може свести на **погледе**. све је ради погледа, све је због погледа, све после погледа, итд. Системи и теорије у науци, концепције у уметности овакви су или онакви због оваквих или онаквих погледа. А погледи су различити због различитих интереса, културних, економских и социјалних, схваћених тачно или не, и заступаних искрено или не, у главном заступаних. Наш лист служиће **погледима**, проналажењу онога што им је претходило и онога што је дошло као њихова последица.

Наш лист није назван ни **жмурке** ни **спавање** ни **склопљене трепавице**. Наш лист носиће име **ПОГЛЕДИ**.

Овим писмом обраћамо се и Вама, и позивамо Вас на сарадњу, повереништво или претплату. За сарадњу је потребно ово : оно о чему или поводом чега пишете треба да дође као последица **ваших погледа**.

Повереник и претплатник треба да уредно врше своје дужности према листу који ће живети једино од претплате.

Лист ће излазити два пута месечно.

Претплата : годишња 50 динара, полугодишња 25, тромесечна 15. Поједини бројеви 2 динара. Чековни рачун бр. 51.590 код Поштанске штедионице у Београду.

Повереници и ревизори имају на 5 претплатника лист бесплатно односно 20% попуста.

Први број излази 15 априла.

Власник :

д-р Стојан Новаковић

Редакција :

Аристомен Ристић
Сав. М. Штедимлија
Драгољуб Трајковић
Драгутин Ђорђевић
Јован Јовановић

САРАДНИЦИ ПОГЛЕДА:

а/ ЗА НАУКУ:

- 1/ Др Стојан Новаковић, лекар - Лесковац
- 2/ Шпиро Шантић, проф. трг. академије - Нови Сад
- 3/ Радивоје Ненадовић, проф. Београд
- 4/ Милан Ђорђевић, проф. Београд
- 5/ Др. Драгиша Ђурић, проф. университета - Београд
- 6/ Др. Илија Пржић, доцент универзитета - Београд
- 7/ Др. Никола Банашевић, проф. университета - Скопље
- 8/ Др. Душан Недељковић, проф. университета - Скопље
- 9/ Драгиша Лапчевић, претседник Новинарског удружења - Београд
- 10/ Драган Ерић, адвокат - Туприја
- 11/ Др. Милош Московљевић, проф. Београд
- 12/ Др. Јово Поповић, шеф фитопатолошког одељења М. С. П.
- 13/ Др. Драг. Тосић, шеф пољопр. огл. станице - Београд

В/ За Књижевност:

- 14/ Тин Ујевећ, књижевник, Сплит
- 16/ Риста Ратковић, књижевник, Београд
- 17/ Сретен Динић, књижевник, Лесковац
- 18/ Антун Боглић, књижевник, Београд
- 19/ Јанко Ђоновић, књижевник, Цетиње
- 20/ Д. С. Каписазовић, Скопље
- 22/ Новак Симић, књижевник, Загреб
- 23/ Тодор Манојловић, књижевник, Београд
- 24/ Хамид Диздар, Сарајево

В/ЗА УМЕТНОСТ:

- 25/ Сретен Стојановић, вајар, Београд
- ~~26/ Хакија Куленовић, сликар, Париз~~
- 27/ М. Милуновић, сликар, Лијон

Г/ ЗА ПОЗОРИШТЕ:

- 28/ Михајло Ковачевић, члан Одеона, Париз
- 29/ Радован Зоговић, студент, Скопље

Д/ЗА ОСТАЛО:

- 30/ Др. Душан Милачић, проф. Ниш
 - 31/ Влад. Росић, директор гимназије
 - 32/ Ананије Чворовић, проф. Скопље
- итд. итд.

САДРЖАЈ

УВОДНА НАПОМЕНА.....	5
----------------------	---

О "НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА"

АРИСТОМЕН РИСТИЋ:

ИЗ КУЛТУРНЕ ПРОШЛОСТИ ЛЕСКОВЦА - ДВАДЕСЕТОГОДИШЊИЦА ОСНИВАЊА НАПРЕДНОГ ЛИСТА "НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ".....	9
--	---

СЕРГИЈЕ ДИМИТРИЈЕВИЋ:

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ НАПРЕДНЕ ШТАМПЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ 1934-35. - КАКО СУ КОМУНИСТИ КОРИСТИЛИ ЛЕГАЛНЕ МОГУЋНОСТИ ЗА СВОЈУ ПРОПАГАНДУ.....	12
--	----

СЕРГИЈЕ ДИМИТРИЈЕВИЋ:

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ НАПРЕДНЕ ШТАМПЕ У ЛЕСКОВЦУ 1934-1935.....	17
ПРЕЛИСТАВАЈУЋИ КОМПЛЕТЕ „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ - ОДГОНЕТНУТИ ПСЕУДОНИМИ КО СЕ НАЛАЗИ ИЗ НЕКОЛИО ЈОШ НЕОДГОНЕТНУТИХ ПСЕУДОНИМА?.....	20
ПЛАН ИЗДАВАЊА ПУБЛИКАЦИЈА У ЛЕСКОВЦУ У ВЕЗИ СА ПРОСЛАВОМ 40 - ГОДИШЊИЦЕ ПОСТОЈАЊА КПЈ.....	22

РЕДАКЦИЈА “НЕДЕЉНИХ НОВИНА”

ПРЕД СУДОМ 1934.ГОДИНЕ

ДИМИТРИЈЕ ХАЏИ МИТИЋ:

ОПТУЖНИЦА.....	27
ОДБРАНА АРИСТОМЕНА РИСТИЋА.....	31
ИЗВЕСНЕ ЧИЊЕНИЦЕ У ВЕЗИ СА СУЂЕЊЕМ "НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ" - ХАЏИ-МИТИЋ.....	37
РЕДАКЦИЈА „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ ПРЕД СУДОМ.....	39
ПРЕТРЕС ПРОТИВУ УРЕДНИКА И ВЛАСНИКА „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ ПО ТУЖБИ ПРОФЕСОРА Г. Д. ХАЏИ-МИТИЋА ПОНОВО ОДЛОЖЕН.....	41

АРИСТОМЕН РИСТИЋ:

ЛЕСКОВАЧКИ ПРОФЕСОР Г. ХАЦИ-МИТИЋ ТУЖИ
ВЛАСНИКА „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ ЗА УВРЕДУ.....50

**ПРЕПИСКА СЕРГИЈА ДИМИТРИЈЕВИЋА И АРИСТОМЕНА
РИСТИЋА О НЕЗАВРШЕНОЈ КЊИЗИ О
“НАРОДИМ НОВИНАМА”**

1. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу од 6. јануара 1959.....	55
2. Писмо Сергија Димитријевића Аристомену Ристићу од 1. фебруара 19 59.....	56
3. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу од 3. фебруара 1959.....	58
4. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу од 9. фебруара 1959.....	59
5. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу од 3. марта 1959.....	61
6. Писмо Сергија Димитријевића Аристомену Ристићу од 6. марта 1959.....	62
7. Писмо Сергија Димитријевића Момиру Парађанину од 8. марта 1959.....	64
8. Писмо Радета Вуковића Сергију Димитријевићу од 14. марта 1959.....	65
9. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу од 15. марта 1959.....	67
10. Писмо Сергија Димитријевића Аристомену Ристићу од 16. марта 1959.....	70
11. Писмо Сергија Димитријевића Аристомену Ристићу од 19. марта 1959.....	72
12. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу од 25. марта 1959.....	74
13. Писмо Аристомена Ристића Среском одбору за прославу 40 годишњице СКЈ и СКОЈа од 23 јула 1959.....	76
14. Писмо Аристомена Ристића Сергију Димитријевићу од 8. октобра 1963.....	77

ПРИЛОЗИ СЕРГИЈА М. ДИМИТРИЈЕВИЋА

ХИСАР КОД ЛЕСКОВЦА.....	81
АГОНИЈА ПРИВРЕДЕ – ФИНАНСИСКИ КАПИТАЛИ.....	86
ПРОБЛЕМ ВИСОКИХ ЦЕНА.....	89
ГДЕ ЛЕЖЕ УЗРОЦИ ДАНАШЊЕ КРИЗЕ.....	92
УСЛОВИ ПОСТАНКА ЛЕСКОВАЧКЕ ИНДУСТРИЈЕ И ЊЕНА БУДУЋНОСТ.....	95
ЛЕСКОВАЧКА ИНДУСТРИЈА.....	100
О ФАШИЗМУ (ФАШИЗАМ, НАЦИОНАЛСОЦИЈАЛИЗАМ).....	103
ПРИВРЕДНИ ЖИВОТ ЈАБЛАНИЦЕ.....	105
ОБЛАЦИ НАД АУСТРИЈОМ – УТИСЦИ СА ЈЕДНОГ ИЗЛЕТА.....	118
НАРОД ЈЕ ЖЕЉАН ИСТИНЕ.....	124
ЛЕЧЕЊЕ КРИЗЕ – КРИЗА И ЈАВНИ РАДОВИ	127
ФИЛМ ЈА САМ БЕГУНАЦ.....	129
КАКО СХВАТА ТУРИЗАМ ЛЕСКОВАЧКО ТУРИСТИЧКО ДРУШТВО.....	131
ЛИЦЕ И НАЛИЧЈЕ ПАРИЗА.....	131
РИБОЛОВ У НОЋИ.....	135
ПРИЛОЗИ СЕРГИЈА ДИМИТРИЈЕВИЋА У «НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА».....	137
ПРИЛОЗИ ИЗ СЕРГИЈЕВЕ АРХИВЕ БИОГРАФИЈА АРИСТОМЕНА РИСТИЋА.....	143
ИЗЈАВА АРИСТОМЕНА РИСТИЋА О РАДУ У “НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА”.....	147
ИЗЈАВА СЕРГИЈА ДИМИТРИЈЕВИЋА О РАДУ АРИСТОМЕНА РИСТИЋА У „НЕДЕЉНИМ НОВИНАМА“.....	151
ПИСМА ДРАГОЉУБА ТРАЈКОВИЋА АРИСТОМЕНУ РИСТИЋУ.....	155
СЕРГИЈЕВИ ЦИТАТИ ИЗ „НЕДЕЉНИХ НОВИНА“ И БЕЛЕШКЕ О ЊИМА.....	160
ПОКУШАЈ ПУБЛИКОВАЊА ЧАСОПИСА „ПОГЛЕДИ“.....	166

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-92

821.163.41-6

34:929 Димитријевић С.

ДИМИТРИЈЕВИЋ, Сергије М., 1912-1987
Сергије Димитријевић и “Недељне новине” / приредио
Милан С. Димитријевић. - 1. изд. - Пожаревац :
Књижевна заједница “Пожаревац”
; Београд : Фондација Николе Цветковића, 2022
(Београд : Skripta internacional). - 172 стр. : фотогр.,
факс. ; 22 cm

Тираж 100. - Стр. 5-6: Уводна напомена /
М. С. Димитријевић. - Прилози
Сергија Димитријевића у “Недељним новинама”:
стр. 137-140.

ISBN 978-86-81580-35-6 (КЗП)

а) Димитријевић, Сергије (1912-1987)

COBISS.SR-ID 58421769

СЕРГИЈЕ Димитријевић и “Недељне Новине”

● Милан С. Димитријевић ●

ISBN 978-86-81580-35-6

